

LEVINI LEMNII
MEDICI ZIRIZÆI DE NATURE
dignitate & præstantia.

LIBER QVARTVS.

De vi effectusq; Lunæ, cuius motu impellitur Oceanus, & quid moribundis ac morbis deploratis obuenire soleat, ubi cum morte luctantur, atq; à vita emigrare incipiunt, excessu recessusq; Oceanus ac Luna decursu, cuius vires efficiunt, quæ ceteri percipiunt atq; experiantur maximè.

CAP. I.

Va vi polleat sidus hoc nocti illustrandæ attributum, familiare nobis ac proximum, cuius vis animalium corporibus incumbit, atq; humores exagitat, superius demonstratum est. Verum cū mira

Genes. 1.

fit efficax non solum in concitandis cœnâsq; rempestatibus ac fluctibus marinis, sed etiam in inferendis exasperandisq; morbis, nempe apoplexia, lethargo, stupore, epilepsia, paralyti, hydropisi, catarrhis, ac pituitæ fluxionibus, paulo accuratius de huius natura differendum, eoq; magis, quod Belgæ Oceani ac colæ eius vim efficacius percipiunt, quam qui ab illo

Luna vis quos morbos auuat.

sunt remotiores: cum enim proxime consistant, illoque sidere in Occidentem inclinato, propius illustrentur, nec vlla obstant vel nemora vel montes: manifeste vim Lunæ concipiunt, ac humidis illius radiis

Lib. 2. 6.

affluentius madescunt atq; irrigantur. Nam ut Plinius ait, Luna foemineū ac molle, nocturnūq; sidus,

100.

humorē mouet quidem, at ut Sol, non attrahit, cunctaq; humifico spiritu implet, ac turgida efficit, quo fit, ut quæ regiones humidæ frigidæq; occupant, excrementis ac pituita scateant, ac subinde tussi, raucedini, coryzæ, multis aliis fluxionibus ac catarrhis obnoxia

*Otiosi ca-
tharris ob-
noxii.*

*Otiosi luna
affectibus
expositi.*

*Lib. 3. histor.
cap. 92.*

*Obesi astu
maris acci-
dente peri-
chtantur.*

sint ac infestentur, præsertim otiosi, ignavi, sedentarii, & qui rarius exercitationi aut labori insistant, in quos propter humorum redundantiam Luna potentius vim suam exerit, ita ut isti præ cæteris eius moribus affectibusque sint expositi, Nam baiuli, nautæ, vectores, agricolæ, compluresque alii laboribus assueti, qui excitato auctoque calore nativo excrementa si qua acervata sunt conficiunt, minus huius sideris incommodo afficiuntur, nec magnopere illius vim percipiunt. Ceterum ut quæ longo à me usu atque experientia observata sunt præferam, quæ vim naturæ parens, qui vîbus nostris omnia accommodat, Lunæ attribuit, præter nocturnam illam faciem ac clarissimam lucem, quæ mutuato à sole lumine, mortales illustrat, præter ea quæ conchyliis, ostreis, piscibus, tatis, herbis, arboribus incrementa confert, obiter indicabo. Plinius ex Aristotelis sententia, Nullum animal in Oceano Gallico, nisi astu ecedente, expirare aut extinguere asserit: cuius sententiæ ut non ausim contentiose improbare aut refellere: ita hoc cuique testatum esse volo, non exacte omnia illius opinioni respondere: cum nonnullos deprehenderim, ex decursu ad spectuque Lunæ, Oceani accessu, atque aduentante astu expirare: plerosque in recessu ac subsidente fluxu opprimi. Siquidem in maritimo Belgicæ regionis tractu, pro humorum redundantia ac defectu, diuersam observo emigrandi conditionem ac modum. Alii enim ex Lunæ decursu, cuius impulsu fertur Oceanus intumescere fluctu, alii subsidente, vel intereunt, vel conualescunt, humoribus scilicet spiritibusque motu atque ad spectu sideris, vel agitaris vel sopitis. Sic in pronuntianda Crisi, hoc est, deferendo iudicio quod vel mortem vel salutem denuntiat omnes, quos morbis tentari observo, qui in humorum plenitudine consistunt, seu pulmonis inflammatione, pleuritide, angina, apoplexia, lethargo, morbisque pituitosis.

rosis atq; intercutaneis, quibus corpus intumescit atq; hydropē suffocatur. Luna plena atq; orbiculata, æstusq; exundante extinctum iri, p̄nuntio, aut saltem plerosq; eorum pro morbi ac corporis cōditione ac natura manifestam alterationē subituros subsequente subita sudoris vel sanguinis eruptione, vel ex quavis parte aliqua humoris redundantis euacuatione ac p̄fluio; Hæcicos vero, hoc est, tabe, macore, siccitate nutrimenti defectu obnoxios, denique silicernia, decrepitos ac capulares senes, silenti luna, fluctuque subsidente interituros denuntio. Et quo plenitudinis aut defectus causa maior aut minor in corpore consistit, eo vel serius vel citius morte sopiuntur. Ita qui aquis distenti sunt, qui corpore opimo existunt atq; obeso si accipiti dubioque morbo & qui ex humorum redundantia contrahitur, corripuntur, statim accedente æstu ac vergēte in plenilunium aut nou. lunium sidere opprimuntur. Nonnulli vbi fluctum iam medium obrinent: alii cum in summo constiterit Oceanus, vitæ finem imponunt. E diuerso qui sicco sunt aridoque corpore, macilenti, strigosi, squalidi, exangues, extenuati, subsidente labenteq; æstu, atq; in Occidentem conuerso sidere sensim placideq; obdormiscunt. Eorum nonnulli pro viriū defectu defluxu medio: nonnulli extremo, portuq; vacuo. Nec solum ægrotorum corpora ab externis hisce causis afficiuntur, sed etiam qui inculcata sanitate fruuntur, Lunæ vires effectusque percipiunt: verum quo quisque magis ab optima temperie deflexerit, eo promptius doloribus infestatur, atq. aura Lunæq; mutationib. fit obnoxios, præsertim vbi huiusmodi corporibus vitiosi putridique humores subsunt. Sic Luna vel incoata, primum vel plena, atque in orbem circinata flanteque vento rigido, musculi, membrana, nerui, panniculi, tendines rigescunt, ac contracti contortique doloribus acrius concitantur. Hæc

Sicci & aridi in Oceani defluxu moriuntur.

Sani æque ac ægroti lunæ vim percipiunt.

*Tellium
quarundam
natura ineri-
gendu pelu.*

dē Lunæ vi atque efficacia, motuq. Oceani nemo, vt. vana aut anilia figmenta respuat, cum nihil illo certius, nec veritati magis cōsentaneum: siquidem huius rei fidem facit experientia, illique ratio suffragatur etiam in iis quæ inanima sunt & sensus expertia. Nā pelles cetosæ ex vitulo marino seu phoca detractæ rigescunt ac pili eriguntur accedente maris æstu: rursum demittuntur ac flaccescunt, eo subsidente, quod & Plinius non subtrahit. Talē quiddam etiam in terrestribus quadrupedibus obseruamus, quarum pleræq. in arboribus victum venantur, nam Sebellinæ atq. Armelinæ pelles si in imo arcæ reponantur, illasque vestibus impositis oneres, post triduum plus minus in summum emeruisse videbis præsertim Sebellinas, vulgo *Sabel*. Cum enim animal id agile sit & inquietum: non dissimilis fere mobilitas tegmini detractō inhareret, præsertim vbi Aquilonio flatu, hy-

*Telles quan-
do animanti-
bus detra-
henda.*

bernisq; siccitatib. ac gelū rigido auulsum est: Nam si vlli animantium pelles æstiuis mensibus detraxeris, cuniculis, pantheris, leopardis lyncibus, hyanis, felibus, vulpeculis, sciuris, mustelis, & quas Martes, viuerras vocant & foinas, tum plerisq; aliis, ex quibus in hybernos vsus tegumenta conficimus. magna ex parte pili defluunt, quoniam illorum radices non fixe inharescunt, hiantē scilicet laxaque cute, quo fit vt huiusmodi pellib. suffulta vestes, à blattis ac tineis citius infestentur, quod intempestiue, nec opportuna anni partē à corporibus exempta detractæq. sint. Quocirca inconsulte faciunt qui æstiuis mensibus, flanteque Austro vel Africo, culcitra, lodices, tegeticulas, aulæ ac tapetas, vestesq; cultiores inferiorum fessorumq. dierum vsum repositas, ac decorem asseruatas quas nuptiales Matthæus vocat, Australi potius auræ, quam Aquilonari ventilandas exponunt, aerique humido obiciunt, cum frigore ac siccitate cœli obdurescāt tegmina, & indumēta que- que

*Cap. 21.
Quid vesti-
bus tinea in-
nasci prohi-
beat.*

que meliores sunt: tali siquidem ratione vermiculos teredines, tineas, blattas quæ vestimenta depopulantur, ac vel corrosione vel attritu vitiant, exarefcere contingit & aboleri. Frigida siquidem & sicca afferendis rebus accommoda, tum crebra concussio ac concussatio, quæ puluerilenta quæque ac situm mucoremque discutit. Nam quæcumque immota arcis ac loculis concluduntur, nec pffari contingit, aut flatibus agitari, putet, fordescunt, olida efficiuntur: ac detrimenta concipiunt atque indies efficiuntur deteriora. Nec etiam nocturno tempore cubili imponi debent, aut lecto admoueri, nam sudor qui ex tepente madidoque pro nocturnam quiete corpore emanat, atque exspirat, in vestibus atque indumentis, contacta siquidem chlamydes assumitur, sic ut tepore quodam à corporis exhalatione imbuta ac perfusa materiam corruptionis concipiant. Calida namque & humida progenerandis sordidis animalculis idonea, quod fit ut aestiuis mensibus auræque subtepida, conclauia, ades, cornacula triclinia, arce, cellæ, pntuaria, hortilimacibus, cochleis, vermiculis, cimicibus, muscibus, erucis, crabronibus, vespis, scarabeis, corpora vero pulicibus, ac pediculis lentibusque scateant, quæ hybernis mensibus minus conspiciuntur, aut infesta sunt. Omnes itaque hirsuta illa crinæque bestie, tum quæ tenera mollique lanugine contacta sunt, ex quibus sumtuosa pelles ac tegmina conficiuntur, in frigidis potius quam calidis regionibus degunt, eoque minus patiuntur pilorum defluuium, quo contractior sit cutis, ac condensata adstrictaque frigore pellis: quo fit ut pilos tenacius amplectatur: nec citè defluant, aut in auras diffusi euanescant. Sic apud Zelandos in ipso propemodum Oceani aditu immetta conspiciuntur vis cuniculorum, quæ tota Brabantia post solstitium autumnale usque ad veris initium alitur: nec leporum exiguus numerus magnitudinis inusitata, carne non minus salubri quam suauis, & quæ (ut ridiculi quidam nugantur) non sallescat. Oberrant autem

*Tepor lecti
pelles deterio
res effi. it.*

*Quæ quali
tas vermicu
los progna:*

*Astate a
des & corpe
ra bestiolis
scatent.*

*Zelandia cu
niculis fa
cunda.*

*Cuniculi hu-
mano sanguine
ne pastis insa-
lubres.*

in monticulis ac collibus arenosis nonnulla sui parte Septentrioni aut Occidenti solstitiali, nō arte, sed natura oppositis, ita ut ex aeris frigiditate, atq; arenæ siccitate saluberrimi existant, ac mire agiles, multo magis quam in caueis pasti ac saginati, præsertim si sanguine humano alantur, ut Chirurgo quosdam scitasse audio apud pleraq; nationes, qui sanguinem quem hominib. nonnunquam morbidis incisa vena adimunt, huiusmodi bestiolis obiciunt: quo quidem mire saginantur & pinguecunt, sed alimento insalubri atq. hominibus noxio. Sylvestres itaq. inquieti, exercitati, instabiles, palantes, esui salubriores, quorum etiam pelles ac tegmē densius est, multisq; crinibus fixius inhaerentibus magis oblitum.

De Zelandia insulis, ac gentis huius natura conditione, moribus, origine: Et quantum commoditati atq; emolumenti huius regionis fundus ac soli ubertas exteris adferat, compendiosa ac dilucida descriptio, in qua obiter refrigeratorum gestarum memoria, mul. aq. naturales causa explicantur.

C A P. II.

*Zelandici
soli ubertas.*

*Rubea radix
& alumen
durabile colore
pannos
ambust.*

Cum tam multa proferat Zelandiæ regio, quæ exteris etiam ad vitæ usum ac commoditatem conducunt ac sunt necessaria: miror à plerisq; hanc tam abiectam ac despiciatam censerī: Nam præter insignes atque in immensum fastigiatas lauros (ut à telluris beneficio exordiar) perpolitæ maturitate baccis ornatas, quæ Brabandis denegatæ sunt: præter efficaces & salubres herbas, cum medendis morbis, tum elui accommodas; præter sal candidissimum, quod ciuium industria conficitur: præter Rubiam, gatansam Gallis nostris *Meelecrappe* nominatam, adornandis pannis, ne color deflorescat, eumq; intime concipiant: necessariam: præter triticū quo nusquā gentium candidius aut magis pōderosum, præter rot salamenta ac vento induratas saperdas: præter immensam pisciū copiam quæ quotidie recens aduecta, in oēs Europæ partes

res distribuitur: vrbes exhibere eleganter exstructas, atque in iis aedificia splendida, re domestica ac supellectili concinne exornata, ita vt omnia passim nitida conspiciantur, culta, expolita, q̄ vnice nuper admiratus est Illustr. Hispaniarum Rex Philippus Belgis princeps, & quibus stipatus erat, proceres aulici. Accedunt his omnibus portus commodi, fidaq; ac tutae nauium stationes, omni nationi expositae, atque ad frequentandas remotissimas regiones, quocunq; terrarum cursum instituere libeat, aptissima, nec illi negotio desunt exercitatus naucleri, ac viri nautici, quibus omnes oceani recessus sunt explorati. Quanta vero soli vbertas, quam pingues ac glutinosa glebae, quam feraces ac fecundi agri, quam numerosi armentorum pecudumq; greges, non facile vlli fidē feceris, nisi pprius illi sint cōspecta, vti etiam vberissima saginando pecori pascua nō solum intra expositos aggeres ac ambitus, sed etiā extra littora, in ipsa Oceani crepidine, in quib. oberrāt pecudum aliquot myriades maximo negotiatorum emolumento, q̄stusq; vberissimo, nō solum supra vulgare magnitudinē sed saporis enim delicati atq; exquisiti soli ac graminū beneficio, q̄ saluberrimum ijs pabulum suppeditat, adeo vt exteri quoq; summopere ijs delectentur, ita vt Virilitigatores, hoc est, qui sectandis litibus dediti sunt, nullis donariis (modo aurum demas) aduocatis ac procuratoribus melius gratificentur, quam si villosas huiusmodi oves ac Zelandicos verueces illorum culinā inferant, tum demū etiam res illis cordi esse incipit, ac caussa insistant, quibus si accedat caseus ouillus virore pfusus inuistrata magnitudinis, atque immensi ponderis, nihil adferri potest ad rei commendationē gratius. Tali siquidem contimento irritari solent ad potum ac repotia etiam satursi, ac vino affluentiore paulo ante pfusi. De actis autem Zelandici clemētia non ausim multa polliceri, vt

*Regi H. sp.
Philippo
grata Zelandicam
moram mouit
dicit.*

*Aduocati
muneribus
afficiuntur.*

*Caseus viri-
du appeten-
tiam nouit.
Actis Zelandicus
qualis.*

*Zelandia aer
cur ferus in
ficiatur.
Simile abi-
gnitis rebus.
Aqua in
Zelandia
qualis.*

*Zirizæa pus-
teos salubres
habet.
Zelandia
an vtoribus
cognita.
Lib. de mo-
ribus Ger-
manorum.
Zelandi cas-
lidi & induc-
stris.*

*Vnde Zelā-
di: Mattia-
ei dicitur.*

qui in nonnullis partibus sic paulo asperior, & quam vicinarum gentium minus salubris, præsertim atque re ob paludum & stagnorum graues halitus, & quod regio arboribus minus confita. Hoc tamen habet cōmodi, quod contagioni ac pestiferis morbis minus sit obnoxius, ac ferus inficiatur; at infectus immanner in hominum corpora grassatur, nec facile con- quiescit. Ut n. lignum durum ægre quidem ignescit, ac flammam cōcipit, at incensum difficile restinguitur: ita corpora Aquilonis flatibus ac marina aura in- durata minus prompte virus concipiunt, peste vero correpta ægre hanc excutiunt. Aquæ quoque putealis in insulis non ita pridem ex mari vindicatis, parum sãpida est aut salubris, ac vel salis qualitatibus, vel vli- ginosi fundi, saporisq. ingrati particeps. Tamen in ciuitate Zirizæa putei existant, qui ne aquæ quidem fluuiatili cedant, aut liquore pluuiæ sint inferiores. Regionem hanc maritimam veteribus olim non fuisse incognitam ex Cornelio Tacito colligi potest, non hoc equidem, quo nunc innotescit; nomine, sed ex usu ac vulgata alloquendi consuetudine ac compella- tione, qua populares atque indigenæ inter se sunt vsi: itaque Mattiacorum illos nomine designat, cum inquit: Est in eodem obsequio Mattiacorum gens, Batauis similis, nisi quod ipsi terræ suæ solo acris ani- mantur. Quo indicat, tamen Batauis siue Hollandis à cauitate terræ sic denominatis vicini sint ac finiti- mi, ita ut inter illos referri debeant, vulgari tantum nominis appellatione discretos, atque Oceano propio- res, magis feroces esse, ut reuera sunt, ac viribus, in- genio, solertia, versutiis, calliditate, fallaciis, captio- nibus, negociandi peritiis, ac conquirendi industria superiores. Quod aut Mattiaci nominentur, non à loco aut duce aliquo, sed à populari appellatione, atque usitato loquendi more enatum est, nempe à Maet, quæ vox in quotidiano sermone ac congressu familiarum omnium

omnium apud nos actionū, contractū, periculorū,
 ac totius voluntatis, cōsiliū, laboris sociū comitemq.
 sonat, omniumq; rerum, quas inter se exercent, par-
 ticipem ac consortē Ita oēs gregales, venalitij, con-
 sodales, & quotquot in ita societate, fido firmoque
 animorū consensu facultates, ac copias suas in com-
 mune conferunt emolumentū, ac quæstus spe, ex nau-
 tarum consuetudine, quorum maxima in iis regio-
 nib. copia, *Maer*, voce gentilitia ac vernacula nomi-
 nantur, h. e. coniuncti ac sociati. In magistratu vero,
 aut dignitate aliqua illustri, vel Consulari, vel Sena-
 toria, omniq; munere publico, quæstura, ædilitate,
 pupillorum tutela, testamentorū pcuratione, aliisq;
 functionib. *Veyonii* sese vocant, etiā qui apud nos cō-
 sularu funguntur, & Latinis collegam, sonat Et ve-
 tusta itaq; consuetudine, ac vulgato loquendi more,
 quem inter has gentes obseruabāt Romani, cum in
 ijs regionibus versarentur, illasq. terras sibi vestiga-
 les ac tributarias facerent, aut in societatem ac tute-
 lam Romanæ potentia assumerent, *Mattiacos* voca-
 bant: vt qui apud Germanos *Herzman* nominatur. Ar-
 minium, atq. apud Cæsarem in Commentariis, *Am-
 bachs heren*, Ambactos. Eo enim nomine designant
 Belgæ illustres aliquot viros, penes quos est summa
 rerum, atq. in eo colonia alicuius seu municipij am-
 bitu, viloque territorio, dominatus. Nam *Zelandia*
 nomen recens est, ac veteribus incognitum, à terra
 ac mari conflatum, quasi dicas terram ac solum ma-
 ritimum: mari enim vndique cingitur, multisque in-
 sulis distincta est nempe quindecim, tamen paucis
 abhinc annis magnam cladem huic regioni Ocea-
 nus intulit, cuius sauitia atque immanitate magna
Zelandia pars diuisis ac dissipatis funditus aggeri-
 bus, salo oppressa est, atq. mari aquata subsistunt ta-
 men insignes aliquot insulae, quarum tres præcipuæ
 cum Oceani æstu continenter luctantur, atq. immē-

*Collega quo
 nomine Ze-
 landia dicitur.*

*Lib. 4. belli
 Gallici
 Ambacti
 qui Zelans
 dis.*

*Zelandia
 insula sa-
 cunna.*

sis sumtibus (quod non facile Principi, aut qui illius
 vices obeunt, persuaderi potest) aduersus barbarum
 hoc atq. indomitum elementū agre se tuentur. Inter
 has primum ex alto in portum delatis se offert
Walachia, vel ab eius cultore sic denominata, vel ut
 conijcio, à Gallis qui hanc oram frequentabant,
 q. Belgica voce etiā nunc *Walā* vocantur, impuberes
 eorū *Waelkens*, aut ab ea Britannia parte, in qua ver-
 sus occidentem consistunt *Walli* apud Anglos præ-
 cipua nobilitatis viri à Gallis etiam oriundi, q. idio-
 ma illorum adhuc indicat. Insula hæc ab ortu Bra-
 bantia obuersa est, à meridie Flandria, ab Aquilone
 Bataua siue Hollandia, ab occasu æquinoctiali Bri-
 tannia, in qua breuissimus est trajectus, & à qua parte
 primus in oceanū ingressus, quocunq. terrarū visum
 sit navigationis cursum dirigere. Præbet n. *Arnemue-*
da Metelliburgi municipium, tutissimū omnib. por-
 tum, fidamq. nauium stationē: nam hic præcipue classis
 quamlibet numerosa instruitur, in quemcunq. oc-
 ceani tractum velificatio præcitur. Cum autem hæc
 insula præter fundi aliquot appendices serius illi an-
 nexas (*Polders* nostri vocant) octo miliarium ambitum
 conficiat, ut etiā *Scaldia*, cui intra centū annos iuge-
 rū tria millia auulsa sunt, cultissimis aliquot pagis ac
 villis distincta sit, tum vnū habet emporiū negotia-
 torū frequentatione celebre cū primis ac illustre *Me-*
telliburgum, à *Metello* præcipua nobilitatis ac Confu-
 laris dignitatis apud Romanos viro id nomē ut plerū-
 que opinantur, consequutum, cum ego à *Burgo*, hoc
 est, munito atque eminente castrō, aut arce rupeque
 inaccessi, quale apud Romanos *Saxum Tarpeium*,
 denominatum patem, quod in insula huius medi-
 tullio, ac velut centro consistat. Quæ loca occupare
 solent, ac præsidio munire duces præfectique regio-
 num, quo ex ediciores loco tanquam è sublimi specula,
 ac velut in excubiis collocati omnia spectarent,
 atq.

Walachia
 unde dicta.
Walachia
 sius.

Arnemue-
da portus.

Metellibur-
gum empo-
rium.
Quid Ger-
manis
Burgh.

atq; incurſionibus hoſtium obſiſterent. Hinc enim apud Belgas emerſit Burgimagiſtri, & Burggrauii dignitas, quod penes hos ſit ſumma potestas, & loci illius præfectura. Necta enim diſſiteor, quin ad huius Conditoreſ referri poſſit, à quo tali loco hoc oppugnaculū contra hoſtiles impetus ſit erectum. Diſtat autem à Metelliburgo verſus Africum ſeu occalum hybernū, interuallo ſexdecim ſtadiorū, ſi quibus mille paſſus conficiunt, aut bina miliaria, vrbecula exiguo quidē murorū ambitu, ſed arte ac natura munito, qua parte mari obuerſa eſt, qua ſtrenuis piſcatoribus, atq; exercitatis naucleris, quos Pilotas vocant, refert à Fliffinga nominatur, non Vlyſſea ab Vlyſſe, vt quidam nugantur, producta origine, ſed ab yreco aut lagena potius, quod poculi genus fictile, ſuperne anguſti oris eſt, ne imprudenter liquor eſſe fundi poſſit: in medio, diſtento ac capaciore ventriculo, qui circa imum gracileſcit, ac ſenſim extenuatur, Belgis *cen Fleſſche* nominata. Cuius imagine ciuitatis huius vexilla ac manipuli, quos etiā nauū manipulis in vertice erectos conſpicimus, inſigniti ſunt: Cū autem loci huius incolæ ſuauiſſe poculis reficiant, nec ab iis etiā abhorreant fornicari, aliquando in hoc certamine viris robuſtiores, ab amplexu lagena, qua ſingulariter afficiuntur, eaq; identidē exhaurire geſſerunt, nomē hoc conſequuti ſunt, aut idipſum ſibi à potandi conſuetudine adſciuerunt, quæ quidē inter hos inoleuit, nō vt inebrientur, ſed inter ſe exhilare ſcant, atq; animi nebulas diſcutiant. Sunt n. complures in hac regione retrici, moeſti, ſupercilioſi, melancholici, qui affectus à Brabantis ac Flandris ſunt alieni, vt quos non triſte Saturni ac Martis, ſed latū & ſalutare Iouis & Mercurii ſidus informat, eoq; ſit vt Zelandi, qui percipiunt excutiendas illas animi moleſtias, Geniales eſſe ſtudeant, atq; affluentiore potu has animi carnificinas opprimere. Verſus ortū

Fliffinga a ciuitate.

Lagena quale poculi genus.

Nomen a re inditum. Fliffinga. Zelandi cur poculis adſciuiti.

Veria ciui-
tas.

Veria ciui-
tas vnde
dicitur.

Scaldia in-
sula è flu-
mine sic
dicitur.

Zirizæa
quando pri-
muum are-
ta.

Zirizæi li-
terii offi-
ciuntur.

æquinociale Scaldia opposita abest a Metellibur-
go pari propemodum distantia ac totidem partibus
Campoueria ciuitas, perangusto mœnium ambitu,
paucis abhinc annis Scotorum frequentatione cele-
bris, nomen id à freto obtinet, quod ab ea littoris or-
ra in vltiorem Campæ ripam ac sinum, qui Noort-
beuelardæ annexus est, transferri homines soleant.
Primus n. portus, ac nauium cymbarumq; statio, à
qua cõscens nauis aut scapha traiecitur. *See* Belgis
dicitur, aliis *Vaer*, Larine traiectus & *transuectio*.
Huic Aquilonem versus, aut ab ortu solstitiali oppo-
sita est Scaldia à præterlabente Scalde flumine sic
nominata: quæ cum multis populosis pagis ac colo-
nis distincta sit, plurimas exhibeat rusticanas villas,
pleraq; urbana atque antiquæ nobilitatis p̄dia ac pa-
latia, vt Haemstedium & Renissæ affinem Moermõ-
dam, tum præter Brouersaniam nõ ignobile muni-
cipium: ciuitas Zirizæa à conditore nomē sortita hanc
insulam præcipue exornat quæ anno redeanti orbis
849. imperante Lothario primõ in formam ciuitatis
ædificari cœpta, ac mœnium ambitu munita, ex pat-
ris inuitis in eũ splendorẽ adacta est, vt nulla claris-
simarum ciuitatum sit inferior. De qua hoc citra om-
nem ambitionem, aut immodicum erga patriam
affectum ausum restari, plurimis illam viris eruditis,
præclarisq; ingeniis fecundam esse ac feracẽ nego-
tiatoribus, puidis ac sagacibus referrã, quibus exte-
rumentaria ac lectissimo tritico, ex niuei candoris
sale, ex rubio seu gransa, salsamentorum ac piscium
copia, armentorum pecudumq; immensa vi quæstus
accedit vberimus. In re familiari ac domestica, om-
nia elegantia, nitida, expolita, mensa frugalis ac
moderata, nec vnq; prodigaliter sumtuosa: in merca-
tura exercenda nemo non ciuium solers atq; indu-
strius, lucri audax ad rem attentus, in tenuiores tra-
atq; inquilinos inopia pressos liberalis ac beneficus.

in ceteros vero hospitalis, blandus, comis, affabilis, candidus, absque omni simulatione ac fucata specie, nulli non obuius & expositus: in pietate ac Dei cultu religioni quam superstitioni prior. Quod vero ad populares ac loci huius indigenas attinet, nunquam gentium tam dextri, tantaque sagacitate in odorandis explorandisque impostoribus, captiosis, fraudulentis, subdolis, insidiosis assentatoribus: quolibet scite adulentur, palpent, blandiantur, aures titillent ac scalpturiant, adeo ut non facile horum technis, fucis, fallaciis, versutiis decipiantur, sed illas euelligio deprehendant;

Digno cere cauti

*Quid solidum crepes, & plectra telloria lingua,
Ne qua suberato mendosum tinniat auro.*

Ut assolet iis quibus aliud clausum in pectore aliud in lingua promptum. Ab hac diiudicanda peritia emerunt in Belgas aliquot (exhibita aliquando populari comœdia) hac vulgata diœteria dictante morio ne nequis offenderetur Brabantus hilaris, festiuus, ridiculus, in scenicis Comicisque moribus immodicus: Flander mulierosus, salax, intemperans, libidinosis, perulcus, lasciuus: Hollandus simplex, improvidus, incautus, infacetus, iners, segnis, somniculosus, stolidus, ac minime astutus: Zelandus callidus, vaser, versipellis, astutus, subdolanus, captiosus, verlutus. Qui affectus etiam ingrauescente aetate, ac senectute vires cœcipiunt, seseque efficacius pferunt, nisi domita nature ppenensione, atque institutione aliter condocefacta ad meliorem frugem perducatur. Si quidem infima plebis ista sunt vitia, ac gentilitii mores non patriciorum aut virorum illustrium, qui liberaliter educantur. Cum autem omni nationi sui adsint affectus ac vitia, mores ppenensiones, studia, h. e. instituta quibus se quisque applicare solet, tum huic quoque genti a qua nihil humani alienum, non deunt genuini insitque affectus, ad quos natura inclinat.

*Perf. fa.
177. 5.*

*Bolgarum
inferiorum
aliquot
pensionem.*

*Mores gentilitii, libi
perul ares.
Omni natione
suis vitia
imbuta.*

*Patriciorū
conditio di-
uersa à ple-
bata.*

*Infantia à
maioribus
instituta.
Simile à fe-
ris & arbo-
ribus sylue-
stribus.*

*Ziriza
piscatorib.
facunda.*

*Nauarum
apud Ziriz
ceas vita
conditio.*

natione feruntur partim ex circumfuso aere, q manifeste corpore afficit, partim vt alimenta p̄teream, ex parentum natura ac vitisq. moribus, ac vulgari vitæ consuetudine, quæ aliquando ita inoleuit ac mori infixæ est, vt vix eximi queat: quo fit (si patricios demas. qui nusquam non cultu ac doctrina expoliti sunt) vt gregaria ac promiscua multitudo passim in humana sit rudis, agrestis, ferox, crudelis. indomita. atq. à ciuili vitæ consuetudine aliena, quæ seunq. etiã nationes excutias. Verum quo inueteratus error, ac deprauati mores, qui ab incunabulis ac prima infantia inolescere animis nostris incipiunt, ita vt eos velut cum lacte nutricis suxisse videamur, eximantur: p̄genitorum munus ac officium est (quod nostrates nunc sedulo p̄stare enitentur) vt ex se prognatiliberaliter instituantur, eumq. animo cultū ac fomenta adhibere curent vt exuta natia insitaq. feritate, ad omnia humanitatis officia inclinentur. Vt enim syluestres arbores cura atq. industria hominum mitescunt, immanes beluæ officio ac molli tractatione mansuescunt, ac cicurantur: ita quoq. humanus animus non prorsus ferreus aut adamantinus flecti potest, atq. ad artes humaniores, ad probitatem, decus, virtutem, pietatem, religionem informari. Quæ res effecit apud nos, vt piscatores gens rudis ac pelago adsueta, quorum apud Ziriza os supra quingentos esse constat, præter hos qui nondum satis adulti, in huius negotii tyrocinio versantur, paulo post in nauas ac veteranos assumendi, ea sint morum ac vitæ integritate, vt nunquam inter illos vllæ contentiones, iurgia, simulates, diffidia exoriantur, nec vnquã inter se lites contestentur, aut iure cum aequalibus contendant, ita vt magistratus nunquã, nisi in vrgētissimis causis se horū controuersis interponat, sed omnes inter sese coactis comitiis dirimunt ac cōsoli- piunt. Nullum inter suos gregales tolerat mendicū.

ac probro ducunt, si quis ex consociatis ostiatim si-
pem emendicet aut quid aliud eblandiatur, en ipsa
piscatoria societas, & qui inter illos est primarius.
quæ Decanum vocant, singulis quibus res domi an-
gusta est & contractior, quam vt familiam alant ac
sustinent, ex communi ærario suum dimensum cõ-
stituit, ita vt non desit, quo famem frugaliter ac liber-
raliter solentur. Cum autẽ tam numerosa multitu-
do piscatu se exerceat, ac paulo longius in oceanum
progressa, victum in mari venerit, si quando parce &
maligne piscari contingit, nullius vnquam horum
se vexat aut excruciat, nec cuiquã male precatur, sed
omnia placide ac sedate perfert meliorum spe atque
fiducia. Ista autem animi moderatio in hominibus
tam incultis, non præscriptis legibus, aut sapientum
doctrina, mentibus sillorum impressa est, sed in sin-
ctu ductuq. natuta, ac rationis iudicio cõcepta, quo
discernunt, quæ honestati ac decoro deseruiunt, quæ
que illi sunt aduersa. Ceterum vrad Scaldem recu-
rat oratio, Fluius hic in Veromanduis veruisto ad-
huc nomine cognitus geminis fontibus progressus
per Neruios, nunc Tornacos, per Gandauum urbem
celeberrimam, quæ mihi prima tyrocini rudimenta
contulit, reliquosq. Flandriæ tractus diffunditur, ac
mox Antuerpiam delatus, vrbis mœnia alluit, por-
tumq; inibi insignẽ, ac clarissimam nauiũ stationem
exteris exhibet, deinde paulo longius pgressus, bi-
partito cursu Brabantiam ac Flandriam à Zelandia
discriminat, siquidem sinistra in Austrum contor-
tus, ac dexterus: Flãdriæ oras ac littora persequitur,
alioq. nomine insignitus, de Honte, à latratu ac fremitu
vocatur, quo per Zuyrbeuelandiam ac Vvalachri-
am in Oceanum occidentalem patet aditus ac cur-
sus in has oras accessus, dextra vero relicta Braban-
tiæ finibus continuato cursu: seruatoque veteri
alueo per Scaldia: insula: littora violento vastoque

*Piscatoriũ
apud Belgas
assibitum
m. deratio.
Ductu na-
ture quid
ffiat.*

*Scaldis flu-
uii origo &
decursus.
Gandauum
studiorum
alumna.
An: ne: piã
Scaldis ex-
ornat.*

*Scaldis per
Flandriam
decursus: cur-
de: Hõte di-
citur.*

*Cæsar lib. 6.**Commen.*

gurgite in oceanum deuoluitur, atq; ex vetusta appellatione Scaldis nominatur, Belgis vsitato nomine *Schelt*, Gallice, *l. Escault*, vnde insula hæc Scaldia denominata, vulgo *Schouwe*. Cuius fluii præcipuū alueum, profundumq; gurgitem (*Canael* nauta vocant) quem naues consectari debent, ne vadis inhæreant ac fisti contingat, etiam hac tempestate indigenæ exactissime exploratum habent, suoque illum nomine designant commonstrato loco à quo ante multos annos Oceani ostia subire solet, ac fluctibus marinis immergi, ita vt ne intempesta quidem nocte, nostrates nauta ab hoc descedant, aut in diuersum rapiantur, vt aliquando vsuuenire solet velificandi imperitis, insigni mercium ac vectorum detrimento. Exaudiuntur autem hisce locis fragores ac strepitus horreni vel subsidente in inum fluctu, vel vbi rursus ætus aduentare incipit, ac ventorum violentia exasperatus oceanus fluuiio obniritur, quod ipsum potissime vsuuenire solet, vbi post aquilones, austrini flatus ingraunt, ita vt accola percepto plusquam miliaris interuallo oceani ac Scaldæ fremitu, tempestatem imminere ante triduum pronuntient. Cum autem angustiora olim essent Oceani ostia, minusque vasti ac patentes in continentem aditus, conspectus in mare Scaldis ferebatur, siquidem in crudescente quotannis æstu marino, ostia faucesque dilatari contingat, ac sinus laxiores effici, vt gulosis asolet, qui immodico potu se proluunt; quo fit vt flumen hoc affluentiori salo obiuatur, nec facile decursus eius, quo in Oceanum effunditur, conspici queat, Non desunt, qui nominis affinitate decepti, eam speciem aselli piscis, qui mihi aliquando Plinii visus est *Callarias*, ex hoc fluuiio nomen obtinere credant atq; à *Sch. Lt. Schel. us. sch* denominari, quod in oceani ostiis, in qua flumen hoc se exonerat, vel hamo, vel retibus subducatur; cum à squamis potius vulgo

*Zirizei ex-
ercitati
nauta.*

*Scaldæ fre-
mitus, quan-
do tempestatem denun-
ciat.*

*Simile à gu-
bifis, quibus
fauces dila-
tantur.*

*Schel-
aifch. piscis,
vnde deno-
minatur.*

gurgite in oceanum deuoluitur, atq; ex vetusta appellatione Scaldis nominatur, Belgis vsitato nomine *Schelt*, Gallice, *l. Escault*, vnde insula hæc Scaldia denominata, vulgo *Schouwe*. Cuius fluii præcipuū alueum, profundumq; gurgitem (*Canael* nauta vocant) quem naues consectari debent, ne vadis inhæreant ac fisti contingat, etiam hac tempestate indigenæ exactissime exploratum habent, suoque illum nomine designant commonstrato loco à quo ante multos annos Oceani ostia subire solet, ac fluctibus marinis immergi, ita vt ne intempesta quidem nocte, nostrates nauta ab hoc descedant, aut in diuersum rapiantur, vt aliquando vsuuenire solet velificandi imperitis, insigni mercium ac vectorum detrimento. Exaudiuntur autem hisce locis fragores ac strepitus horreni vel subsidente in inum fluctu, vel vbi rursus ætus aduentare incipit, ac ventorum violentia exasperatus oceanus fluuiio obniritur, quod ipsum potissime vsuuenire solet, vbi post aquilones, austrini flatus ingraunt, ita vt accola percepto plusquam miliaris interuallo oceani ac Scaldæ fremitu, tempestatem imminere ante triduum pronuntient. Cum autem angustiora olim essent Oceani ostia, minusque vasti ac patentes in continentem aditus, conspectus in mare Scaldis ferebatur, siquidem in crudescente quotannis æstu marino, ostia faucesque dilatari contingat, ac sinus laxiores effici, vt gulosis asolet, qui immodico potu se proluunt; quo fit vt flumen hoc affluentiori salo obiuatur, nec facile decursus eius, quo in Oceanum effunditur, conspici queat, Non desunt, qui nominis affinitate decepti, eam speciem aselli piscis, qui mihi aliquando Plinii visus est *Callarias*, ex hoc fluuiio nomen obtinere credant atq; à *Sch. Lt. Schel. us. sch* denominari, quod in oceani ostiis, in qua flumen hoc se exonerat, vel hamo, vel retibus subducatur; cum à squamis potius vulgo

vulgo *Scelles* (nam *Scelben* testaceis attribuntur, non piscibus) appellatum censeam, quibus densius con-
 tectus obductusq. est, ac velut lorica munitus: eoq.
 fit, vt cum elixandus est (nam toreri recusat) cultro
 deradi debeat ac deiquamari, secus quam *Asellus*
 vulgo *Cabbelian*, la uore per politus, cuteq. molli, nec
 squamosa nec etiam in ipsis Oceanus faucibus, quas
 influit, capitur, sed in alto longeque remoto mari.
 Tametsi non ignorē pelagios aliquot pisces aliqua-
 do fluminis ostia subire, dulcis aqua illecebra, qua
 mire pinguescunt, vt Salmones qui ex Britannico
 Scoticoq. sinu, aduerso amne in Rhenum ac Mosam
 penetrant, vt etiam Trusa, alosa, laccia, vulgo *Efr*,
 mugiles, harder, aci, enser vel sturio, Anguilla vero
 contra quam marini pisces, salinam aquam appetunt,
 qua gustata mire agiles efficiuntur, minusq. lubrici,
 atque esui salubriores, quo fit vt circa catarrhactas
 (nostri *Sclusen* vocant à claudendo) que apertis val-
 uis aqua, qua hybernus mēsis agrū opprimuntur,
 violento impetu in mare profundunt, inuoluta ma-
 gnitudinis anguillę nassis ac sagenis eximantur, ve-
 rum de his aliquando vberius, vbi Conrado Gesne-
 ro viro cum primis erudito paria fecerim, atque ho-
 stimenti loco. Compendium de piscium triuialibus
 nomenclaturis illi dedicatum absoluero. Ceterum
 flumen hoc qua parte Scaldia oras attingat, atque
 hinc in Oceanum illabitur, Orientales regionis hu-
 ius insulas ab Occidentalibus discriminat, quarum
 quæ ad Ortum spectant, *Beuesterschelt* indigenis vo-
 cantur: quæ vero Austro ac Flandria obuersa sunt,
Beuuesterschelt, quasi superiorem ac inferiorem
 aut citeriorem atque vteriore dicitur, quorum
 alii cis Scaldam, alii trans Scaldam consistunt. Desi-
 gnantur autem his nominibus duæ insignes Quæ
 sturæ, quibus Prætoria etiam dignitas, ac Dictatu-
 ræ potestas attributa est, sic vt harum præfectis ius

Asellus
piscis,
Cabbe-
lian.

Anguilla
salsa aqua
delectatur.

Conradus
Gesnerus
laudatur.

Zelandia
in duas
Quæsturas
diuisa.

ac fas sit tota passim regione (præter ciuitatum municipia, quæ consulum turela ac plidio subsunt) Regio dom nau facinorosos coercere, vagos ac palantes corripere, nebulones ac mendicos validos, sicarios, oppressores in vincula conicere, ac tormentis exploratos in iudicio capitis arcescere, quo omnia passim quieta sint & pacata, & ne quis iter ingressus, aliquid hostile metuat. Obiit hoc munus multis annis inculpatè, eoque præclare ac magna laude functus est nullius offensione Illustr. vir Hier a Serofkerka, Equestris ordinis heros, multisq; aliis nominibus suspiciendus. Adauget vero societ: decus & amplitudinem pari generis splendore ac nobilitate magnificè vir Ludoc9 à Vveruia rei agraria in insula nostra ambitu præfectus non sine maxima amplissima dignitatum expectatione. Excitauit etiam aliquot retro seculis fluuij hic decursus inter Zelandos, qui in eodè sunt cum Batanis comitatu & Flandros, ac cerrimas cõtentiones ac cruëtas pugnas. Appellat autè atq; veneratur vtraq; natio suos Principes Comitris nomine, adiectis aliquot speciosis titulis: qui dominatus hinc emerfit, quod præcipue nobilitatis viri Imperatores ac Cæsares in adeundis periculis comitarentur, suamque operam sedulo illis præstarent, vulgo *Grauen*. Quæ potestas ac nominis amplitudo Iustiniani tempore primū inoleuit eamque appellationem consecuta est. Deinde sub Berengario & Otthone competitorib. ad posteros deriuata, proximum apud Imperatorem confessum ac comitatum obtinuit. Anno autem Domini 863. impante Carolo Caluo apud Batavos, illisque affines Zelandos, hic principatus primū constitui cœpit ac Comitatus nomine designari, primūque Comitris nomine inauguratus Theodoricus filius Sigisberti Principis Aquitaniae qui annos octo & triginta in eodè dominatu versatus, successorè Theodoricum secundum

*Hieron. à
Serofkerka.
In locum à
Werusa.*

*Comites vni-
de dicti.*

dum herilem filium constituit, à quo ad nostra vsque tempora: hæc Regia potestas longa heroum serie ad inuictissimum Hispaniarum regem Philippum deuolura Comitatus nomine censetur, eiusq; prouinciæ principes Comites appellantur. Si qui apud Brabantos ac plerosq; alios potestate regia existant, Duces vocantur, à deducendo in hostilem agrum exercitu, vulgo *Hertogen*, quasi dicas, exercitus ductores. Cum autē Flandriæ Comes Guido Dampetra profertendæ ditionis esset audus, ad occupandas aliquot Zelandiæ insulas animum induxit: itaq; primo *Walachriâ* sibi subicere ac vectigalem facere meditatur, inductoq; in hanc ditionem exercitu (nam facillimus erat traiectus) illam incursionibus, incendio, igni, ferro depopularur, ac vastat; tandem *Metelliburgum* obsidet ac per facilem (*Hæc autē nostri vocant*) ad deditionē sollicitat: cum in id non admodum paratos, promptoq; sentit citium animos, ad motis arrietibus, factoq; vno aut altero insulta ciuitatem expugnat. *Guilielmus Batauorum ac Zelandiæ Comes* eius nominis tertius, cum ciuitati subsidium adfert, *Zirizæis* stipatus, quibus maxime fidebat, duob; vno die præliis victus, sanguine madidis vexillis (vnde emerferunt *Zirizæ* ciuitatis insignia sanguinolento colore perfusa) *Zirizæam*, qua nulla tunc munitior, aut Principi magis deuota, propere contendit, *Guido* victoria elatus, relicto intra *Metelliburgum* præsidio, in *Zirizæos* omne belli robur conuertit, quos dum sesquimensem obsidione premit, maximis damnis afficitur. Siquidem oppidani continua eruptione, magnam stragem *Flandris* intulerunt, multosq; captiuos in ciuitatem adduxerunt: tandem imperatis vtriusque consensu inducijs, concessaq; sex hebdomadis belli mora, *Guido* in *Batauos* expeditionem molitur. Elapsis inducijs *Zirizæi* collecto milite, instructaq; classe in *Walachriam* confectum:

Duces vnde nomen sortiti.

Guido Dampetra Flandriæ comes.

Metelliburgum expugnatur.

Vexilla Zirizæa captiua.

Zirizæ Metelliburgum expugnatum Comiti restituit.
Zirizæ vir tute parta privilegia.

traieciunt, cæsisq; ac profligatis, Flandris, ciuitatem in potestatem redigunt, ac per exiguo accepto in. o. modo in sedes suas se recipiunt. Princeps Batauorum ac Zelandorum Guilelmus eius nominis tertius precepta tam insigni victoria, ciuitatem Zirizæ proximis honoribus afficit, multisq; priuilegiis, congiarijs, donatiuis muneribus exornat. Guido vero Flandriæ Comes re apud Batauos male gesta, acceptoque vulnere in Zelandiam secedit, deinde paululum recreatus ad oppugnandos Zirizæos, à quibus ereptum Metelliburgum indignatur, animum intendit. Itaq; coacto numerofo exercitu, tamen ultra sesquimensem bis ab hac esset repulsus, atq; infecta re decedere sit coactus, rursus illos lacessit, atque arctissimo obfidione pressos continenter oppugnare non desinit. Cum autem oppidani in extremis essent constituti, atque in summa difficultate: in maxima rerum inopia versarentur, nullis tamen vel blandimentis, vel minis ad deditiorem impelli potuerunt, tamen iam septimum mensem præter incendia atque immensas in ciuitatem faces, omni tormentorum genere arietibus, catapultis, testudinibus, fundis, ballistis, aliisque machinis, quarum illo seculo frequens vsus, terramariq; oppugnarentur. Cum itaq; in angusto res essent constituta, omnique præsidio destituta ciuitas opportune Rex Galliarum Philippus, cognomento Pulcer, nulla interposita cunctatione aut mora Ioannem Payderosum ducem præfectumq; maris, ac Regnerium Grimaldum Genuensem, instructa classe, atq; adornatis aliquot longis nauibus, quæ quod remis frequentius quam velis incitantur, triremes vocantur, Zirizæam amandat, utque obsessis subsidio adsint, ac mature subueniant cohortatur, illi nihil cunctati Regis mandato obsequuntur, omniaque euestigio perficiunt: quos ubi in excubijs constituti, è sublimi atque eminente specula à qua in mare la-

Francorum rex Zirizæos subleuat.

Triremes quæ Galeen.

tiffimus prospectus, aduentare, nec procul abesse
 denunciant, confestim Guilielmus Batauiæ ac Zelan-
 diæ princeps, Regis sororius, inspecta primum na-
 ue prætoria, deinde numerosa longo agmine classe,
 quas ipse in eum usum struxerat naues, illis adiun-
 xit, collatisque copiis atque vnita classe Flandros ad-
 oriri atque opprimere statuerunt, oppidanis etiam re-
 insperata in spem victoriæ erectis, qui redintegratis
 viribus longa obsidione attritis, rursus in hostem
 animantur. Cum autem stat in prociñctu acies ac
 classis omnib. armamentis accurate instructa in ho-
 stem incitanda, è statione moueri incipit Flandri (vt
 nulli desunt astus militares ac stratagemata) na-
 uem quandam sarmentis, fascibus, scandulis, stra-
 mentis, stipulis, alioque fomite atque aridis nutri-
 mentis, quæ cito flammam concipiunt, construa-
 tam, oleo, pice, sulphure, feno, adipe perfundunt,
 eamque accensam astu, ac vento secundo, in aduer-
 sam classem dirigunt. Cum autem nauis flammis
 corusca hinc inde hæreret, ac subinde vadis implica-
 ta lente progredieretur, ita vt Oceanus propemodum
 in summo consisteret, ac iam refluxum medita-
 retur: ecce de repente (quod singulari Dei prouiden-
 tia factum credi par est) ventus mutata statione in
 Aquilonem impellitur, ac remeante maris fluxu
 flammifera nauis retorta, Flandrorum classem in-
 uadit, omniq; ex parte incendia miscet: complu-
 res, ne flammis absumerentur ac concremarent, in
 mare deliliunt, ac periculum periculo commutant,
 vitamq; nauandi peritia redimunt. Turbatis hæc clas-
 se Flandrorum rebus nostrates remis velisq; in illos
 irruunt Illo nihil facti segniores, restructo, qua li-
 cet, incendio, reliquas naues flammis intactas, omne-
 que exercitus robur acriter hosti opponunt: Certa-
 tum est initio ancipiti dubioq; Matte à meridie ad
 emergentem vsq. solem, ita vt ne nox quidē, quæ ea

*Nauale
 prælium.*

*Flandrorum
 virtus.*

parte anni, nempe Idibus Augusti sublustris est prælium dirimeret. Nostrates a quo loco constituti, ventoque; ab ijs auerso ac subsidente Oceano, igni, ferro, faculis accensisq. sarmentis ac sudibus hostibus terrorem incutiunt, multosq. ardentes globos ac faces in hostiū naues ijs comburendis puoluunt. Interim oppidani reueratis portis factaq. eruptione maximā illis cladem inferunt, ac Flandrorum impetus in nostros retundunt ac reprimunt, mulierentis etiam in hostem ita efferatis, vt non minus fortiter & animose, quam viri, se illis opponerent. Tantus in eo conflictu fragor, strepitus, clamor, vociferatio, ululatus fuisse perhibetur, vt plerique testati sint, plusquam trium-milliarium interuallo, horrendos illos clamores fuisse exauditos. Quod nemini supra fidē videri debet; cum in mari editus sonus, aut excitatus frangitibus incredibili distantia percipiatur, præsertim tãcita silenteque nocte. Cum enim nihil obstat, vel nemora, vel montes, aut in cœlum erecti scopuli; clangor per æquoris planitiem, veluti parentem atque vndique ex potestatem campum, longe lateq; se diffundit, ac per aera voluitur. Cum autem tota nocte miseranda strages, ac cades horribilis sit edita: diluculo rebus desperatis, victi fusiq; Flandri in hostium potestatem rediguntur. Desiderati in ea pugna Flandrorum octo plus minus millia, capti præter gregarios milites quorum nō facile numerus iniri potest, Guido Dampetra Flandriæ princeps, ac cum illo innumeris proceres aulici: direpta signa militaria, pelles, tentoria, manubiæ, multaq; opima spolia atque exuuiæ cum Principe ac captiuis in ciuitatem relata sunt. Tota autē classis, quæ illis numerosa erat, suisque armamentis affabre instructa, vel quassata & conuulsa, vel incendio absumta, reliqua in hostium potestatem redacta. Hac itaque memorabili clade afflictæ Flandri de componendis rebus, captiuisque

Noctē omnia late exaudiri. In mari sonitus longissime exaudisitur.

Guido Flandrorum Comes captus. Non temere suscipiendū bellum.

nisque redimendis consilia ineunt, quæ documento Principibus esse debent, qui alienæ ditionis sunt auidi, ac finitimorum possessioni inhiant, non tentandas bello vicinas regiones, vbi nulla subest legitima causa, aut iusta belli origo: quæ etiâ existat: præstat omnia potius experiri, nullasq; non conditiones pacis admittere, quam arma in manus arripere. Ceteram soluta iam ciuitatis Zirizæa obsidione, confectoq; bello, quod euenit Anno Domini 1303. Idibus Augusti, qui dies erat Laurentio sacer, ne parra ex tam atroci ac cruento bello victoria, annorum decursu obliuione obrueretur, aut ciuium animis excideret, decretæ sunt solemnes atque anniuersariæ supplicationes Deo immortalis, eaq; Senatus quotannis eodem quo hæc peracta sunt, die, ac periculo exempta ciuitas, in sempiternam rei memoriam continuari voluit, quod à posteris nūquam intermissum est: quin & impuberes, qui scholas publicas frequentant, atque in palæstra literaria versantur, hunc diem festum habent, ac feriantur permissa iis ludendi licentia: ita rei gesta recordatio posteritati tanquam per manus traditur: quo cuique ciuium innotescat: mentiq; fixius inhæreat, in quanta angustia, vitaq; discrimine versati sint olim progenitores cum pro aris & focis, pro coniuge ac caris liberis acerrime decertant, suoque Principi strenuam fidamque operam præstare conantur. Interim hanc præcipue doctrinam exhibet posteris, eosque commonefacit rei huius annua continuatio, vt rebus afflictis ac desperatis, ad Deum Opt. Max. mentem erigant, atque ab eo salutem, patriam obsidione liberam, prosperos reram successus, victoriam incrementam summis votis exoptent: quod vnice factitasse legimus Abrahamam, Moysen, Dauidem, Ezechiam, Iudith, compluresque alios, qui huiusmodi præliis victoriam sunt consequuti. Ceterum cum Scaldia, in eaque

*Non intus
deudas alio-
rum disso-
net.*

*Aduerse
qua accides
runt aliquã-
do animo re-
petenda.*

Suytbeuolanda insula
vnde dicta.

Romerualla
ciuitas.

Goesa ciui-
tas.

Toletum Ze-
landia ciui-
tas.

*Martinia-
na* ciuitas.
Zelandorum
origo.

Zelandia
apud Danos.
Hafnia,
*Coop-
mansha-
uen*.

sita Zirizæ frequentia ab exteris lacesita sit, ac bel-
lis quassata, tum insularum nulla minus Suytbeue-
landia, quæ à solo Austro opposita sic denominata
est. spatiofissimo amœnissimoque versus Flandriæ ac
Brabantia oras. tractu exposita, tamen paucis ab
hinc annis maximam iacturam passa, dimidio iam
fit Angustior. Ab hac auulsa est ciuitas non ignobilis
Romerualla, quam nullis excoltam agris, nullis ex-
ornatam pomœriis Oceanus vndique alluit, ita vt
vnica salis negociatione subsistat. In Occidentali ve-
ro insula parte sita est Goesa ciuitas, perexiguo qui-
dem murorum ambitu, ac splendide atque affabre
extructa, ciuibus morum ciuilitate perpolitus. Est
præter hanc insula quadam Brabantia contermina,
exiguo tantum freto discreta, in qua consistit Toletum
à vectigali & portoribus ita appellatum, vetustum
oppidulum: à quo non procul abest Martinianus ago-
ger, Principis Aursiensis municipium, locus amœ-
nus atq; arboribus vndiq; consitus, in quibus maxi-
ma alitum, præsertim ardearum copia nidulatur. Sunt
præterea minute aliquot insulae, minusque celebres,
vt Duuellandia à columbarum frequentia sic deno-
minata, Gæreda à fida nauium statione, Plateffa,
tum pleraque alia non ita pridem ex mari vindica-
ta, quarum descriptionibus inhæretere superuacaneum
puto, cum edita nuper Zelandiæ Topographia singu-
la exacte exhibeat, quæ spectator curiosus per otium
oculis poterit demetiri. Quod vero ad gentis huius
originem spectat, constans fama est atque indige-
nis per manus tradita, à Gothis ac Danis hanc pro-
fluxisse, præsertim ab illa insula Cimbrica, qua in
Danis Zelandia nomine inscripta est, in qua spe-
ctatur celeberrimum Emporium Hafnia, vulgari
nomine *Coopmanshauen*, à portu negotiatoribus fre-
quentata: qui hanc terram cultoribus vacuam, op-
positis erectisque aggerum molibus in insulas rede-
gerunt.

gerunt, atque exstructis primum castris, minutisque atque angustis tuguriis, sementiac pascuis reddidere idoneam. Erat enim Caesaris aetate, magna terra huius *Zelandia* pars, quae non aliud quam Bataviae appendix est, *Batavia* inculta nec unquam ad ferendi usum vomere praeparata, sed aestuaria ac paludibus *appendix* impedita, ita ut etiam nunc Hollandia plurimos undique lacus exhibeat, adeo ut pedestria passim itineris illis concisa, cymbis omnia transigenda sint: quod *Aestuaria* ipsum etiam Zelandis usum venit in aestuaria, quae nihil aliud sunt quam loca extra intraque littora maris *quid* fluctibus exposita. Siquidem effuso in ipsa mediterranea salo, aquam affluenter concipiunt, ita ut hybernis mensibus omnia inuisa sint, nec nisi scaphis ea loca adire queant. Quod vero solum extra aggeres ad maris usque crepidines atque extremas oras multis iugeribus longe lateque exporrigitur, ex alluvione coaceruatam, crebris fluctibus atque tunditur, ac nonnunquam extumescente Oceano ut assollet luna vel plena, vel plurimum incoata, fluctibus *Aestuaria* obruitur, subsidente vero, rursus emergit, ita ut loca *in bello Bel-* paulo editiora, & quae eminent, suavissimo pabulo *garum per-* pecudes reficiant. In huiusmodi receptacula te *oz fugia* lina conferre solent impuberes ac mulieres, omnisque aetas ad bellum inidonea, ubi Romani Belgicam incursionibus infestarent: erat enim tutissimum ibi perfrugium, quod aditus accessusque esset difficilis. Sunt enim ea loca, quae nostri *Stellen*, vel potius *Stollen*, hoc est, caulas ac pecorum stabula vocant, nostro etiam tempore multis incurvis voraginibus, ac *Voragines* verticosis fossis, per quas Oceanus afflatus volutur (non *Zelandica* strates *Creeken* vocant) impedita adeo, ut equidem *vulgo Cree-* armatum, si imprudenter atque incaute in illis *ken* inciderit, absorberi atque obrui obruitur; quo fit ut loci huius viae ignavis illae penetret perniciolosum sit. Sunt autem multis Zelandiae locis her-

bida planities ac viridatia floridaq; prata nullis cir-
 sta aggeribus, quarum vsus in iis regionibus nun-
 quam defuturus est: cum quæ à parte vna abradi a-
 uelliq; contingit, alteri alluione adiciantur, ita vt
 nunquam extruendarum insularum materia huic
 regioni deesse possit. Horum quædam à virenti gra-
 mine ac lata pabulatione *Garsen* indigena vocant:
 quæ vero parcius gramine virefcunt, nec vberem ad-
 huc pabuli copiam suppeditant, à pascendo vellen-
 doq; *Scorren* vocant. Ex his vbi aliquot iugerum mil-
 lia conglobari contingit, insulas efficere nostrates
 tentant, accum vetusta tum recentiores ope huma-
 na ex iis rudimentis coagmentata sunt ac coalue-
 runt: multi olim soli huius vbertate, atque agrorum
 specie illecti, expulsis veteribus colonis atque inquit-
 linis, terram hanc inuaserunt, eiusq; possessionem
 armis sibi vendicarunt. Non defuerunt atauorum
 memoria, qui Batauis ac Zelandis infesti has insulas
 in suam ditionem ac potestatem redigere sunt ag-
 gressi, sed duæ istæ nationes inter se consociata, sem-
 per hostibus fortiter restiterunt: quo fit vt ad hanc
 vsque ætatem vtraque gens eodem vtatur domina-
 tu, eisdem legibus, eadem iuris æquitate, eodem lit
 in hostes animo. Fuisse hanc gentem, quæ Zelandia
 nomine insignita est, Batauis confinem ac proximam,
 eiusq; regionis partem atq; appendicem, ex C. Ca-
 sare præter alia, iis verbis colligi potest: Mosa ex mon-
 te Voseuo profluit, ac parte quadam Rheno recepta,
 insulam efficit Batauorum, neq; longius ab eo milli-
 bus passuum in oceanum influit. Rhenus autem ex
 Lepontis qui Alpes incolunt, oritur ac longo spatio
 citatus fertur, atque vbi Oceano appropinquat, in
 plures diffuit partes, multisq; ingentibus insulis ef-
 fectis in Oceanum influit, quarum pars magna à fe-
 nis barbarisq; nationibus incolitur, quæ piscibus &
 ouis autum viuere existimantur, à quibus Rhenus
 multis

*Bataui Ze-
 landu conso-
 ciati.*

*Com. belli
 G. l. 4.
 Moia origo.*

*Rheni origo
 & decursus.*

multis capitibus in Oceanum influit: Quibus verbi^s mihi graphice describere videtur Barathros Oceano septentrionali viciniore, tū illis conterminos Maritimos seu Zelandos, quorum insulas & qui in Occidentali Belgica eadem sunt eū iis conditione ac natura, paulo post his verbis designat: Pars in sylvas, pars in continentis paludes profugit: qui proximi Oceano erant, hi in insulas se occultauerunt, quas estus efficere consueuerunt, q̄ reuera nullæ aliæ sunt quam Zelandicæ. Quotquot enim sunt in Belgio oceano circumfusæ insulæ; tali modo conflate congestæq; sunt, ita vt primum natura consistant, deinde arte mutantur, ac paulatim cultura, atque industria hominum infructiferos fundos ac speciosos agros, cultaq; noualia redigantur. Ea est autem apud nos rerum vicissitudo, vt minimo annorū decursu ac temporis intervallo magna incrementa hæc regio suscipiat, iursum maximam iacturā ac detrimenta patiatur, nec vtilis res vices rerum humanarum, aut varios instabilesq; motus melius demonstrat, quam Zelandia insulæ, quarum prosperi successus ac res secundæ a stuario fluxu & refluxu nunc huc nunc illuc voluuntur. Nulla est apud vllas nationes annonæ, aut res frumentaria etiā lectissimi tritici vberior, ita vt bina iugera Zelandica plus emolumentum, cultori ac colono adferant, quam quatuor Brabantica, minus tamen tuta fidaq; apud nos huius rei possessio: cum singulis momentis, præsertim hybernis mensibus flante Coro & Circio, ex maris sauitia periculum immineat. Vnde enatum proverbum abiis, qui optime rebus suis consultum cupiunt, atq; iis turō frui exoptant, laudari Brabantici aeris clementiam ac soli stabilitatem, Zelandici vero fundi reditus atque annonæ prouentum: quod ita efferunt vulgari sermone, *Brabantsche lucht, Zeeusche renten*. Nostra siquidem & auorum memoria centū plus minus iuges-

Com. lib. 6.

*Zelandia
mutatōni
obnoxia.*

*Proverbum:
Belgicum
de Brabantia
et Zelandia.*

rum millia in insula formam redacta, atque aggeribus vndiq. cineta, dissipatis conuulsisque in imensum congestis molibus inundante oceano non sine maximo incolarum interitu solo oppressa sunt. Rursus indigenæ erectis nouis insulis, quod nostrates crebro faciunt, vbi herbidi ac graminosi campi se præferunt, sementi ac cultura sedulo insistant, ita vt paucorum annorum spatio, affluenti omnium rerum copia supra quam credi possit, ditentur. Sic apud Zelandos insulis marinis continenter expositos, nihil stabile, firmum, diuturnum, & cui tuto posses siedere aut inniti. Siquidem loca portuosa, quæ nauibus fidam tutamq. stationem olim præbuerunt, vadosa efficiuntur, ac vel arena vel limo oppleta, neminima quidem nauigia admittunt. Rursus littora nullis portibus distincta: nullæque nauibus frequentata, facta eluione commodissimos portus consequuntur, facilesque aditus atq. accessus nauibus exhibent quo fit vt negotiatio hominumq. concursus & frequentia non vni loco perpetuo sit addita, sed aliquando ob portus commoditatem, ac loci situm alio demigret ac transferatur. Sic Zirizza, nostra etiam memoria, numerosa classe instructa, non solum onerariis nauibus, sed rostratis, & quæ ex Homeri appellatione. Holcades voce Belgis vtitata nominantur, præter Hispaniarum ac Mauritanix oras, longinquas versus Aquilonem regiones frequentabat: nempe Noruergiam; Daniam, Riualiam, Rigam, Gedasnum, vulgo *Dansyc*, Stocholmiam illustrissimi Suecix Regis Erici auspiciis nunc celebrem, quæ nauigatio, vt sunt vices rerum humanarum, Hamsterodamum modo translata est. Quamquam ciuitas Zirizza rebus omnibus ad commoditatem atq. vsum vitæ necessariis, cumulate fruatur, non minus affluenter, quàm cum exteris negotiatoribus esset celebris ac coameantiũ vltro citroq. multitudine frequen-

*Magna as
pud Zelan-
dos rerum
vicijsitudo.*

*Holcas genus
nauigu va-
stũ vulgo
halck.
Holmia
Buccis
regio.*

tata; siquidem exterorum hominū concursus, nundinatio, mercatus, locorum celebritas, aliquando improviso dilabuntur ac concidunt, vel exorto hostili externoque bello, vel concitato populari tumultu aut ciuium seditione: ò festim enim quotquot alieni sunt ab eo loco, se subducunt, atq. incolumitati suæ consulunt. At ea negotiatio, quæ excluso omni fœnore inter ciues & domesticos p̄citur facta etiam ab exteris vel inquilinis compendio quaestusq. liberali, stabilis est, firma, solida, minusq. inuidiæ exposita. Quod si aliunde calamitas ingruat, cum ciues & domestici, intrepide infractoque animo subsistunt, nec facile patrias sedes, aras, focos, conjugem, carosq. liberos desertos pariuntur, aut suis sinibus egressi, se suaque alienis credunt. Videntur autem Zirizæ in tanta rerum humanarum mutatione, atq. ex alia in aliam vicissitudine, quæ diuina prouidentia perficitur, cominodis suis solerter consuluisse, atque incerta certis commutasse. Cum enim populares vel scandi sint peritissimi, ubi non satis succederet negotiatio illa nautica, quæ transmarinis mercibus perficitur, mutata nauigandi ratione, piscatu se exercere cœperunt, vberissimo quaestu ac nemini damnofo, ad de nullo profusus naufragii metu, nulla rei familiaris iactura, nullaq. fœnoris aut vlura infamia. Reliquo vero ciues compendia quaestusque honestos ac minime inuidiosos sectantur, ex iis quæ terra in vsum hominum cumulate atque affluentet effundit, quibus illi ne utiquā defraudato Genio, liberaliter fruantur, ac præter laudabilem institutionem, amplissimam liberis hereditatem, paternique nominis æ memoria patrimonium relinquunt. Cæterum vt exteris innotescat, qua terræ cœliq. parte constituta sit ciuitas Zirizæ, & quantum ab eleuatione poli digrediatur, dimensimus polum Arcticum, siue Borealem supra Zirizæ horizonta extolli, vno &

M. P. P. P.
et u. P. P. P.
L. P. P. P.

P. P. P.
et u. P. P.
et u. P. P.
et u. P. P.

quinquaginta gradibus & quadraginta septē minutis, in eamque altitudinem verticem illum produci; longitudinem vero perfici viginti quinque gradibus, quo efficitur, vt cum sol non adeo auersus sit, nec longius ab insula digrediatur, sed duobus & quinquaginta ac totidem solstitiis illam moderate illustrat, indigenæ solis beneficio minus stupida, obtusaq. ingenia sortiantur, verū faceta, urbana, festiua, pleraq. ex auxæ marinæ afflatu salsa ac vitiosa quadam dicitate contaminata, qua de re suauiter nuper philosophatus sum eum Hiob. o. Nicolaide viro sagaci atq. industrio, qui cum strenue Reip. functionib. incumbit, illamque summa ope fulcire nititur, integros incorruptosque ciuium mores exoptat. Et si quid vitii ex Oceani halitu & saluginosa vicina contraxerint, institutionis industria corrigere.

Qui sit vt senes ac prouertieru atatis homines, cum minus robustos, tum tristicos plerumq. liberos progenerens, vultuque tristi atq. inamano, & qui arius exbilatescant.

CAP. III.

*Iuuentus
succulenta.
Senes aridi.*

QVi inclinata vergenteque ætate, vbi iuuenilis ardor deferbuit, matrimonio se addicunt, magna ex parte liberos præcreant mæstos, morosos, tristicos, tristes, inamabiles, taciturnos, vultuq. toto ac facie minus blanda; quod non eadem ratione in venerem incalescant, eamq. operam impendant procreandis liberis, quam iuuenes succulenti ac vegeti. Siquidem ætas feruida ad peragendam huiusmodi comœdiam instructior. Cum n. flaccidæ sint senibus vires, ipiritus exiles, corpus humoribus sanguineis exhaustum, facultates naturales languidæ, eaque vis quæ ab illis promanat, ac diffunditur in excitandæ prolis usum, inefficax atq. inualida, modicisq. viribus imbuta: fit vt minus viriliter connubiali officio performantur, ac multa in iis, quos progenerant, desiderantur: quod indicatur in ea disceptatione, quæ cum

Esdra.

Eſdra Genus habuiſſe deſcribitur. Interroga, inq̄t, genitricem vt tibi expediat, cur quos non parit, non ſunt eis pares, qui ante nati ſunt, ſed ſtatura minores, & dicit illa tibi, alios vigente aetate conceptos editoſq; eſſe, alios deficiente vtero: quo fit vt qui ſenectutis tempore producantur, graciles exiſtant, tenelli, imbecilles, inuaidi, improceri, & qui minus virtutum, minusq; roboris obtineant, quod natura vires ſenio collapſa ſint, ac naturales vitalesq; ſpiritus imminuti: quo etiã euenit vt animus demiffus exiſtat & deiectus, mens minus agilis, viuida, alacris erecta, quoniam omnia parcius contractiusque ſunt conſequuti, niſi forte genitores blandi atque hilares, ac moderate vino concalefacti prognerandis liberis operam impendant. Viſi ſunt enim ſeniculi aliquando inter ſe iuuenari ac laſciuire, ſuaque habere blandimenta, ac vernis menſibus in amplexus ruerre. Si quidem ea pars anni equis etiam effœtis (vt habet prouerbum) hinnitum extorquet, quo Belgæ indicant, neminem tam deæxa aetatis eſſe, quin amœniſſima illa anni parte, qua ſe omnes natura vires exſerunt, aliqua erectioris animi indicia proferat, quo efficitur, vt ſi in congreſſu Geniali mulierem conceptu impleri contigerit, exactis nouem menſibus infantem edat blandum, elegantem, ſuauem, floridum, generoſum, viuacem, agilem, geſticuloſum. Quod ſi progenitores etiam in aetate iuuenili, mente nubila, minusque placida (vt plerique moroſi factitant) procreandis liberis operam impendant, omnia in deterius deurgunt, omneſque affectus, & qui inter coniugatos exoriri ſolent tumultus & intemperies, in fœtum deuoluuntur, ita vt conceptus, geſtatio, partus nutritio non decenter, nec natura ordine perficiantur, ac pueri multa corporis vitia, mentisq; errores ex perturbatis animi motibus cõtrahant, quorum omnis culpa in parētēs.

Eſdra 6.

Cur nonnulli minus validi.

Cur nonnulli deiectamente.

Proverbum ab equis effœtis. Ver ſpiritus etiam effœtor erigit. affectus parentum in fœtum tranſit.

*Puerorum
malitia pa-
rentibus
imputanda.*

*Aff. Etus
in factum
transeunt.
Naturales
p. l. i. quas
vulgus vo-
cat.*

*Cui filii
naturalis,
quos vocant
aliis ere-
diores.*

*Amor par-
rentum in
filios, & e-
diuerso, un-
de emergat.*

transferenda. qui huic naturæ prauitati causam præ-
bent ac seminarium. Quocirca qui liberorum suorum
in coluntati optime consultum cupiunt, atque illos
tractabiles esse exoptant. moribusq; placidis ac feda-
tis; hoc impitinis efficere curent, vt in coniugii socie-
tate, & amplexu maritali, omnia moderate transi-
gantur, ne quid incidat, aut soboriat, quod vllas
intemperies, turbas, tumultus, nebulas excitet. O-
mnia enim in pullulante fortuna recidunt, atq; in-
fantem ad similes mores infotuant, parētumq; no-
tas ac vestigia imprimunt. In similes causas refero q̄
proles (vt vocant) naturales, hoc est, qui extra legiti-
mum ac connubialem thorum sunt percreati, diuersa
existant ab aliis natura, conditione, moribus: quo-
rum qui ab generosis parentibus ac patriciis defla-
xerunt, animo vero excelso conspiciuntur ac sublimi,
multisq; ac magnis dotibus exculti, mira ingenii
sagacitate, prudentia singulari, iudicio exacto, p̄fer-
tim quibus parentes subsidio sunt, atque ad libera-
lem institutionem adiumento, sic vt aliquando co-
lumen familiaris in his consistat, atq; omnibus qui il-
lis, vel sanguine, vel affinitate coniuncti sunt, decori
atq; ornamento. Cui rei ea ratio mihi subesse vide-
tur, q̄ omnia large atque effulse ex paternis lumbis
ac visceribus sunt consequuti, nec in furtiuo illo ac clā-
destino concubitu, parte, ieiune, tenuiter, sed afflu-
enter naturæ munera illis infusa sunt. Cum enim v-
terq; auide se explere libidine gestiat, ac prodigaliter
in amplexus atq; oscula proruat, totisque viribus ac
profuse in propaganda sobole incumbat, fit vt o-
mnia, quæ in conceptu necessaria sunt, cumulate
perficiantur, nec quidquam in hoc negotio deside-
retur, eoque euenit, vt cum nati parentum indolem
exprimunt, ac multa ab iis sunt consequuti, incredi-
bilis sit vtrobique amor ac propensio, ac singulariter
erga se mutuo afficiantur. Ex qua vi etiam emergit
in hac

in hac sobole alacritas mentisque erectio, tum generosus quidam affectus animi, quo tales indignantur extra decus limitelq. matrimonii se esse prognatos, ac deesse sibi aliquid præ cæteris, quod ad honores ac dignitates, publicasq. functiones attinet. Quæ res efficit, vt se modis omnibus extra contentum vindicare nitantur, atq. illam notam, quam imprudenter quidem impingunt, quibus aliquando foedior, atq. adulterio contaminato propagatio, probitate vitæ ac morum integritate aboleant: qui vero huius status ac conditionis homines plebeis modicisque parentibus orti, educationis subsidio defuturi sunt, rei familiaris inopia non facile ad præclara eluctari possunt, atque humo se attollere. Siquidem, vt is ait:

*Non facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.*

*Iuuenellus
Sat. 3.*

Tametsi enim paupertas sapientiam sortita sit, vt habet proverbium, multarumq. artium inuentrix existat, clarissimis tamen ingeniis obest, quo minus ad summa prouehantur.

*Paupertas
sapientiam
sortita.*

Quæ sit virtus, quam nonnulli Zelandiæ denegatam asserunt, nulli quam hanc regionem spectator existat. Et qua ratione esse oritur, ut contra gelum æque hybernæ frigoris iniuriam intacta subsistat, nec emoriatur.

CAP. IV.

Mirantur plerique in maritimis oris eaque parte Zelandiæ, quæ à præterlabente fluuio Scaldia denominatur, tam speciosas immensasque lauros frondescere: cum regio frigida sit, atque ipsa arbor argentes frigidolq. tractus respuat. Cui natura miraculo eo magis obtupescunt, quod non solum omnium hortiis seateant, ac perenni virore perpetuaq. fronte in maximam proceritatem assurgant, sed baccas etiam proferant, oblongas, colore nigro perpolitas, non minus efficaces ac salubres in discere

*Laurus
quibus nas
citur de-
lectatur.*

tiendis flatibus ac dissipandis humorum collectionibus, quam quæ à calidis regionibus hæc afferunt. Sentit quidem laurus aliquando cæli iniuriam, atque hybernis mensibus sub aspero intensoque gelu, frigore periclitatur, sic ut folia, caudex, rami aliquando arefcant atque emoriantur: at radix nihil sentit incommode. Quocirca laurus superne emortua, radice extirpari, eruique non debet, sed detruccari: nam incunte vere, ac paulo etiam maturius rursus reuifcitur. Quod autem in eam altitudinem ac fastigium in hac regione affurgat, efficit terra vbertas, atque incredibilis soli fecunditas, densique compacti fundi natura: quæ ex pingui tenacique gleba constat adeo ut ob telluris soliditatem, frigus per gelicidia ad radicem penetrare nequeat. Nihil autem stirpibus nocentius, aut magis deleterium, quam nix aut glacies liquefacta, si quando soluto gelu, eorum stillicidio radices perfundantur, præsertim ubi defluente humore, rursus frigus exasperari, fluidumque liquorem congelari ac congelascere contingat. Sic enim terra relaxata algidissimum humorem combibit, quo radix imbuta marcescit, atque emoritur. Ne autem huiusmodi incommode stirpes afficiantur, nec frigoris iniuriis sint obnoxie, superficies soli in quo consistunt, stramentis inspersisque cineribus muniendæ; fouent enim infra caliditate terram cineres ac gelu rigidum penetrare prohibent. Siquidem ut acetum & fel vini: ita carbones ac cineres igneæ qualitatis sunt participes. Ceterum quod Brabantis reliquisque Belgis laurus vel denegata sit, vel parcius apud hos fruticetur: non aeri, cuius miraelementia ac salubritas, sed solo adscribendum, quod aridum est, sabulosum leue, inane, ita, ut facillime frigus admittat, nec arbori solidum alimentum, quo pinguescit, conferat, eoque efficitur, ut in iis regionibus laurus humilis sit & improcera, tum bacis des-

Laurus frigui inimicus cum, præsertim radice.

Laurus densum solum arigit.

Nix liquesfacta stirpibus noxia.

Cineres herbis a gelu inuenitur.

Aceti & fecu cum cineribus comparatio.

Laurus cui Brabantis negata.

tituta.

Ritura: cum in ciuitate Ziriza a telluris beneficio in eam proceritatem allurgat, vt duarum decempedatum altitudinem superet, densa circa radicem ironde, multisque emergentibus stolonibus seu fruticibus, quibus stipata à frigore se tuetur ac munit. Quo-
 circa illa fructificatio, & quæ ab radice frondescit ramosa propago, adimi aut resecari non debet, illo siquidem munimento fulta, non facile frigus concipit; nam foliorum iactura ineunte vere instauratur, modo radix illa persistat, ac frigore geluque intacta.

*Stolones,
Waters
schoten.*

De corpore neutro, hoc est, quod nec sanum, nec arotum statui possit, sed vacillanti dubiaq; valetudine existat, atque inter vtrumq; fluctuet.

C A P. V.

Medendi artem olim à veteribus in tres partes fuisse diuisam, in confesso est. Primo in eâ quæ presentem sanitatem fouet ac tuetur, omniaque aduersa valetudinis incommoda sedulo propulsat. Secundo, in eam quæ rationem complectitur, qua præmuniri ac præseruari corpus possit, nec facile in morbos collabatur. Postremo in illam quæ morbos corpori infestos, ac quibus vrgetur ac premitur, discutit: Tres quoq; statui in humanis corporibus constitutiones: quanquam superuacanea his de rebus inter medicos contentiones: vnam valetudinis secundam, cum corpus inculpate degit, atq; inoffensa valetudine fruitur: illiq; nihil vitii subest, aut vllū morbi vestigium, alteram valetudinis aduersam atque inclinam: quum discutiendis morbis remedia sunt adhibenda. Tertiam quæ anceps & ambigua, in qua species quidem sani hominis se profert, vt improbis fucata vitæ integritas, sed cui affectio quaedam subest, ac delitescit, quæ procliuem facit propensumq; ad decumbendum. Cuius habitus duas obseruo conditiones inter se diuersas; vnam eius qui iam mor-

*Medicina
tres partes.*

*Tres condi-
tiones corpo-
ris humani.*

*Simile ab hy
pocrisi.*

*Valitudina-
rii aut lecto
affixi alim-
ambulantes.*

*Simil. à via
terem in mare
oppresso.*

Luc. 10.

Thera. 7.

*Natura
cuiusq; adno-
tanda.*

bum discussit, ab eoque elusatus est, sed tamen debilis existit, inualidius, exhauftus, gracilis, extenuatus, eneruatus fractisque membris: quæ valetudinis incommoda neglectis medicamentis, somno, atque appositis alimentis instaurari postulat. Simile enim quiddam huic euenit, quod viatori qui è latronum manibus elapsus adhuc palpitat ac contremiscit, nec profus ex tanto metu ac vitæ discrimine, in quo paulo ante versatus est, restitutus sit, aut ad se rediit, quod Christus eleganti similitudine expressit, sed amicorum solatio recreatus, sensim reuiuiscere incipit, ac pauorem pedetentim menti excutere: ita agrotus tamen depulso morbo, exspatiari incipit, omniaque mitiora existant, tamen nonnulla morbi vestigia adhuc corpori inherent, nec quæ comitari solent accidentia, penitus eximita, sopitasque sunt. Altera huic affinis constitutio, paulo est deterior, qua quidem in speciem, primaque fronte homo sanus apparet, nec omnino valetudinarius, sed qui corpus circumferat vitiosis sordidisque humoribus oppletum. Quocirca Galenus victum statuit eorum, qui sunt sani, qui agroti, ac qui reualescere incipiunt. Est enim conualescentium victus ratio media inter eam quæ sanorum & proptia, & agrotantium. Siquidem iis diata seu victus ratio præscribitur tenuis, parca frugalis, moderata, ita vt temperantia limites non excedat, cum ne leuissimum quidem errorem proferat; secus quam validi ac robusti, qui nemaxime quidem offenduntur. Sic infantibus ac impuberibus alimenta quidem admittimus, sed non ea ratione ac modo, quo adultis ac prouectioribus, qui succidantur ac debentiam, solidotq; cibos non reserunt, vt aras teneris, cui vt misctus corpori, caldei pedibus, ita pro corporis modulo, victus & medicamento acron modandæ, et quæquam recentiores quidam in re Medica non inueniunt, quæ

quam nonnulli in religione superstitiosi, corpus neu- *Corpus non-*
 trum sustulerunt, nec id statui patiuntur: aliquid ra- *trum admit-*
 men de hoc commentari vilius est. Siquidem tale *tunt nonnulli.*
 quiddam natura rerum, quotidianis vite vsus &
 consuetudo, congressusque familiaris, atque amico-
 rum colloquia designant. Hinc enim emerferunt
 fœdaliū ista ac congeronum voces, si quando sci-
 scitantur, qua quis sit valetudine, qua fruatur sani-
 tate, vt corpus constitutum est, quo loco, statu, cons- *Formula per-*
 ditione res nostræ consistant, quem habent success- *contanda de*
 sum fatin' omnia salua, prospera, felicia? Quibus *valetudinis.*
 totidem verbis responsa dari solent: Vt cumque, Sic
 satis, Minus commode, Valetudo vacillans est, in-
 clinata, ambigua, fluctuans, parum firma: Non satis
 pro voto, aut animi sententia: Alias rectius, Spero
 meliora, vt possumus, quando vt volumus, non licet.
 Quibus loquendi formulis singula nauones vltro
 citroq; se compellare solent, si quando de rebus a
 micorum solliciti, qua sint valetudine aut successu,
 percontantur. Tamen autem horum plerique
 morbo sunt defuncti, alii, quibus hic imminet,
 nondum culcitra puiuinisque affixi, non tamen vel
 inter sanos vel agrotos referri censeri que debent,
 sed cum vtriusque sint participes, in neutrum, hoc
 est, duorum extremorum medicum: vt fasus
 color, qui ex albi nigrique mixtura constat: vt pa-
 bertas inter puerilem ac virilem aetatem media.
 Cum enim sani homines more, natura munera, ac *Simile à colo-*
 functiones minus cumulate obeant, nec ex agrotis *ribus et pu-*
 rum consuetudine lecto incumbant, membrorum *bertate.*
 vsu ac ministerio destituti, non possunt vel sani ho-
 minis, vel agroti nomen promereri, sed ex popula-
 ri ac viciata consuetudine Neutri appellatio-
 ne designari: proferant in eis nonnulla natura fa-
 cultates ac munus, sed languide, oscitanter, remif-
 se, incedunt enim atque inambulabant, sed tarde

*Simile à
natandi usu.*

*Morbosi &
debili dis-
par conditio.*

*Morbillosi
sanos insicere
gestunt.*

Satyr. 4.

gressuq; subinde labante atq; inclinato, ita vt obvie-
rium imbecillitatem vel seipioni sit inuitendum, ve-
vilius humeris incumbendum, vt iis, qui cum hat-
natandi imperiti corticis aut fuberis subsidio vtun-
tur. Pari modo de somno ciboq; ratiocinandum, si-
quidem accumbunt, ac se appoitis ferculis refici-
unt, at non ea appetentia atq; edendi aviditate qua
validi, quibus optimum condimentum fames: dor-
miunt ac somno refocillantur, verum minus placido,
profundo, diuturno, vt sani, qui exercitatione
defatigati, totam noctem quiete transigunt. Est au-
tem eorum conditio, qui a morbis reuiuiscunt, at-
que humorib. noxiis sunt liberi, potior atque opta-
bilio, illorum quibus aliquid latentis occultique
vitiū subest, ac corpus vel ex Veneris contagio, vel a-
lia vitæ intemperie, intus & foris fœdis ficosisque
tumoribus contaminatum, qui in speciem, primaq;
fronte sani apparent, ac pro iis se ostendunt, cum hu-
moribus vndiq; prauis scateant, atque omni ex
parte morbidi sunt. Quin isti in seipfos crudeles
atque in alios iniurii, morbum dissimulant ac diffi-
rentur, ita vt omnibus se symposiis ac sodalitiis inge-
rant, atque aliorum poculis labra rancida admoue-
re non vereantur, suaque nulli non obrudere, ac
ebibenda offerre; hac, opinor, ratione perimoti, vti
omnes eodem succo perfusos esse contingat, eadem
seabie inquinatos: nemo ab illorum consuetudine
ac familiaritate abhorreat. Huiusmodi homines
morbosos, qui simulata fictaque sanitatis specie
obuiis imponunt, his versibus Persius perstrin-
git:

— Ilia subter

Cacum vulnus habes, quod laobaleus auro

Protegit vt manus, da v. r. a, & accipe neruos.

Rursus alia Satyra assumpta Medici persona, huc no-
tat qui morbū dissimulat, nec sustinet inter valetu-
dina.

dinarios referri, sed cum medico rixatur atque illius consilium non sine contumelia respuit, illiq; tanquam deteriori morbo implicito insultat:

Heus bone tu pallei, nihil est, videas tamen istud

Satyr. 3.

Quidquid id est, surgit tacite tibi lutea pilla,

At tu deterius palleas, ne sis mihi tutor,

Iam pridem hinc sepeli, tu estas, perge, tacebo.

Turgidus hic epulis, atq; albo ventre lasuatur,

Gutturæ sulfureæ lente exhalante mephites,

Sed tremor inter vina subit, calidumq; trientem

Excussit è manibus: dentes crepuere rotæq;

Vincta cadunt laxis hinc pulmentaria labris.

Cuius conditionis homines hac nostra ætate nusquam non obuij sunt, quibus enim in facie, vultu, oculis totoq; habitu se morbi proferant, illis medendi peritis non detegunt, sed magno valetudinis dispendio, fouent ac nutriunt: qui cum alte radices egerunt, ac penitus infixi sunt, agri extirpantur. Quocirca salubriter vnumquemq; commonefacit Sapiens, vt mature remedia morbis adhibeat; Satius enim principiis mederi, quam fini Quo spectat illud Persij:

Eccles. 12.

Helleborum frustra cum iam entis agra tumebit,

Satyr. 3.

Principio

obstendit.

Pescentes videas: Venienti occurrite morbo.

Quod iis sedulo inculcari debet, qui cum nutanti atque inclinata valetudini tarditate quadam supina, ac damnosa procrastinatione non prospiciunt, eamque fulcire negligunt, deploratis morbis implicantur. Quamobrem qui in confinio morbosæ affectionis constituti, non prorsus integra sanitate fruuntur, sed corpus neutrum, hoc est, nec prorsus salubre nec insalubre consequuri sunt, sed inter sanitatem & morbum medium, accurate incolumitati suæ inuigilent: facilimus enim ad deteriora lapsus. Ceterum quæ de corpore neutro differuntur, præter alia etiam ad aeris ac cæli conditionem referri possunt. Aura enim aliquando salubris, pestilens, mediocris: cælum mo-

do serenum modo nubilum & tempestuosum, modo tolerabile atque inter vtrumq; constitutum: quod etiam in ventis marinisq; fluctibus spectari potest. In affectibus quoque humanis, atq. animi motibus tale quiddam obseruare licet. Sunt enim illi moderati, vehementes, turbulenti, concitati, mediocres, remissi, sedati; ita vt non omnia semper vno cursu atq; eodem tenore volui versariq; contingat.

De videndi ratione atq; oculorum acie, & cur nonnulli remotissima quaq; acute cernant, cum ad proxima cœcutiant, atque halucinentur; alii propius adnota exacte videant esse minutissima, longius vero sita etiam eminentes moles agere perspiciant. Et cum oculus dexter magna ex parte sinistro obscurior, minusq; lucidus, obiter de coloribus oculorum, ac plerisque aliis, quæ animi argumenta præferunt, obiter hæbentis usus remedia.

C A P. VI.

Mentis præstantia. **I**nter multa magnaq; naturæ munera ac dotes amplissimas, quibus homo à Deo opt. max. cumulate exornatus est, nihil mente præstantius ac magis diuinum, cui cum oēs sensus inserviant ac famulentur, tum præcipue loquendi videndiq; ministerio vitur, vbi vires suas explicare visum sit. Hoc enim potissime feris præstamus, q̄ sensa mentis dicendo expromere, ac consilia verbis explicare liceat; ita in oculis nō prorsus sita cernendi vis, sed duæ sunt velut fenestras animi, à sede mentis ad oculos perforatæ, quarum intentione ac remissione, mobilitate ac constantia, animi motus, mentisque conceptus ac cogitata indicantur. Consistit quidem videndi facultas in oculo seu pellucido humore illo crystallino, qui vt ab aquo liquore irrigatur, quem albugineum ab ovi albo vocant, ita vitreo innatat atq. insertus est, ipsamque pupillam, hoc est, aciem qua cernimus, radiati fulgore illustrat non secus, quam insignis ac lucida gemma annulum. Itaq; oculis visio attribuitur, non vt loco primas

Visendi origo à cerebro.

Simile à gressu in oculo illustrata.

primario, sed vt instrumento atq; organo: nam cere-
brum per nervos visorios illis spiritus infundit, qui-
bus videndi facultas perficitur. Laxo enim affecto
que cerebro (nullo etiam consistente in oculis in-
commo) hebescit visus, atque acumen oculorum
obfuscatur: quod ebrijs, deliris, febricitantibus pe-
culiare est. Hac itaque ratione oculis qui ex tribus
humoribus, quatuor membranis constant ac con-
flati sunt, videndi functio adscribitur. Siquidem
illi cerebro ac menti penes quas summa potestas, *Cerebro ve-*
obsequuntur, ab ijs enim dominant ac profluunt per *gia potestas*
nervos opticos seu visorios, spiritus lucidi, puri, des-
secati, tennes, splendidi: quibus, modo ne officiat
aer caliginosus, ac deprauata oculorum constitutio,
exactissima visio perficitur. Quod si illi imminuti
sint, obscuro, turbido, exiles, obtusa efficitur, minus
que acura oculorum acies: emergunt autem ex ho-
rum temperie varij videndi modi ac rationes. Si-
quidem cui spiritus copiosus est, & ad amissim pu-
rus, tersus, nitidus, atque vt speculum, perpolitus, is
ea quae minus consistunt, perspicue videt ac discer-
nit. Vbi enim is humor exacte elaboratus est, tenuis
sincerusque ex hoc halitus, seu lucidus spiritus e-
manat, quo potissime visio perficitur, ac distantis-
sima perspicere queunt. Siquidem cum multus sit & *Visus cui ex*
copiosus animalis spiritus, subtilis, tenuis, aetherius; *actissimus.*
longissime producit oculorum aciem, omniaque
acute cernit, nec facile obtutu continuo, aut fixa
intentione defatigatur, qua vi pollet calidus & hu-
midus, vulgo sanguineus. Cui vero paucus subest *Sanguineis*
spiritus, sed tamen purus nec nebulis obductus, is *forti visus,*
res quidem propius sitas, clare videt & dijudicat,
certumque delectum habet, ac distantes pauloq; re-
motius constitutas minus dilucide perspicit. Paucus
enim modicusq; spiritus facile dissoluitur atq; eua-
nescit, nec in longinquum prospectum pducere potest,

Quo fit, ut quibus videndi organura lucido quidem, sed modico spiritu imbutum est, minutissimos etiã literarum apices inoffense obseruent, ac paulo remotius distitas moles, aut eminentes è mari scopulos minus exacte perspiciant, quod calido & sicco corpori seu bilioso euenit. Quod vero nonnulli propius admota tenuiter vident, remota vero nihil prorsus ex spiritu inopia & crassitie prouenit. Vbi autem spiritus copiosus existit, & crassus, pauloque densior, diu quidem homo intendit oculorum aciem, atque absque vlla fatigatione fixe & inconuenienter res obuias oculos defigit, easq. primo obtutu cernit quidem, sed nõ ad vnguem ac distincte discernit: nã crassities acuta visioni officit, quod in frigido & humido habitu, seu pituitoso obseruari potest. Cui vero humidus est & modicus spiritus animalis, qui videndi instrumento inseruit, is nec exacte propria, nec prorsus remotiora videre potest, nam pauci spiritus cito euanescent, & dissipantur: crassi vero videndi functionem impediunt, cum radii qui ab oculorum lumine promanant, in obiecta non deferantur, nec species rerum, quæ foris in oculum influunt, ab eo concipiantur. Rarus autem spiritus, tenuis, exilis, tenebrosus, qualis est seniculis exhaustis, ac morbo extenuatis, debilem visum efficit, aut prope nullum. Quocirca consulte facinat, quod conspicillis hebescentes visui opitulantur; ijs enim omnia maiora apparent, ac spiritus visoria instaurantur, atq. in vnum collecti minus euanescent aut dissiliunt: verum non consulo vt viri plus satis mature illis assuescant, siquidem illis destituti, prorsus cæcutiunt. Quæ enim hic caligant ac cæcutiunt, ex spiritu inopia ac defectu euenit. Quocirca & specula visum reflectiunt, quoniam reflecti ac retorqueri radios contingit, ac spiritus robur concipere, nouis subinde à cerebro eo se conferentibus. Sunt autem præter iam enume-

*Biliis ac-
tus visus.*

*Spiritus
crassus quæ
visum ef-
ficat.*

*Spiritus
humidus &
modicus qua-
lem visum
efficit.*

*Spiritus ra-
rus & tenuis
visum efficit.
Conspicilla
quando
visus.*

*Specula vi-
sui opus
sunt.*

enume-

enumerata complura alia, quæ caliginem oculis of-
fundunt, ac visionem vel vitiant vel impediunt, *Quam multis*
nam si pupillam à sua sede dimoueri contingat, *ta visus offi-*
aut plus satis dilatari, contorqueri, contrahi, im-
minui; vel ex illata plaga, inflictoque vulnere, casu
vel contusione, tumor atque inflammatio oboria-
tur, videndi facultas insigniter afficitur: oculi quo-
que emissitii ac prominentes, quique immoderate
protuberant, vel denique vbi profundius constituti sunt, *Oculi promi-*
nonnullam visioni iacturam inferunt; nam *nentos, & re-*
prominentiores ab externo lumine afficiuntur, ita *conditi calio-*
vt in lucido aere & solis splendore minus exacte ob-
iecta conspiciant; immodica enim luce offendun-
tur: sublustris vero cælo, aut nubibus obducto me-
lius iis visus perficitur; ita sit vt quæ cominus posita
sunt, perfecte videant; eminus autem sita, obscure:
iis vero quibus profundi sunt oculi ac delite-
scunt, minusque extra palpebras se proferunt oculos
tum orbis contraria obueniunt: illi enim propius *Reconditi*
admota minus perspicue: distantia vero, inoffense *& protuber-*
cernunt: quo fit, vt vbi remotiora oculis dimeriri vi-
sum sit, coniuuentibus ac semioclusis oculis id ratione dis-
perfaciamus; ita enim coacti ac conglobati spiritus *uerfa vi-*
longissime radios suos diffundunt. Hinc vsuuenit, *dent.*
vt clauso compressoque oculorum altero, ac pro-
tensio velamento quod splendorem areet, atque *Ex sagitta-*
aerem opacum efficit, intentius ac fixius aciem *videndū*
obiecta dirigamus, quod in tractandis balistis, se-
lopetis, arcubus obseruare licet. Siquidem occlu-
so sinistro oculo, spiritus affluentius in dextrum
confluunt, visumque efficiunt intentiorem, ita vt
hac ratione sagittarii colliment, & quem intuentur
scopum, assequantur ac configant. Quo spectat illa
Perſii ironia:

*Scit tendere versum
Non satus ac si oculo rubricam dirigat vno.*

Sat. 12

*Cur gemina
videntur.*

*Cur diuisa
spectantur.*

*Oculi cur
absurda ob
uersantur.*

*Oculus dex
ter sinistro
obtusior.*

*Cur primū
uiuens, vlt
imum mo
riens.*

*Oculi pri
mum mor
iuntur.*

*Colori oculi
rum diuersi
fitas vnde
emergit.*

Quod autem nonnulli gemina conspici videntur, efficit oculorum in varias partes distractio. Cum enim oculorum radii non ad idem rei obiecta punctum se dirigant, sed in diuersa rapiantur, ac spiritus qui temere rerum species concipit, inordinato vagoque motu hinc inde fluctuet, dupla exhiberi videntur: fenestrata autē diuisa, dissecta rimosa conspici videntur, vbi pupilla pars suffuso concreto humore obfuscatur, densi quoque vapores ac fuligines è ventriculo in cerebrum delata, varias imagines ac species rerū visui inferunt, ita vt aliquando omnia in gyram flecti, voluique ac rotari videantur: nonnulli festucas, culices, muscas, scarabeos, araneas, lemures, striges, spectra, obuersari oculis imaginantur, quos affectus parit crapula, ingluuies, temulentia, humor melancholicus, quæ densissimis fumis cerebrum obnubilant. Ceterum quod dexter oculus sinistro sit obtusior, in se quisque experiri potest. Id efficit in adulta ætate crassior densiorque spiritus; & quod fere ex dextri lateris incubitu vapores nocturni eo deriuentur ac confluant: in senectute vero magis siccescit oculus dexter, ac calor hepatis humores qui visioni adminiculantur, depopulatur; sinister autem humidior est, nec in eo facile vel spiritus extenuantur, aut humores arescunt. Cum autem cor vita fons primum animati incipiat, aut vitale efficitur postremo moritur, ac diu etiam corpori exemptum animantibus palpitat: Oculi vero qui postremo perfici creduntur: primo adempta mobilitate, mortis argumenta proferunt, atque præ ceteris emoriantur, quod spiritus ingruente morte extinguantur atque euanescant, vel ab oculis ad cerebrum mouendi videndique principium resiliant ac retrahantur. Ceterum de causis colorum, qui in oculis se proferunt, non nihil huic argumento inferendum, Emergunt ii ex circumfusis humoribus, quorum

quæ

qualitas, copia, defectus, tenuitas, crassities, mixtura, varias diuersasq; in oculis oculorum species, ac discrimina pariunt, nempe nigricantes, cœruleos, cœcios, glaucos seu caprinos, rufos, flauos, fuluos, pallidos, puniceos, lateos, virides, rubicundos, igneos, flammantes, sanguineos, purpurascētes, cruceos, aureos, lacteos, albescentes. Proueniunt autem nigro colore perfusi oculi (quorum aspectus gratiosam venustatem modo supercilia pari pigmento tincta sint, homini conciliant) si quando spiritus visibilis debilis est, humor vero copiosus, densus, subobscurus, umbrosus, ita ut astantis aciem ob humoris abundantiam ac profunditatem nos transmittat, aut penetrare patiatur: nihil enim luminis, quod ex oculis nostris emanat, in illius visum, qui nobis ex aduerso cōstitit, infertur, sed radii velut reperculli ac reflectuntur. Sic in fontibus ac cisternis atque ac profundis puteis, aqua nigricanti colore apparet, ac speculi vsum præstat, retorta ob aquæ densitatem oculorum acie, & in se rursus deserta; repellit enim visum nostrum, eumque nobis remittit. Sunt autem nigricantes oculi eius conditionis & naturæ, ut interdum acute cernant, quoniam meridiana lux subobscura atque umbrosis oculis se ingerit, ac spiritus agitat, illosq; lumine perfundit. Noctu vero obtuse minusque acute videndi munere funguntur; quia externali lumine destituti sunt, quo humores ac spiritus moueri debet, ut visus acuat. Quibus vero humor qui oculis subest, transparentis quidem est, & pellucidus, sed vna cum spiritu paucus, exilis, debilis, iis cœsi oculi seu glauci conspiciuntur, hoc est, ex cœruleo & albo temperati: quali colore sunt laminae cornæ translucentis, ex quibus laternarum conspiciuntur conficiuntur, tum nocturnæ & quorundam animalium oculi. Qui autem huiusmodi colore oculos habent insignitos, interdum debilitate & confuse cernunt, quia

Unde nigri oculi emiserant.

Aqua est nigra in fontibus.

Oculi nigri qua videndi facultate.

Oculi cœsi unde & qua functione videndi. Lamina cornea glauco colore.

*Qui oculi
nocturni
scintillant.*

*Animalia
nocturni
oculata.*

*Caruleus
oculorum
color quem
visum facit.*

*Oculi & vis
sunt modera-
te constituti.*

*Oculorum
color & a-
cies quare
varia-
tur.*

*Simile à spi-
ritibus in ocu-
lorum colo-
ribus.*

diurna lux ac solis splendor, spiritus visorios minus firmos dissoluit ac dissipat: noctu vero, quoniam videndi organa, genuina infraque luce illustrantur, coacto ac conglobato spiritu, obuia quaque dilucide vident. Scintillant enim in tenebris huiusmodi oculi, ac collucent, tum velut astra micantia, radiis cortuscant, ita ut præter homines multa animalia, non tam venandi sagacitate, quam videndi facultate instructa, ex nocturnis tenebris nihil sentiant incommodi, aut vlla sui parte afficiantur, cum diurna lux illis officiat, ac visionem obfuscet, quod in nocturnis, nyctiorace, vespertilionibus, felibus, soricibus, muribus, gliribus observari potest, quibus lux meridiana videndi functionem labefaciat, nocturnæ tenebræ exacuunt, argumento quod si faces, candelas ac funalia illis noctu obicias, obsecantur. Quocirca nautæ nocturnis navigationibus, non adeo intentum Lunæ splendorem exoptant, sed sublustre cælum, in diebusque ac raris nubibus obductum. Sic enim longius se porripit oculorum acies, ac radii a luminoso obiecto minus dissipantur aut evanescent. Caruleus vero in oculis color ex albo & viridi confusus, ceteris humidior est, sed minus nitidus, tersus, perpolitus. Quo fit, ut ob crassiorem humiditatem, qua perfusus est, atque exiguos spiritus, minus acuta visione sic affecti polleant, in aere præsertim lucido, quo cum primis offenduntur. Quod si humor & spiritus temperie quadam inter se moderata existant, color inter albedinem & nigrorem clarius elucet, quo exactissime videndi munus perficitur. Variantur autem pro atatis ratione oculorum colores, pro humorum ac spirituum crassitie, tenuitate, copia, defectu, quod ipsum etiam in stirpium foliis perspicuum est, quæ ubi primum emergunt, flavescent: deinde, maturatione virorem concipiunt: rursus senescente stirpe in caruleum ac luteum demutantur. Sic infantibus

bus in lucem primum editis caesi sunt, oculi, glauci, cerulei, virefcentes, vtatis accessu ad nigredinem de uergunt, senectute vero vt crines, albescunt, vel ad subglaucum de generant, Medicamentis etiã diuersos colores oculis induci, Dioscorides ex aliorũ sententia prodidit. Vlla enim auellanarum putamina atq; in cineris speciem redacta, caesiorum oculorum pupillas infantibus denigrant, ex olno sincipiti infusa atq; inuncta, Ventus quoq; aeris autq; conuulsio, regio, morbi, affectus ac perturbationes animi, immoderata Venus, inedia, somnus & vigilia immodica, crapula, oculorũ cum colores, tum spiritũ atq; humorum qualitates immutant. Quocirca moderata victus viresq; ratio instituenda, ne videndi organum (quo nihil nobis ab opifice attributum praestantius) aliquo incommodo afficiatur. Quod si ex humorum defectu atq; ariditate caligare oculos ac coecitate contingat, vel spiritus visorii inedia, moerore animi, fletu vigilia, lassitudine senio, immodico concubitu, intempestiua lucubratione, exhausti sint & attenuati, quæ vires instaurant atq; oculis fomenta ministrant, adhibenda: vt sunt oua recentia, vina dulcia, vix passa, amygdala dulces, castanea vel elixata, vel molliter tosta, rapa, quarum vis ob status copiam in cerebrum assurgit, ac mirifice spiritus visorios euandos reficit, quod ipsum etiã praestant alitũ cerebella, quæ se volatu exercent, vt sunt passeruli, miliaria, frigili. Inconsulte faciunt, qui citra delectũ, nulloq; adhibito discrimine, Rutam, Chelidonium vulturum, miluorum, accipitrum fel, quæ mordaci sunt & adurenti facultate, oculis adhibent: depopulantur siquidem ac depascunt spiritus & humores, quibus visio perficitur: cum ista non incommodè adinueniri possint, quibus ex humorum redundantia oculi caligine sunt offusi, tum quibus suffusiones & glaucmata visum eripiunt atque

*Lib. r. cap.
Ocu or. m
o. luer. m. di
camento tms
mutant.*

*Consi. um
in oculu in
staurandis.*

*Plenitudo
aut manitio
obseruanda
in oculis or
uendis.
Oculos ex
hæstologia
fovent.*

*Ruta oculis
aliquando
noxia.*

Ruta & Chelidonia quando oculis salutaria. Raphanus & rapa oculis grata. Alium & quæ vitiosa sunt, oculis inimica.

Viridia oculis fouent. Smaragdi viror, vulgo amaranthi, oculis grati.

Oculi animi indices.

oculos deformant. Dissoluunt enim concretos crassosque humores, qui spiritus à cerebro eo deferri prohibent: ita omnia quæ abstergunt atque extenuant, huic rei perficienda accommoda: ut sunt raphanus seu vulgaris radice quæ appetentiâ acuit: fœniculi semen, & folia radix, eufragia, stœchas, & quæcunq; cerebrum à crassis vaporibus expurgant. Quocirca studiosi, qui oculorum adminiculo suas lubricationes perficiunt, allium, cœpe, porrum, & quæcunq; graui odore imbuta sunt, atque haliu viroso obuios ferunt, atq; infesta sunt, sedulo euent. Officiunt enim hæc oculis ac memoriæ, omnibusque sensibus detrimenta adferunt. Qui vero laboribus indureseunt atque exercitationi sedulo insistant, nihil horum illis incommodat. Foris autem quæ oculos recreant, aspectuq; grata sunt, obiciantur, ut sunt viridia quæque, quorum innumeras species & discrimina campi, sylua, horti, nemora suppeditant: Ex lapidibus vero Smaragdi viror insatiabilis, & quo oculi exsaturati nequeant, tum Prasius, Topasius, Ialpis, Cyanus seu caruleus, Eranos, vulgo Turcosa & Lazurium, quibus colliguntur non euasnesunt spiritus visori atq; acumen oculorum exauctant. Ceterum quod ex oculorum obtutu, nonnulli animi ptopensionem, mentisque indicia eliciunt non equidem improbo. Sicut enim horum indices, internoscq; affectus, cogitata conceptus, etiam si lingua cesset ministerium, foris proferunt: ita nonnullis comitas modestia, mansuetudo, placabilitas, clementia, probitas in oculis vultuq; elucet multaque alia placida ac sedata mentis argumenta se offerunt. At his fastus, arrogantia, superbia, ferocia, calliditas, versutia, iracundia, inuidencia, odium, ira, indignatio, formido, timor, elatio, latitia, gaudium, mæror, desperatio, ex oculorum obtutu perspicitur. Medici quoque in morbis studiose oculorum con-

stitutiones contemplantur. Si enim rubore perfusi sunt, aut sanguineis filamentis striati, ex cerebri inflammatione furorem ac phrenesin indicant. Quod si liuescant, aut plumbeo nigroque colore perfusi sint, caloris natui extinctionem vitæ que interitum denuntiant. Instabiles autem, perniciosantes mobiles, inquieti, inconstantes, mentis alienationem & delirium designant. Languidi, humentes, flaccidi, lacrymis perfusi, tenebrosi, tremuli rigidi, vibrantes, tumidi, caui, conditi, obrusi, cõnuentes, præter diuersos animi affectus, in sanis, tum in ægrotis non sine vitæ pernicie, cerebri intemperiem ex humorum copia vel defectu, caliditate aut frigiditate commonstrant. Lusci vero, patri, strabones, & qui obliquo videre, limisq. oculis obtuentur, præter contortos atque in diuersum conuulsos musculos, huius naturæ errorem consecuti sunt. Quod vitium quoniam circa cerebrum mentis domicilium vel potius regiã consistit, vt foris non nihil oculos deformat, ita animum quoq; quibusdam vitiosis affectibus imbuit. Sunt enim horum plerique quibus deest educatio, versipelles, vafri, subdoli, captiosi, lubrici, ad circumueniendum astuti, ac miris strophis instructi. Sic Belgæ, si quando vllum designant, qui iis notis insignitus est. *Eer stem g. St. Een Loos end: I sti h' Schalk Een boos vrich* vocant, hoc est, obliquum, distortum, veteratorem hospitem, cui non tuto possis fidere, vt qui technis, dolis fallacis, captionibus, praestigiis, imposturis, fucis omnia sua negotia perficiat, alterius dispendio ac detrimento. suo vero luculento commodo. Cuius conditionis ac naturæ sunt participes quotquot ex præcipua ac primaria corporis parte aliquo vitio sunt implicati, nempe capite, corde, hepate: de quibus in Physiognomia vberius tractatum est libri secundi, cap. 36.

Argumenta animi ex oculis. Oculorum varietas d' spofitio.

Lusci quæ animi conditione

Proverbia ex oculorum obtutu in nefariis.

Ratio cur nonnulli mutili truncisque ac decurtatis membris nascantur alii gemini, quaque redundat ac superuacanea sunt, nec ulli usui inferunt.

CAP. VII.

Nasci quosdam geminis agnatisque membris, nē pedicibus articulatim non nunquam distinctis, quotidiana exempla demonstrant. At autem deformes ac monstruosæ species ex vitioso corruptoque semine, atque utriusque raua constitutione promanat, a tris etiam in huiusmodi partus vires suas conferentibus: ita ex humorum redundantia ac seminalis excrementi copia duplicata corporis partes producuntur, gignentis imaginatione in tale quiddam elaborando occupata. Si quando enim is sexus qui leuissimis affectibus concutitur, eosque infanti imprimi, aliquid animo menteque concipit, aut dupla oculis obseruati imaginantur, ex humorum concursu ac confluuiio, qui in eas partes circa quas versatur, imaginum conceptus, decumbunt geminatas ac superfluentes particulas, aut alterius speciei emollitur ac conficit. Ista etiam absurdæ imaginationes in animantibus obseruantur. Sic nuper ouicula prodiit, capite phœœ seu vituli marini conspecta marina bellua. Sic anno superiore ouis, & vitulus gemino capite conspecti sunt. & ego gallinam vidi & contredani quatuor pedibus & totidem alis. Cum autem feminis in conceptu, totoque gestationis decursu variæ species ac rerum simulacra animo concipi soleant, ac nonnunquam dupla se offerre ex suffusis crassis vaporibus, aut cum distractis diuisisque spiritibus, qui in pupillæ punctum dirigi debent, diffundi ac dissecati cernendi aciem contingat, omnis affectio in pullulantes foetum deuoluitur. ac nonnullis partibus affabre elaboratis, secundarias ac superuacuas affigit. Tā efficacis enim est imaginandi vis, ut si quando mulier

oculos

Veritas materia gemina nata pro fert. Partus depruati unde.

Dupla quando obseruantur,

Imaginatio in muliere quid efficiat.

oculos ac cogitationes in rem quampiã defigat: tota natura factas, atq; vis, qua formationi fœtus infit, coneat. Antibus vndique humoribus, quos habet obsequentes, eo confluit, atque operi perficiendo sedulo est intenta, quo euenit, vt nonnunquam diuersas insolitasq; formas, membra duplicata, particulas, atq; appendices superuacaneas emoliat, in suetaq; membra corpori affigat. Ex defectu vero humorum atq; alimenti fœmentique penuria, aut ybi naturales facultates in elaborandis articulis sunt inualidæ, suisque viribus minus instructæ, imminutis inutilisque membris produci homines contingit, aut quarundam partium vtu ac ministerio destitutos. Et quamquam natura vberem nonnunquam propaganda sobolis materiam sit nacta suisque viribus ac facultatibus affatim existat instructa, illam tamen subinde impedire contingit, quo minus omnia exacte perficiat, ac venustam corporis formam decentesq; articulos exprimat atque effingat, ita vt infans aliquando in lucem prodeat parte aliqua trunca atque inelaborata: fit enim plerumq; vt vterum consequatur angustum, splenem induratum ac callosum, coxendices eminentes, atq; introrsus retortas, aliasque obices & obstacula, quæ infantem adulescere prohibent, atq; omnibus suis numeris absolui, tenere siquidem corporis partes ob tantas difficultates atq; impedimenta dilatare se ac diffundere nequeunt, oblatoque alimento frui; sed sissi contingit & coniberi, quo minus in speciosam, atque vtilem articulorum formam excrescant ac proferantur. Simile enim quiddam huic rei obuenire mente cõcipio, quod arboribus, quæ in saxoso solo confita sunt, ita vt radices se vndiq; diffundere nequeant, sed obstaculo impedita retorquentur, atque incuruescunt, repulsæq; resiliunt. Sic in corpore humano cum infans effingitur, vel loci angustia, vel alimenti inopia, aut calli cuiusdam

*Vi. de mem-
brorum des-
fectus.*

*Manus ac
pedes unde
trunca &
mutila.*

*Simile ab
arboribus in
saxosis locis
confitis.*

*Rei gesta
narratio.*

obiectum obstat, quo minus membra articulatim, distincteque efformari queant. Sic puellam vidi non ignobilem trunca ac tuberosa manu, quam cum cōtractandam mihi exhibuissent parentes, deprehendi digitorum contactu articulos qui naturæ munere erupturi erant, intus conuolutos, atque in se retortos, ita vt nullam digitorum effigiem exhiberent, siquidē omnes membri huius partes, tam ossiculorum series & connexus quibus manus complicari vel expandi solet, intro delituisse comperti sunt: *Stompen* nostri vocant. His errorem hunc ac naturæ vitium inde contractum pronuntiat quod ea vis ac facultas quæ formationi fetus insitit, omnibusque suis partibus cōsummare hominē nititur aliquo impedimento prohibita sit, quo minus articulos potuerit perficere: atque in speciosam decentemque manus formam, producere: cum enim mater splenis duritiei esset obnoxia, ac famella in id latus, nempe sinistrum, declinēt, ex affectu eius visceris cui partes illæ tanquam scopulo ac cautibus illæ incubuerunt, informem atque indecoram speciem sunt consecuta.

An indusia, vulgo camisia, tegumenta, lintea febricitantibus mutanda. Et an statim a morbo conualescentibus barbam radere, aut capillos adimere expediat. Tum in quibus morbis pedis a luere consulum sit.

CAP. VIII.

SI quando in morbis contagiosis ac pestilentibus carbunculi & bubones aliaque, vt assolet, pustularum eruptiones in extima corporis parte se profecerunt, nunc eminentes ac verrucosæ, nunc planæ ac sessiles pro humorum crassitudine ac tenuitate: colore modo plumbeo, lurido, nigro, luteo, viridante, versicolore, quæ deteriores: modo rubicundo, florido, albescente, quæ securiores, quarū omnes species ac differentia, in morbillis ac variolis, Belgis *Pocken*

Et Mæzelæ denominatis, perspicimus: in ijs, in quâ
 omnibus papularum generib. lintea, culcitras, pul-
 uinaria, tegeticulas, indusia, tegumēta subinde mu-
 tanda consulo, ac recentia substituenda, sordidasque
 corpori exemptas vestes vento atque auræ flatibus i-
 dentidem exponendas, quo contagio & grauis halis-
 tus, quibus ex infesto corpore tegumenta imbui cō-
 tingit & contaminari, disentiuntur. Siquidem cum
 multi tetri ac pernitiosi vapores seu fuligines ex hu-
 iusmodi corporibus emanant, quæ vestimenta quib-
 us ægrotus integitur ac fouetur, concipiunt; sit vt
 decumbentes circumfusum vndiq; aerem hauriant,
 imbibantque, ac singulis momentis noua recentiq;
 contagione ac labe inficiantur; volutantur enim in
 fordibus tanquam serofa aut lutulentus sus in vo-
 lutabro cœni. Quod ipsum eatenus obseruari velim,
 quatenus morbi se uirta mitescat ac sopiatur, ipsaq;
 concoctio ac crisis peracta sit, h. e. certa atque indub-
 itata se salutis indicia proferant, quæ com monstrāt
 vires corporis morbo superiores, ac perexiguas intus
 residere morbi reliquias: tunc enim lintea atq; in-
 dusia soli aut luculento igni exposita, valetudinarijs
 subijci iubeo, aut ea vni ex domesticis salubri cor-
 pore biduo induenda præcipio, aut cubili eius inlers-
 nenda, quo concalescant, nec ab humani corporis
 calore sint aliena, ipsaq; innouatio aliquid incom-
 modi ægroti adferat, aut vlla sui parte morbum ex-
 asperet: hac enim ratione aut errore potius efficitur,
 vt illa quæ consanuisse videbantur, recrudescant.
 Quocirca cum istis, tum alijs qui mitioribus etiā ob-
 noxij sunt, instanter præcipio, quo confestim affectus
 ad statū pperet, ac primo quoq; tempore insulto so-
 piatur, ne inquieti sint, iactabundi, instabiles, tumul-
 tuosi, nec aeri locoq; frigido se identidē exponāt, vt
 sunt qui in ancipiti ac periculoso morbo expāsīs bra-
 chijs, diuarcatis exporrestisq; cruribus hinc inde se

*Pustula
 unde variis
 coloris.*

*In morbi au-
 gmento nihil
 inueniendū.*

*Motus &
 iactatio cor-
 poris ægroti
 noxia.*

*Ignis sudorē
& contagia
elicit.*

deuoluunt, ac sudorem, pustulas, apostemata, vomica, abscessus, tumores, reliquaq; humorum collectiones, quæ erupturæ sunt, repellunt ac referunt: Siquidē frigidus aer corpori circumfusus fluxiones sistit ac reprimat, easq; maturescere prohibet: Calor vero ac fomenta calorifica, meatus ac spiramenta recludunt ac relaxant, ut quæ se fuligines vapores proferant ac discutiantur, efficiunt. Quo mihi non inconsulto facere videntur, qui contracta primū morbi contagione, ac pestifero halitu, corpus luculento igni exponunt, vt vndique sudore madescant ac diffuant citra tamen virium defectum, aut animi resolutionem ac deliquium, sic vt eodem momento expurgato inferne corpore, deiectaq; aluo, ea intro sumant, quæ conceptam, intra viscera contagionē dispellant ac discutiant, antequam radices agat, pentusque virus infixum esse contingat, atque ipsum totum partes præcipuas occupet, eo enim malum confestim properat; vt illi qui urbē obsidione premunt, arces ac propugnacula, ac ducem exercitus primum inuadunt, reliqua enim euestigio cedunt ac dant manus. Cum itaq; corpus periculoso ancipitiq; morbo tentari occipit, si res venæ incisionem, si purgationem exposcat, mature illa adhibenda sunt, sic vt primum atque inter initia alui purgatio præcedat, mox subsequatur venæ sectio, deinde ea adhibenda quæ cor propugnent: ac muniant, vt sunt Theriaca, & Mithridation ex vino aut syrupo de fumarina, epithymo violaceo, aut alio quodam diluto, vt naturæ conditio exposcit, aut exercitato Medico expedire visum sit, in quo mire illum oculatum esse par est, nec à scopo aberrare. Ex decocto vero præsentanea sunt, Scordium quod alij odorem refert, Zelandis copiosum, Caltha quæ sudorem elicit, meliflophyllos, seu melissa, ficus, cepe rubicundum, Spondylii radix, quæ angelicæ ac laferpitio siue osteritio, viribus

*Sim. Lab.
vrbe obsessi.*

*Purgatio,
venæ inci-
sionem præ-
cedat.*

ae facultate par: inter que principatum obtinet Zedoarię radix, non cariola, casta, euanida, inodora, modo cum vis passis, & quas Corinthiacas vocamus, tum memento glycyrrhizę dentibus attrita deglutitur: Hac enim ratione etiam se munire possunt, atque illefos prestare, qui morbo pestilenti infectos adire coguntur, illosque in spem meliorem erigere, ac mentum animis eximere, tum fiduciam mentibus illorum inferere, quales sunt ministri Ecclesię, medici, chirurgi, obstetrices. In huiusmodi autem tumorum eruptionibus, quas expedit maturius proferri non consultum arbitror inter initia pavimenta frondosus, myrto, salice, populo, virentique gramine consternere, aut aceto aquaque perfundere, nisi ex immodico sudore virium sit defectio: talia enim humores resiliere cogunt, ac cutem meatusque corporis defendant atque obstipant, qui reserandi potius sunt, quo halitus contagiosi expirent ac dissipantur quod ipsum calida potius fomenta, quam frigida prestant, nonnunquam naribus admouenda, que spiritus reserant animamque calore immodico languidam instaurant, ut sunt roseę, violę, caryophylli, caphura, vinum, buglossus, borago, nymphęa, succinum, mala citriä, cotonea, quorum pleraque etiam intro exhiberi possunt vino incocta, vel Saccharo perfusa, aut in aliam condimenti formam redacta, adiecto croci ac cinnamomi memento, quo illa odore saporeque cordi ac palato magis gratificentur, & spiritus collapsos efficacius erigant. Quanquam enim medici non temere quidquam circa agrotos, innovare soleant, ac ne latum quidem vnguem a ratione discedere, in nonnullis tamen iis obsequuntur, ubi crisis peracta est, hoc est, certa se salutis argumenta proferunt, magna que humorum pars vel sudore excussa est, vel sanguinis aut alui profluvio com-

*Que a peste
preservant,
cumq; demo-
liuntur.*

*Qui morbo
oppressi ad
esse cogun-
tur.*

*In contagio-
sis morbus sic
dolor elicien-
dus.*

*Quando ce-
nacula fron-
de adornan-
da.*

*Odores spiri-
tus instau-
rant.*

*Medici ali-
quando agro-
tis gratifi-
cantur.*

mode exhausta: tunc enim aliquando illis vel vina, & quæ frigida potionem haud grauate admittimus, tunc stragula, lectulos, tegumenta, conclauæ, triclinium mutari sinimus, quæ ante statum ac vigorem morbi, ante crîsim ac concoctionem concessa, præsentaneam vitæ perniciem erant allatura. Siquidem lecti tepor, & quæ corpori adhibentur fomenta, febrilem caliditatem maturius euocant atque eliciunt, tum denique ad sudoris ac pustularum eruptionem sunt adiumento, ita vt viscera quæ intus fumis ac densis vaporibus erant oppressa, relaxata per caliditatem cute ac spiraculis, subleuentur ac respicient; ita enim ratione expedite putredinè discuti, oppilationem amoliri, febrem conquiescere ac sopiri, omniaque mitiora effici cõtingit. Vt enim in cœnaculo aut triclinio fumo oppletto, coniuuæ suffocari videntur, atq. oculorum iacturam perpeti, nisi reseratis ostiis, ac patefactis fenestris, fumus ac fuliginosi vapores dissipentur, atq. in auras diffusi euanescant: ita quoque in humano corpore cor strangulari videtur ex densis nebulis & humorum caligine, nisi laxatis meatibus ac spiramentis, fuligo & vaporosi spiritus erumpant & foras promanent. Et quemadmodum in elixandis carnibus sordes & quæ ebulliunt strigmenta (Broem nostri vocant) adimi debent, omniaque accurate despumari, ne edulia contaminari contingat, atq. inquinamentis quibusdam seu elunie pollutita inter initia per sudorem, vomitum, venæ incisionem, alui profluuium, congesti in corpore humores expurgari debent, antequam se per venas diffundant, arteriisque penitus inhaerescant ac sint infixi: Tunc enim vt macula quæ diu vestib. inhaerent, agre elui possunt, nec ita facile extra sua conceptacula, in quibus infederant, exturbari. De barbæ vero apparatus nam in eo viti decor & ornamentum cõsistit, & qui in capite capilli frutificantur, quibus quoque robat

Sudor quando maturius atque sopit.

Simile à fumosis adibus

Simile à despumandi carnis.

Simile à maculis, aenid.

quod.

quoddam virile inesse restatus est Samson, nec non omnibus seculis plerique alii, qui affatim criniti hirsuti que sunt, hoc commonitos quosq; volo, ne etiam sani sapius barbam ac capillos ad viuam cutem deradi sibi pariantur; aut caput lotione defatigari. Depopulatur enim nimius rei vsus vires, atque homines effeminatos mollesque praestat: quin & spiritus ac calorem natium resoluit atq; extenuat, maximamq; audaciae ac confidentiae partem in adeundis periculis cordi detrahit, quanquam subinde caput defricari, aspero rudi que velamine barbam demulcire ac liquamine aliquo absterfio macerare, oculis claritatem conciliat, mentemq; reddit erectiorem, valerudinarius quoque, aut qui paululum modo conualuerunt non consultum arbitror, statim a recuperata sanitate, nouaculam cultuq; tonsorium admittere; siquidem humorum fluxiones irritat, & si quae forte in corpore morborum reliquiae residerant, illas mouet atq; agit, recentemque febrem vt incendium sopitum exulscitat; ex huius enim reinnouatione, non minus morbi recrudescunt, aut febres residuae postliminio excitantur, quam ex cibipotusq; nonnulla intemperantia, aut subuculatum indusioiumq; mutatione.

Barba rasura aliquando noxia.

Friccio capitis oculis conseruit.

Pedum lotio quando adhibenda.

Balnea quando adhibenda.

Eadem ratione in morborum initiis pedes non abluendos censeo praesertim in decocto herbarum, quae vi attractoria pollent, vt sunt artemisia, pulegiū, caltha, parthenium, vulgo maticaria, tanacetum: lauri folia. Nec balnea quoque adhibenda, nisi expurgato corpore morbi furor mitefeat, ac concoctio nis signa appareant, ipsiq; humores fluitantes exerectione sint idonei, alioquin si partes aliquas principes irrumpunt, atq; instabili motu hinc inde fluctuant. Quocirca quando pedes abluere expediat, obseruandum, aut ab hoc negotio desistendum: in quo impetita multitudo magno suo periculo peccat, cū nullo

Pedum lotio discrimine id faceret, atque in ipso statim morbo in-
quando no- sultu lotioni pedum insistat. Nam si morbi supra fe-
nia. ptum transuersum consistant, aut fluxiones e capite
 in pectus distillent, pedum lotio malum exasperat.

Ita si quem pleuritis infestat, pulmonis inflamma-
 tio, angina, tussis, dolor lateralis, coryza, bronchos,
 raucedo, catharrus, à pedum lotionem profus desin-
 tendum, nec vlla ratione hoc remedium tentare
 expediat, aut consultum est, defluit enim in subiectas
 partes humor, omniaq; exasperat ac sauiora efficit.
 In morbis vero qui ab infernis partibus prodeunt,
 quas diaphragma determinat, nempe stomacho,
 ventriculo, splene, hepate, utero, vesica, renibus, in-
 testinis: tuto magnoq; commodo id tentari potest,
 præsertim si ex his partibus vel animi defectus & de-
 ligatura quæ-
ao visis. liquium, vel alius quiuis affectus laboriatur, in qui-
 bus etiam fricationes ac ligaturæ adhiberi possunt,
 tum coxendicibus cucurbitulæ affigi, aut si res vene-
 sectionem exposcat, in pedis pollice, aut circa mal-
 leolum, aut popliteum sanguis adimi. Hac enim ra-
 tione, vt in ouillo pecore

Georg. 3.

Profuit intensos aestus auertere, & inter

Ima ferire pedu salientem sanguine venam.

Manus quæ- In tremore autem cordis ac palpitatione, in cardia-
do vellican- ca syncope, in anhelitus constrictione, ac pectoris
da. angustia, in gutturis ac faucium tumoribus, manus
 vellicari debent, ac digiti confricari, præsertim is
 qui infimo proximus est, atque auro vinciri solet,
 vena media in brachio incidenda ea parte qua dolor
 se porrigit, cucurbitulæ scapulis ac brachiis affigen-
 dæ, cute etiam profundius scarificata atque incisa,
 modo corpus sanguine & humoribus redundat at-
 que oppletum est, nam macilentis, exhaustis, exte-
 nuari, fomentis, vino, somno, odoribus, recreari
 debent ac refici, vt quibus nihil adimi possit aut
 decidi.

Macilentis
nihil ad
emendandam.

Quod mira natura vi atq; incredibili efficacia singula herba
singulis proprijs, membris ac corporis partibus auxiliatur,
atq; alia in alia, vris suis peculiari effectu proferant.

CAP. IX.

Quo quisque magis erga Opificem, qui singulari *Mirabilis*
quodam ratione in vsum atq; vilitate homi- *Deus in co-*
num omnia produxit, afficiatur, naturęq; solertiam, *perib. suis,*
quam ab illo consequitur est, admiretur ac suspiciat,
commonstrandum duxi, quam commodę & apposi-
te, quamq; salutari effectu herbe, quarum alię me-
dicamenti alię alimenti, quędam vtriusque vsum ob-
tinent, singulis membris ascriptę sunt & assignata,
ita vt illarum vires, ad eas corporis partes deferantur,
quibus natura sunt accommodatę. Itaq; stirpes hoc
insitum habent, eaq; vi sunt imbutę, vt natia facultate
nonnullis membris subueniant atque admini- *Herbe sin-*
culentur, sic vt preteritis aliis, ad illa se conferant, *gula memo-*
quibus sunt destinatę, ipsaque membra auide non *bris conse-*
solum nutrimentum, sed medicamentum etiam si- *crata.*
bi salutare & proprium alliciant, eoq; fruantur. Sic
alię lateri, septo transuerso, pectori, vocali arteriæ, si-
quando aliquo illa affectu oppressa sit, adhibentur:
Alię spleni, iecori, renibus, intestinis, vtero, vesicę,
capiti, cerebro, oculis, naribus, auribus applicantur,
ac medelam conferunt. Nonnullarum herbarum
effectus ac vires in neruos, ossa, medullas, musculos, *Membra*
lacertos, chordas, membranas penetrant ac deferunt, *sibi saluta-*
tur, eximia quadam vi, eaq; cuiq; membro peculia- *ria alliscendi.*
ri ac propria, qua iuandis firmandisq; aut expurgan-
dis ab excremento his partibus sunt imbutę: ita non-
nullę herbe certa membra respectant, illisq; subue-
nandis dedicatę sunt & attributę. Siquidem affecto
iecori Eupatorium, agrimonia vulgo vocata, Cicho-
rium atq; seridis species, inter quas vulgaris Scariola
refertur, Sonchos, cicerbita, oxalis, hiracium, vbi cas-
ida intemperies noxã infert, mirifice auxiliantur, vbi

*Hepati qua
conferunt.*

vero frigida affectio huic visceri subest, anisum, absinthium Ponticum & vulgare, castuta: Felli, rhabarbarum, chelidonia, scammonium, quæ flavam bilem deorsum, ac partem ad intestina, partem ad vesicam

*Spleni qua
conferunt.*

propellunt: Spleni qui velitis ac cursoribus morâ iniicit, ubi intumescit hemionitis, asplenium, phyllitis, hoc est, vulgaris scolopendria, polypodium seu filicula, capparum, tamaricæ amygdala amara, nuclei perficorum, in expurgandis excrementis, ac conciliando huic visceri robore adminiculantur. Stomacho ac ventriculo, mentha, macer, mastiche, zinziber, quicquid ex his possit confici. Cerebro rosinari-

*Cerebro
qua conue-
niunt.*

ni flos, acorus germana, Virgiliana amaracus sampluchus, vulgo maiorana, & betonica, Stæchadis utraque species, nux muscata, Præniæ bacca & radix, fruticulus qui viscus dicitur. Pectori ac pulmone hys-

*Pectori
amica.*

sopus, sarureia, thymbra, marrubium, tuasilagio, scabiosa vel pfora, glycyrrhiza, hordei decoctum, vix passa. Cordi crocus, cinnamomum, margarita seu vniones, rosæ rubentes, citria mala, corallum, hyacinthus, aurum, caryophylli, ceruini cordis os. panis recentis etiam odor, vinum generosum & meracum,

*Cordi qua
accommoda*

quo cor exhilararet ac recreatur. Renibus, saxifragia, empetrum, crithmon, litholperma, vulgo milium Solis, vesicaria, solani species acino in cerasi speciem rubenti atque orbiculato, daucus, apium hōstense.

*Renibus
qua conue-
niunt.*

*Vtero qua
apta.*

Vtero vero parthenium, vulgo matricaria; quod vuluam extergat à fordibus. sabina, calamentum, pulegium; cunila, thymbra gallitricum, vulgo Seeley. Sic

*Neruis qua
auxilian ur*

quædam in remotissimas intimaq; partes penetrât, atque ad neruos deferuntur: vt hermodactylus, versbascus odoratus, vulgo herba paralytica, erythrodonum seu rubea, quæ ossa pecudum iandicino rubentiq; colore imbuat, si quando herbam virentem depasta sunt, intacta etiam radice quæ rutila existit: quod etiam in elixis decoctisque eius pecoris carni-

bus perspicitur, & in ouis quæ rubicundo colore *Succinum*
 radice huius decocto vocatur, vt glasto, vulgo *Weil*, *marinum*,
 caruleo: cartamo, croco & ochra luteo. Sic quod
 succinum marinum vocant, aut sperma cœti, vulgo
Walser, ossa fracta, rimosa, fissa, hiantia ferruminat
 seu consolidat. cui medicamento eam vini inesse ex-
 perior, vt solidas etiam pyxide: quibus asseruatur,
 penetret ac rosido quodam madore aut sudoriferis
 guttis irriget. Sic pissa asphaltum factitium, quod *Munita*
 Arabes munitiam vocant, ad casus, plagas, ruinas, ad *fracturam*
 loca rupta, contusa, contracta, diuulsa præclare adhi- *apta.*
 betur: siquidem resinata illa cum carnibus ossibusq.
 humanis concretio obstacles, myrrha, aloes, croci,
 aliorumq. aromatum mixturam, qua obrui ac con-
 di heroum cadauera solent. quod in Christi corpo-
 re factitatum legimus: solidandi abstringendiq. vini *Quæ viti-*
 confequitur. Sic ediuertit quædam diaphoretica, hoc *nam mo-*
 est, discussoria vi numorem resoluunt ac sudorem *luntur.*
 prouocant. Nonnulla genuina insitaque facultate
 urinam moluntur, ac calculos atterunt, vt petro *Quæ viti-*
 felinum seu apium domesticum vel hortenle, dau- *na depol-*
 cus, seseli ammi, lapis Iudaicus, sanguis hirci, ligusti *lant.*
 cum compluraque alia. Quædam oculis visum acu- *Ad Pisonis*
 unt, vt euphrasia, fœniculus, chelidonium, ruta. *Quæ viti-*
 Alia præstantanea vi venenis obsistunt, vt zedoari *expurgant.*
 um lasserpitium, scordium, allium, theriaca, mithris *Melancho-*
 daticum: tum alia quædam Galeno miris encomiis *lia incommo-*
 decantata. Quædam vi specifica seu occulta pro- *moda.*
 prietate, non elementari qualitate succum sibi fa- *Quæ pituit-*
 miliarem expurgant. Sic radix Pontica, vulgo rha- *ram ex-*
 barbarum, & scammonium flauam Iuteamque bi- *turbant.*
 leu educit. Sena. polypodium epithymus, hellebo- *Sanguinem*
 rum atram & succum melancholicum, Cuicos, vul- *defacantia.*
 go cartamus agaricus, mercurialis, esula, & septem
 Tirhymali species pituitam & aquosos humores.
 Fumaria, callia, cylindracia, vulgo fistularis viola,

*Simplicium
libro 3.*

*Alius qua-
litas in
herbis affe-
ctus, alius
substantia.*

*Semile simili
gaudet.*

*Ratio &
experientia
exigentur
in artibus.*

pruna Damascena, buglossus sanguinem à foculenta cluue expurgant: Omnia autem in medicamenta; quæ purgandi vi pollent, similitudine totius substantiæ, ut Galenus testatur, atque occulta proprietate formaque specifica, hæc ipsa perficiunt. Non enim virtus elementaris, quæ consistit in calidi, frigidi, siccæ & humidæ temperamento efficit, quod medicamentum vomitum excitat, ac vel hunc vel illum humorem educit: sed similitudo totius substantiæ, quæ caloris impulsu ac cœlesti vi incitata humorem sibi familiarem & affinem ad excretionem impellit. Sic Galenus attractionem, substantiæ similitudine fieri asserit, qua indicat similitudinem quandam ac cognationem inesse utrisque substantiis & eius quod purgat, & quod purgatur: porro cum quod purgatur, pituita sit; id quod expurgat, pituitosum sit necesse est: quo indicat inter humorem ac medicamentum similitudinem esse ac conuenientiam, naturæque cōsensum, qui qualitatibus primis non ascribatur, sed substantiæ. Alia itaque ratione herbarum vires explorandæ sunt, quæ qualitatibus vi, hoc est, caliditatis, frigiditatis, aut humiditatis ac siccitatis ratione aliqd efficiunt, & quæ totius substantiæ proprietate, effectusque cœlesti, seu influxu siderum suam vim in corpus exerunt. Illæ enim quæ corporis qualitatem immutant, ratione ac iudicio explorandæ: illæ vero quæ quantitatem atque exuberantiam humorum expurgant, experientia atque usu quotidiano eruendæ. Ita in prioribus iudicium & delectus: in posterioribus experimentum exigitur: quorum alterum, ut Hippocrates ait, difficile, alterum fallax & periculosum. Sic purgantia medicamenta & quæ humores è corporibus exturbant, aut denique venenata, quæ corpori perniosa sunt & infesta, quibus non nullæ gentes, ut alia ferro, in corpora illorum, quos extinctos cupiunt, grassantur, usu & experientia explorantur.

ploranda sunt, non enim caliditatis ratione id efficiunt; alioqui piper, cardamomum tale quiddam præstarent, sed insita vi ac genuina proprietate. Cui sententiæ Hippocrates assentiri videretur, cum inquit, Pharmacum cum in corpus ingressum est, primum id quod omnium sibi maxime secundum naturam familiare, cognatum, simile, affine est, attrahit atque educit, deinde reliquos etiam humores agit, eosque ad excretionem impellit. Ut enim stirpes quæ sibi maxime naturali propinquitate coniuncta sunt, alliciunt, eoque succo fruuntur, atque in alimentum transmutant: ita quoque medicamenta quæ expurgandis humoribus sunt destinata ad similia deferuntur, eaque vel per infernas vel supernas partes exturbant. Quocirca nemo ut anile ac ridiculum respuat, quod asserimus, suo cuique membro peculiare herbas esse consecratas atque additas, cum Cantharides quibus est natura exulceratrix, si foris cuti admoventur, nullas partes internas, Galeno teste præter vesicam exulcerent, adeo ut per stomachum & ventriculum inoffense ac citra læsionem deferantur, per hepatis meatum ad vesicam penetrant, nec ulli parti, præterquam vesicæ exulcerante vi infesti sint. Sic succus papaueris nigri, & cicuta cordi ac cerebro: Lupus marinus pulmone perniciem adfert: quanquam omnia venena, nisi vomitu excutiantur, aut antidotis, retundi atque hebescere contingat, sensim ad cor penetrant etiam foris admota, quod rabidi canis morsus & salua, quæ vulnere inhaerit, comonstrant; nam penetrabili vi, erosa primum cute, ad præcipuas partes vires devehitur, ac rabiem concitat. In similes causas referri debet, quod magnes, ferrum gages & succinum festucas & quisquillas, aliaque venti ludibria allicit. Siderum quoque influxus in res sublunares infernasque viam suam efficaciter exserit, Sic Mars flauam bilem concitat. Sa-

Lib. de natura humana.

Simile à terra & femine.

Cantharis des exulcerant.

Ad Pisonem.

Venena etiam foris admota cor petunt.

Siderum vi humoribus incumbit.

*Siderum vis
metalli in-
cremento est*

tunus melancholiam exasperat, Luna pituita inere-
mento est, Sol & Iupiter sanguini dominatur. Pla-
netarum quoq. vis metallis, lapidibus, gemis, herbis
ac stirpibus omnibusq. subterraneis incumbit, auro,
argento, æri, ferro, plumbo, stanno, & quicquid e
terre latebris, vel in usum & commoditatem, vel in
luxum & delicias erui solet; quorum quoq. vires &
incrementa à peculiari astro consequitur.

Sexum inesse stirpibus, atq. alias alia affici.

CAP. X.

*Amicitia
Et inimicitia
inter
vtrum.*

VT homines non eodem sunt erga omnes affectu
atq. animi propensione, tametsi id naturæ ordo
ac communis vitæ conditio exigat, sympathia qua-
dam hoc est, mutuo consensu erga plerumq. afficiun-
tur, illosq. habeat deuinctiores ab aliis vero latenti-
taciaq. atq. arcana discordia dissident, ac diuellun-
tur, nec sustinent in vllam vel amicitia, vel familia-
ritatis partem adscisci: Sic stirpes & inanimata qua-
dam, insita occultaque naturæ inclinatione non
nulla fouent & amplexantur, alia hostili odio auer-
santur ac refugunt. Ut enim ex innumeris pauca
referam: Argentum viuum auro ita afficitur, seseq.

*Argentum
vium auro
afficitur.*

*Magnetis
natura.*

*Succini
natura.*

*Delphini
in hominem
amor.*

*Lacerta er-
ga hominem*

Indignum,

illi sic circumuoluit, vt nullus eius metalli color ap-
pareat, adeo, vt nisi igne atque aqua forti eximi ex-
terique non possit, ac pristino nitore restitui. Magnes
ferrum rapide ad se allicit, nisi oleo oblitus sit, nam
tunc ob lauorem respuit, nec eius vis in ferrum pe-
netrat. Succinum, gagates, adamas attrahendis pa-
leis ac festucis delectantur, omniaq. pter ocymum,
vulgo basilicum, ad se rapiunt. In animantibus Del-
phinus piscis incredibili erga homines, atque pueri-
pue impuberes, est affectu, illisque colludere gessit,
ac miris blandimentis gratificari. Lacerta, vulgo
ne mire gesticulosa est, caudæque agilitate, ac cre-
bro motu & canis animal domesticum, pueriliter
blans

blanditur, atque à latitante in herba serpente tue-
 tur. Elephanti hominis consuetudine vnice frui, ex-
 optat, illiq; in omnibus (modo blandius compelle-
 tur, nec acrius infestus) obsequitur, atque ad quiduis
 paratus est, alias calcitrosus & retrogradus. E diuerso
 lupus cum homini, tum omnibus animantibus in-
 hiat. Crocodilus, de quo prouerbiū, Crocodili la-
 crymæ, homini infidias struit, ac deoratum decer-
 ptamque deplorat. Hiæna quæ inuidiosa calliditate
 atq; astutia vocem hominis imitatur, eumq; dilace-
 rat. Cerastes corniculis armata bellua tribui Dan ad-
 scripta, draco, hydra, dipsas, cuius morsus, siti atq; iu-
 explebili bibendi auiditate hominem excruciat,
 Coluber aspis, vipera, scorpius; multæ alia nocentes
 bestia homini potissime insidiantur, atque venena-
 tos morsus ac lethiferos aculeos infigunt. Vtitur au-
 tem plerumq; Deus horum ministerio ad castigan-
 da hominum scelera, cum illius verbo ac voluntati
 minus obsequuntur. Cuius rei multa exstant docu-
 menta in Bibliorum historiis. Cæterum herbis quo-
 que consensum inesse ac naturæ cognationem, de
 niq; dissidium ac discordiam plurimæ demonstrant,
 Siquidem cucumeres aquam appetunt, eaq; affluen-
 tius irrigari postulant, adeo ut si paulo remotius ab
 hac absistant, eo repant atque enitantur. E contra o-
 leū respiciunt atq; auersantur, eoq; p̄fusi gracilescunt
 atque emoriuntur. Vitis vero in oleæ consinio con-
 stituta gaudet, atq; eius insitionem admittit, illiq; ma-
 ritati exoptat. Quercus vero & olea inter se aduer-
 sissima, tanto & tam pertinaci odio dissident, ut si
 altera alterius ramos attingat, incuruescant ac res-
 torti resiliant aliq; se inclinent. Sic vitis à lauri vi-
 cinitate abhorret, quoniam hæc umbrosa sit, suaque
 caliditate illius incremento officiat; pari est affectu
 erga Brassicam, quæ Caulis nomine vulgo innotet,
 scit, quod succum terræ depopulerit, quo destituta

*Elephantus
 in hominem
 obsequium.*

*Crocodili
 Lachrymæ
 prouerbiū.*

Gen. 47.

*Deus no-
 xius bestia
 homines
 vexat.*

Num. 21.

Deuter. 8.

Ezech. 5.

*Herbæ co-
 gnatio &
 affinitas.*

*Cucumeris
 natura.*

*Vitis oleæ
 amica.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

*Quercus
 oleæ aduersa.*

viridis arefcit, vtraque enim ftirps humoris eft præau-
da. Ita ftirpes aliæ aliarum affinitate & cognatione
delectantur, mutuoq; ramorum aut colliculorū am-
plexu recreantur: aliæ auerfa fe subducunt, nec vlla
ratione vniri fultinent: Sic refinata quædam & quæ
pingui fubftantia confât, inter fe confentiunt; hinc
pix oleo eluitur, etiamfi veftes fericæ, holofericæ feu
villofa, quæ flueta vulgò vocantur, deniq; coccinæ,
oftrina, vermiculata; quæque purpura ac murice
tinctæ funt, ex ea næuos ac maculas contraxerint.
Omnia enim huiufmodi inquinamenta ac fordes
butyrum ac oleum tam nitide eximunt atque emul-
culant, vt ne veftigiū quidem vllius lituræ appareat.
Sic Smegma & qui Sapo vulgò vocatur, quo lintea
confricata lotionem nitescunt, ex oleo, pingui fuligine,
butyro rancido, cineribus picæ arboris confici-
untur. Atqui qui inter tot ftirpium genera tantus eft
confenfus & confpiratio, vt inuicem fe amplectari ac
tetigiffe geftiant: ita inter eiuſdem ſpeciei herbas,
ſexus difcrimen deprehenditur. Eft enim inter has
coniunctio, & quali quædam coniugii ſocietas & cõ-
municatio, ſic vt planta in alterius cui afficiuntur,
confinio conſtituta ſpecioſius adoleſcant, ac ſint
cum fructu, tam frondium pompa ſpectatiores: lan-
gueſcant vero & contrahantur, ac nonnunquam in-
tereidat, cum ab iis diuulſæ ſunt, ac diſſociatæ. Atq;
hinc emerſit, quod herba quædam, aliæ maris, aliæ
fœminæ nomine deſignentur: fœminæ quidem quæ
minus habent virium ac roboris, frigidaque atque
infœcunda humiditate imbutæ ſunt; quo fit vt ſuo
tempore floreſcant quidem, ſed propter caloris inop-
iam aut debilitatem fructu baccis, acinis, ſemine
deſtitutæ ſunt; ita quæ poſt floſculorum deſtutium
nihil tale exhibent: ſed exile quoddam atque ina-
ne fructus rudimentum, quod ob caloris penur-
iam, ac nature impotentiam non perficitur in fœ-
mine.

Pix oleo eluitur.

Butyrum & oleum fordes eximunt. in Sapo vnde conficitur.

Sexus in ftirpibus.

Quæ herba fœminæ, quæ maris.

Frugiferæ ftirpes.

mineum sexum referuntur: Maris vero nomine inscribuntur, quæ magis spectabiles sunt ac speciosæ, pompaq; atq; apparatu foliorum ac frondium luxuriant, tum spectatissime adoleſcunt, ipsaq; maturitate fructum ac semen proferunt, quo propagari possint, ac reuiuiscere, quod ipsum alteri sexui denegatum est, nisi forte maris vicinitate blandoq; amplexu fœcunditatem adſciſcat, illiq; maritata in semen & fructum protuberet atq; intumescat, quod in palma perfici Plinius testatur. Siquidem fœmina afflatu halitusq; promanante à masculo concipit, ac fertilis fœcundaq; efficitur: nutante ac prona blandioribus comis, in marem fœmina, qua sterileſcit mascula arbore excisa: itaq; non sine maribus gignere fœminas Arabes confirmant, concepto flore ac lanugine, aut aliquando puluere insperſo fœminis. Simile enim quiddam huiusmodi stirpibus euenit, quod galinis, quæ oua quidem absque galli opera edunt, sed quæ animari formarique in pullos nequeant, quantum uis gallinæ incubitu foueantur atque incaleſcât. Nec dispar est ratio in mulieribus, in quarum uteri conceptaculis ex sanguine ac seminalis excrementi confluuiio massas quasdam conglobari ac concipi contingit citra viri ministerium aut adminiculum, sed quoniam virile adiuuentum desideratur, ac causa efficiens quæ formam ac vitam ministrat, spirabilemque vim confert, abest, tota illa congeries ac congeries informis est atque inanimata. Quo circa herbæ vegetante vi præditæ non minus, quam animantes, quæ lubrico vdoque semine se propagant, generandi vim ac vitalem spiritum alia in alias transfundunt, mutuoque complexu ac concubitu fruuntur, adque id ipsum tacito quodam naturæ consensu, ac latenti occultaque inspiratione quam ab aeris solisq; calore cõsequuntur, ac genitali mundi spiritu, quo stirpes vireſcunt, fouentur, ger-

In herbis afflatus uenerem.

Lib. 3. c. 4.

Palma natalina uis.

Simile à galinis quibus mas docet.

Fœmina infirmes masculas edunt.

*Spiritus mū
di omnia
fœcunda pra
stat.
Lib. 3. cap. 9* minant, animantur, florent ac semina fructusque
concipiunt & proferunt, quæ vis toti mundo, omni
bulq. eius partibus infusa est, quæ cuncta continua
ta perenneque serie subsistunt. Scite itaque Theo
phrastus, tum alii rei herbariæ indagatores in ma
rem ac fœminam stirpes discriminant, ratione quæ
semine fructuque fœcunda sunt aut effœta & steri
les. Sic Paonia maris nomine insignita dehiscenti
bus sensim corniculatis folliculis ac siliquis, hic bac
cis atro colore perpolitus, illic rubentibus ac cocci
neis spectabilis est, atq; oculos reficit non sine p̄sen
tanea expurgandæ epilepsie efficacia: quo blandi
mento fœmina destituta est. Mandragora quoq; fœ
mina vel sterilis est vel fructu exili. Mascula vero a
mabile blanduq. atq. odoratum pomum profert,
gallinacei oui vitello assimilabile, cuius auiditate atque
illecebra Rachel passa est Liâ Jacobi Patriarche con
cubitu potiri, quo ut Ecclesiastici quidam scriptores
opinantur, fœcunda effici p̄sset & conceptu imple
ri. Cui rei nulla mihi naturalis ratio subesse videtur,
nec verisimile est Mandragoram sterilitatem expu
gnare cum insigniter refrigeret, nisi forte calido at
que æstuanti, torridoque utero, quem conceptui in
idoneum, ut etiam impense humidam testatur Hippo
crates, p̄desse statuas illiq; ad temperiem reducere,
vel etiam quod somnifica vi ac soporata, retinendi
fœminis vim vulva conferat. Huiusmodi etiam fe
xus discrimen in lauro, palma, cornu, olea, viola lu
dæa, quercu, multisq. aliis observari potest, quarum
quæ maris nomine designantur, floribus, fructu se
mine fœcunda sunt: quæ vero fœminæ sterile scunt,
atq. effœta conspiciuntur. Inter sylvestres quoq. &
urbanas seu hortenses cura atque industria homi
num excultas nusquam non tale discrimen specta
tur, sic tamē ut sylvestres & que sponte emergunt, cul
tu edomita in urbanas ac domesticas transcant. Ut
enim.

*Gen. 30.
Augustinus
in Genesin.
Mandrago
ra aut conce
ptum perfici
tat.*

enim rusticus quamlibet impolitus & rudis, si in aulam transferatur, cultusq. vestibus adornetur, ac vicium delicato assuescat, diutino vsu & consuetudine in aulicum, virumq. generosum transit, licet aliquando nonnulla rustici incultriq. hominis vestigia se proferant: ita quoq. herba agrestem conditionem, naturamq. syluestrem exuunt, cultura beneficio atque hominum industria. Econtra urbana atq. hortenses stirpes siluescunt ac degenerant, nisi diligens cura iis adhibeatur, non secus, quam generosi aliquot proceres, qui inter rusticanos homines versantur, frequenti in urbanorum commercio, ab auita nobilitate, à moribus ingenuis, à liberali educatione, ab heroica maiestate, a vita comitate desciunt, atq. ab humano ciuiliq. cultu ad feram atque agrestem viuendi conditionem deuoluuntur. Et que madmodum hortenses herbae ac fructus ipsatiores sunt industria cultuq. hominum, atq. magis nitescunt, quam syluestres: ab istis tamen emerferunt ac propagatae sunt, ita ut in easdem rursus deficiant nisi excolantur. Ex his coniecturam facito studiose lector, quid cum in rebus omnibus, tum in homine potissimum momenti adferat, cultus atq. educatio, quid corporis ac tuenda valetudinis cura, ut vtriusque partis salus & incolumitas subsistat ac conseruetur, qua profectio nihil homini obtingere potest optabilius.

Murana quae Belgis Dricken vocant, in sumario exsiccata tade atq. ardentu suis vice... usumq. prabent. si ac. escaantur.

C. A. P. XL.

MVRANA, Lampetris quae à lugendis lambenaeque petris hoc nomine appellantur, forma figuraq. corporis sunt affines, licet magnitudine impares pisculi lubrici longo teretiq. corpore, minus illis anguillis quae Belgis *Al* vocantur (nam *Ra* procerior est.) assimilés septem foraminibus:

Simile à rusticis.

Simile à aulico qui rusticum degenerat.

Herba syluestres proceres hortensium.

Ab herbis ad homines reducenda cultura.

Lampetra vid. nomen sortita. Murana conscriptio.

laua parte distincte. Porrigitur autem iis pisciculis
 à capite ad caudam non spina, vt reliquis sed neruus
 cartilagine mollior, quo flexuoso ac viuaci agilitate
 scil. conuoluunt, agitant, in torquent, in gyrum fle-
 ctunt: contrahunt, dilatant, subsiliunt, gesticulantur,
 prorèpunt, ac serpendo progrediuntur. Nam spi-
 ritus vitalis in extrema caudæ parte consistit, qua
 perimuntur potius, quam contuso capite. Belgis au-
 tem *Pricken* vocantur, quoniam acuminato rostro na-
 uium tabularis, nassis, sâgenis, hominumq; corpori-
 bus mordicus adherescant, vt hirudines, atq; omnia
 documento sâuitiæ, morlu appetant, pugnent, sti-
 mulent, decerpant, dilanient: sic quod stimulos ad
 moueant, atq; aculeatos dentes infigant, *Tricken* vo-
 cantur. Pisciculus hic experimentum nobis exhi-
 buit, non cuius, vt opinor, obseruatum, cui etiam na-
 turalis ratio libeat, ac fidem factura est, si experiri
 libeat. Præbet enim pisciculi hoc genus, quod inuer-
 sâ candelæ formam ac speciem exhibet, faculæ aut
 funalis accensi, vsu ac commoditate, vbi in hypo-
 causto aut vaporario exsiccat, vt mos est Belgis ha-
 leca seu trissas atq; haringas, salmonem, succidiam,
 pernas, aruos ouillos, coxendices, petasones, toma-
 eula, sarcimina fumo indurata, aut Aquiloni, rigido
 que alicui vento expofita in multam ætatem asser-
 uare; itaque ad motus igni pisciculi, aut fomite ali-
 quo accensus, vt sunt stipule aut tramenta quedam
 sulphure oblita, quorum commoditate candelas se-
 baceas, cereas, quas, funalia accendimus, flammam
 concipit atq; inardescit, eoque tanquam
 face accensa, discussis nocturnis tenebris edes passim
 collucent in heri, ac familiar, vernarumque ministre-
 rium. Cum autem resinata quadam pinguedine im-
 butus sit, atq; ambiente adipe vndiq; perfusus ac cõ-
 stipatus, ita vt etiam in craticula tostus, anguille mo-
 re, citissime flammam concipiat, ac tractatis digitos
 adurat

*Mutans in
 cauta spiris
 sui vitalis.*

*Murana ex
 siccata in ar-
 descunt.*

adurat, in fumanti camino exsiccat, eōgestis bitu-
 minosis glebis & cespitibus, non minorem commo-
 ditatem, quam candelæ aut funalis accenti flamma
 exhibet. Cum enim neruus, qui spinæ loco illi per-
 tergum producit, elychnij, hoc est, contorti funi-
 culi vicem præbeat, cui tanquam basi erectæ flamma
 incumbit, illiq; fomitem ministrat conereta pingue-
 do: ac seui ambientis incrustatio, fit vt igni aut flammæ
 admotus, luminosa facie cœnacula illustrat, tametsi
 prope liquecat, nec tam diururnum eius rei vsum
 præbeat, quam candelæ ex bubulo ouilloque adipe
 confectæ, quæ minus diffuunt, ac serius absumun-
 tur. Quocirca vbi funalia, tædæ, cetei, faces, candelæ,
 lucernæ, aliq; luminaria desunt, in horum inopia,
 pisciculi huius vsu & commoditate vti licebit, præ-
 fertim si eo tempore sint exsiccati, quo adiposi effi-
 ciuntur & pinguescunt. quod ineunte vere ipsōque

*Marana
spina neruus
est, non os.*

*Murena quæ
tempore pingue-
scent.*

Martio ac Aprili fieri consuevit, denique appetente
 autumno, hoc est, duobus æquinoctiis, quibus nul-
 lus caloris aut frigoris excessus est.

De ovo à gallo edito, & qua ætate, atque annorum decursu id

proferat, denique quid ex ea progeneretur: tum de lapidæ

Gallinaceo, & Astre gemma.

CAP. XII.

Gallus inter cicures & mansuetas alites præ cete-
 ris animosus, atque erecta rubentiq; crista in ver-
 tice insignitus, crocitate sonitu, plausuq; alarum,
 leoni ferarum generosissimo atque impauido for-
 midinem terroremq; incurrit: hic tanto virium robo-
 re creditur, vt non facile subigendis gallinis defati-
 getur aut lassescat, quamlibet id sapius factitet. Et
 cum omne animal à coitu, peræque venere con-
 tritari soleat, atq; animo contrahi, solus hic exhila-
 rescit, ac cantu alacritatem spiritus testatur; vbi vero
 decrepitus esse incipit, ac senectute confici, quod
 nonnullis septimo, nono, aut summum decimo

*Gallus leonæ
formidabilis.*

*Venus omne
animal mo-
stum efficit,
præter galli.*

*Gallus quo
tempore o-
uum edit.*

quarto euenit, pro virium vel robore vel imbecillitate, aut etiam concumbendi assuetudine, qua nulli nō animantium naturæ vis deijcitur atq; eneruatur, ouum profert æstiuis mensibus, ac Canicula sideris exortu, ex putrefacto, opinor, seminis excremento, aut humorum colluue constat, forma non ob-

*Basilisci des-
criptio.*

longa, vel ouali, vt gallinis assolet, sed rotunda atque orbiculata, colore modo luteo buxco, flauescenti, versicolore, lurido, ex quo produci basiliscum, Latine regulum nonnulli opinantur, venenatā bestiam, sesquipedali magnitudine triplici frontis apice, tan-

*An à galli
ouo basiliscus
prodeat.*

quam regio diademate insignitam, crecto, infestq; corpore: atq; oculis vibrantibus, quibus obuios habitus contagione conficit. Vulgus in tota Europa ea opinione est imbutū, vt ex hoc ouo basiliscum prodire statuat, si quando à rubeta seu bufone forū sit: quod an fabulosum & cōmentitium, non ausim certo pronuntiare; hoc tamen experientia comprobatum ha-

*Rei gesta
narratio de
galli ouo.*

beo: gallum incubatu id ipsum perficere. Ita nostra memoria in ciuitate Zirizga, atq; insula huius ambitu duo annosi galli agre etiam fustibus abacti, ab ovi incubatione abigi deælliq; potuerunt: ita quoniā ciues eam persuasionem concepissent, ex huiusmodi

*Gallo vnde
concretio oui*

ouo basiliscum emergere, ouum cōterere. Jac gallum strangulare visum est: Quæ autem gallus ouum concipiat, iūoq; tempore, hoc est, vnde uigesimo die rupta testa excludat, inquisitione dignum. Ego ex conglomerata intus concreione putri, ac calore alitis circumfusa testa tale quiddam prouenire imaginor, præsertim cum à concumbendi vsu & consuetudine desuescit; tunc enim excrementum intus cohibitum coagulatur atque indurescit in ouum, quod vbi vel ab ipso gallo, vel alio animante foueri contingit, venenatus ex eo vermis, aut alia quædam virulenta bestia producit, quam basilisci nomine designant, quod serpentis genus Aphricæ, alijsque præuis ac siticulo-

si regionibus peculiare. Vt autem lumbrici & vermes humanis corporibus innascuntur, atque ex humorum putredine, caloris beneficio animantur ac viuacem agilitatem concipiunt; vt vespe, scarabai, erucæ, muscæ ex fimo bubulo, alijsque putridis humoribus enascuntur, curculiões in tritico, teredines in ligno, glande, nucibus, auellanis, caseo caloris atque ambiētis aeris ministerio scaruriunt: sic ex hoc solo venenosus vermis, aut alteri generis nocēs mōstrofaq; bestia, basilisco non absimilis erumpit, quæ cōtactu, afflatu, halitu, expiratione, sibilo, obuijs infesta sit atq; exitiosa. Sic ex spinæ humanæ putrefacta medulla anguem progenerati memoriæ proditum est. Naturā autem ac conditionem basilisci, qui ex venenato alimento nocendi vim concipit, clarissimi quiq; scriptores depingunt, eoq; accuratius, q̄ visu, halitu, sibilo eminus infestus sit, ac mortem inferat: cum alij serpentes, nisi cominus contactu ac morfu, sparsoq; veneno corpus inficiant. Sic Lucretius cum multa serpentum genera describat, tū basilisci naturam his verbis prosequitur:

*Ante venena nocens late sibi submouet omne
Vulgus, & in vacua basiliscus regnat arena,
Sibilatq; effundit cunctas terrentia pestes.*

Quo indicat regulum visu obuios quosq; percutere, ac venenoso halitu inferre mortem, antequam venenum corpori propius admoueat. Quod autem vulgus existimet, ac serio sibi persuadeat, in nostris regionibus tam perniciosum nocentemq; serpentem aliquando produci bufonis incubitu, ac nonnunquam in subterraneis antris, ac specubus basiliscos inferre mortem hominibus, si quando in ea loca se conferant, anile censeo; cum halitus virosi p̄dor sit, graueolentia, foeditas quæ à tetrīs horridisq; locis emanant, spiritum intercipient, atque hominem nonnunquam strangulent, quod etiam aliquando

*Similis à
vermiculos
vitem natura.*

*Anguis ex
spina homi-
nis.*

Lib. 9.

*Basilisci
Syluestres.
Basilisci in
Germania.*

venenatas bestias, quæ in huiusmodi latibus deli-
tescunt, perficere nõ est, & quis ambigat. Testantur
scriptores quidam eruditi in Saxonia Basilisci quoddam
genus syluestre passim conspici, capite acuminato,
colore flauo, longitudine dextrantali, h. e. trium pal-
marum, inusitata crassitudine, ventre maculoso multo
que candidis punctis insignito, tergo caruleo, cauda
turbinata atque incurua, hiatu rictuque oris, pro corporis
proportione, immenso, qui serpentes, an inter Basili-
scos referri debeant, non ausim certum pronuntiare,
neque enim impune se illis opponerent agricolæ, qui in-
trepide fustibus ac tridenti vel furca illos adortuntur,
nulloque precepto incommodo, aut halitus contagione
conficiunt. Sunt autem aliquot serpentum genera, quæ
caulas & stabula funestant, atque armentis veneno infe-
sta sunt, nempe hydra, aspis, coluber, vipera, basilisco
nocendi feritate ac malitia affines. Quod venuste
hoc carmine expressit Virgilius:

Georg. 3.]

*Sape sub motu praesepibus, aut mala tactis
Vipera delituit, caelumque exterrita furit.
Aut tecto assuetus coluber succedere, & umbræ,
Pestis acerba bouum, pecorisque, aspergere uirum:
Est etiam ille malus Calabri in salibus anguis,
Squammea sublato conuoluens pectore terga,
Atque rotam longam maculosus grandibus aluum,
Stagna colit, ripisque habitans, hic piscibus atram
Improbis ingiuuunt, rantisque loquacibus explat.
Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt,
Exsili in siccum, ac flammantia laminata quærens
Sauri agris, ostreque, siti, atque exterratus aestu
Velatur ad solem & linguis micat ore trifidois.*

Hæc & pleraque alia serpentum genera non deesse Ger-
mania existimo, ut etiam aliquam Basilisci speciem, sed
quæ non tam exitiali ac pestifero veneno imbuta sunt,
quæ autem quæ in Africa torridisque regionibus nidulantur
ac stabulant. Ab horum sauitia atque immanitate,
sacra.

sacratissimi olim vates multis locis appositissimas si-
 militudines desumferunt. Siquidem Esaias ad Basi-
 lisci partem alluisse videtur, cum inquit: Concepto *Cap. 99.*
 facinore nequitiam pepererunt, oua aspidum, rupe-
 runt, & telas aranearum texuerunt: qui comederit de
 ouis eorum, morietur, & quod confotum est, erum- *Esaias 66. 25.*
 pet in regulam. Quo indicat illos in re nihili, nul- *explicatus.*
 liusque momenti anxie laborare: & quidquid molis-
 untur, noxium esse ac damnosum: doctrinam quoque
 eorum plenam esse virulentis, ac venenato halitu
 pernitem adferre auditoribus: obiter quicquid ab
 iis prodit ac promanat, ut à Basilisco ac venenosis be-
 stiis, exitiale est & perniciosum. Salomon quoque
 vini intemperantiam, quæ mentem in furorem sub- *Prou. 23.*
 inde rapit, ac lethaliter afficit, noxiis infestisque ser-
 pentibus comparat: Non intuearis, inquit, vinum,
 quando flauescit, & cum splenduerit in vitro color
 eius: ingreditur blande, at in postremo mordebit ut
 coluber, & tanquam regulus venena diffundet. Ut au- *Simile à lu-*
 tem lupus obuiis vocem adimit, aut raucedinē afflat, *po quis vo-*
 halitus, qui ab eo promanat, contagione: ita quoque *com adimit.*
 basiliscus afflatu ac sibilu, tanquam emisso iaculo, pau-
 lo etiam remotiores conficit. Nec solum homini, re-
 liquisque animantibus insidiatur, atque infestus est, sed
 etiam fruges ac sata contactu suo foedit ac polluit.
 Nec est vllum animantis genus, quod aduersus hunc
 serpentem subsistat, nisi mustela, quam Belgæ *Mustela*
Wesel vocant, quæ rutæ esu munita atque armata *Basilisco ho-*
 intrepide illum aggreditur, atque extra cauernas ac *stis capitalis,*
 latebras, in quibus delitescit, protractum conterit: *Plin. lib. 8.*
 & nisi mustela de mortuo serpente confestim se sub- *cap. 21.*
 ducat, pastuque rutæ rursus reficiatur, ipsa quoque *Ruta vis,*
 ex aeris ambientis contagione ac foeditate suffoca-
 tur. Quocirca non inconsulte faciunt, qui in cultu-
 ra hortorum huic herbae præcipuum locum attribu-
 unt, cum præsentanea vi venenis obsistat, nec vllum

*Ruta frigida
venena ob-
dusit.*

serpentis genus sub huius umbra se recondat. Ita si quis mandragoram, cicutā, hyoscyamum, cerusam, papaueris nigri succum, tum pleiaq; alia quæ immo dica frigiditate stuporem inducunt assumerit, ruta succo, eiusque ex vino decocto, reuiuiscit, ac malum discutit. Cicuta quoq; qua Socrates extinctus legitur, aut si quæ sint argentis frigidaque natura, quale papaueris, lactuca, portulaca, vim ruta si quando affluentiùs assumpta fuerit, retundit ac reprimat siquidem ruta affectu feruido atq; vrenti corpori noxam infert copiosius assumpta. Sic obseruaui grassane morbo populari, ac sauiente peste quotquot rutam aceto imbutam identidē naribus adinuerent, quo

*Ruta corpori
admoda ad-
mir.*

aeris contagia dispellerent, pustulas in suprema iustique labri parte contraxisse, exulcerat enim foris admota, atque vlli parti affricata, vesiculas excitat; quamobrem carbunculis & bubonibus, aliisque tum moribus, qui in peste se proferunt, commode adhibetur, elicit enim virus, nec patitur intro resiliere venenatos halitus. Si ex fermento acris ac salito, con-

*Emplastrū
ad tumores
pestilentes.*

tusa ruta, ficubus, cantharide, coepe & scylla tostis, calce viua, sapone Gallico, ammoniaco, & theriaca momento emplastrum confici iubeo, quod afflicta parti mature admotum, confestim delitescentes ac reconditos tumores perumpit; intro vero exhibi-

*Quæ cor à
sul gine li-
berant.*

tis antidotis, quæ contagiosam fuliginem à corde dissipant ac discutunt; inter quæ presentanea theriaca & mithridaticū, drachmæ aut sesquidrachmæ pondere, pro ætatis ratione aut virium robore, ex vino propinatum, aut decocto florum calthæ, quæ

*Alectoris
gemma qd
praefet.*

Belgis ab aurato luteoque colore *Gondtbloemen* nominantur. Ceterum cum monstrosus hic galli pars, ex cuius ovo basiliscus emergere vulgus opinatur, nullos non terret, ac formidine concurrit, tum lapis alectorius, hoc est, gallinaceus omnes afficit, atq; à nullo non expetitur; siquidem hoc gestamen virile ro-

bus

bur adauget, ac cum fortitudinē, tum in rebus agrediendis confidentiam adfert; eximitur autem ex castrati galli; hoc est, capicui testes exacti sunt, ventriculo tenui mēbrana aut pellicula inclulus, quarto à quo in spadonem & eunuchū desciiuit, anno; gēma hęc colore est pellucido crystalli specie, magnitudine fabæ. Credo autem hanc ex feminali excremento concrefcere, ac conglobari caloris naturalis adiuuamento. Cum enim natura semen elaborare in hoc alite non desinat, licet inefficax atq. inualidum, ac vires desint ad profundendum excoctum liquorem, in lapidem is durefcit. Sic lac in mamillis lapidescit, vbi non emungitur, atq. in apostematum collectionibus, lapidosa quaedam congeries ac concretionis aliquando eximitur. Vt autem gemma aleatoria viris fauorem conciliat, atq. apud mulieres gratiosos efficit; deniq. in proferendo virili robore, quod in congressu maritali ac geniali thoro exigitur, si quando procreandis liberis operam impediunt, validos robustosque præstat. Sic Arites lapis in aquilano nido repertus, resonantibus intus minutis lapillis, feminis lubricis concipiendi vim confert; alligatus pectori aut sinistro brachio, per quod à corde versus digitum annularem minimo proximum arteria decurrit: quibus partibus si toto gestationis tempore gemma incumbat, foetum fulcit, nec vltimus est abortus, aut excutiendi foetus formido aut trepidatio. Ediuerso parturientis femori admotus, expeditum facilemque partum procurat, nulla propemodum enitendi difficultate aut angustia. Quæ res mihi experimento comprobata est: cum enim heroina quædam tota gestandi vteri decursu, hoc à collo gestamine, commoda valetudine vsa esset, partuque instante gemmam adimere, atque à pectore amouere neglexisset, sensit illico pariendi difficultatem, infantemque tardius desilire; ita de-

*Capo vnde
gemma in-
nascitur.*

*Lac lapido-
scit in ubi-
ribus.*

*Aleatoria
gemma viri
in viro.*

*Arites la-
pis qua vi-
pollat.*

*Experimentum
in mar-
trona gem-
ma:*

Arites.

tracta à collo Atite gemma, eaque ad mora femoti
 interna parte non procul à pube leuem placidumq;
 partum consequuta est. itaque matronis salutarem
 eius gemma vium indicaui, & quando vel pectori,
 vel foeminibus applicare conuenit. Qua autem vi-
 sta perficiat, si quis forte requirit, discendiq; est au-
 dus: ego attrahendi facultate tale quiddam præstare
 cenfeo, eadem qua magnes ferrum, gagares & succi-
 num festucas ac paleas allicit, quod nemini absur-
 dum videri debet, cum vterus exquisita sentiendi vi
 polleat, atq; rebus odoriferis ita afficiatur, vt si eas
 naribus adinueri contingat, assiliat, ac sursum eni-
 tatur, adeo vt suffocatio mulierculis ac virgunculis
 maturis immineat, nisi confestim amoueatur, & in-
 fernis pudendisq. partibus applicentur; prope n-
 deorsum retrahitur, ac reslire incipit. Quocirca præ-
 gnantes, & quæ gestant vterum, superne fragrantissi-
 ma quæque exigunt, quo spiritus recreetur & fo-
 rus sursum enitatur, aliis autem q̄ pruriunt, ac viri
 desiderio tenentur, graueolentia foetidaque nari-
 bus, pubi vero & femoribus suauolentia applican-
 da, præsertim vbi in vteri suffocatione strangulan-
 tur. Quod si deorsum feratur vulua ac concidat, in-
 ferne, qua tetri odoris sunt, alliganda, superne que
 grato suauiq; afflatu collapsos spiritus erigant. Quæ
 si secus ac præpostere ista tententur, exasperari malū
 contingit, ac grauissime hunc sexum affici, nisi viris
 subiiciantur, sic vt præter acerrimos dolores, animi
 deliquio periclitentur.

*De mulierum natura, conditione, moribus: & cur is sexus, vbi
 incanduit, acriores, quam viri, iras concipiat, ac rixetur e-
 normius, multisq; aliis affectibus impotentius succumbat:
 obiter quem sensum habeat illud Sapientis Hebraei, Melior
 est iniquitas viri, quam mulier benefactens.*

CAP. XXI,

Quod non solum Comici poetæ, Oratores, Philo-
 sophi

*Vteri nat-
 uralis.*

*Quibus fo-
 etida, quib.
 odorata ad-
 monenda.*

Ecles. 3.

Sophi à sincera religione alieni, sed etiam sapientes ac vates Hebræi Dei cognitione affatim imbuti mulieres passim insectantur, atq; exagitant, quarundam improbitas promeretur & nequitia; quamquam nō omnes eodem succo perfusa, nec pari existunt acrobitate atque amarulentia: sunt enim matronæ quædam, quæ educationis beneficio multis magnisque naturæ dotibus exornatæ atq; insignitæ, præstantissimis viris non cedant, nec sint inferiores licet promiscua multitudo, ac gregaria mulierum colluuiis procax sit, stolidæ, ferox, etiam in reges imperiosa, lubrica, variæ, mutabilis, & quod ad carnis illecebras, ac cupidinis incitabula attinet, indomita libidinis, & quæ lassata non satietur, sic tamen vt aliæ aliis in hos affectus sint, ppeniores, ac magis pronæ. Cum autem tam multa passim huius sexus vitia conspici soleant, ac multi matrimonio addicti de mulierum natura & conditione queritentur, multaq; indigne perferre se ac perpeti apud alios deplorent, nōnullis occasionem præbent, vt ab hoc vitæ instituto abhorreant, atq; à foemina societate, intimaque consuetudine se subducant potius, quam morosam, querulam, amarulentam, atrocem, acerbam perferre cogantur, illiusq; imperio ac minis subiaci. Verum cum naturæ ordo, vitæq; necessitas, tum ppagandæ successiōnis amor & propensio hominem impellat, vt posteritati consulat, vt sociam atq; adiutorium adsciscat, cōsulto faciunt, qui matrimonium adeunt, quo indiuidua societate, ac mutuo animorum corporisq; consensu, vitæ cursum placide ac suauius transigant. Id enim exigat humana vitæ conditio, nisi per se natura repugnet, nec aliud suadeat corporis habitus & constitutio. Quo spectat illa Metelli Numidici apud Romanos laudata concio, qua ciues (ne Respublica concidat) exhortatur, vt vxorem sibi quisque deligere pergat: Si enim (inquit) sine vxore vita

Mulieres ab omnibus scriptoribus profcinduntur.

Esd. 3. e. 4.

Matrimonii incommoda. Deus eorum coniugium instituit.

Gell. lib. 1. cap. 6. Metelli dictum de vxore ducenda.

transigi posset, non inuiti omnes ea molestia atq; incommoditate liberari exoptarent: sed quoniam ita natura cōparatum est, vt nec eam illis satis commode, nec sine vllis vllō modo viuere possimus, salutē perpetuā potius, quā Reipublicæ incolumitas subūstet, quā breui voluptati consulendum. Quod si formina ministerium in negotio domestico, ac rei familiaris administratione magnum vsum ac commoditatem sanis ac validis præstat: profecto valetudinariis illius opera cum primis utilis est & necessaria. Siquidem, Sapiente teste, vbi non est sepes, diripitur possessio; & vbi deest mulier, ingemiscit agrotus, qui aliena ope indiget, atq; alterius fulciri debet ministerio. Fida enim vxor strenue officio suo fungitur, illiq; rerum domesticarum ac familiarum cura sedulo incunibit, tota mente & cogitatione in maritum assidue defixa, adeo vt si quid incommodi contigerit, si qua clades illata est, si morbi urgent, si animus moeret ac defectus est, maximam calamitatis partem in se transferre cupiat; illius enim incommodis non secus, quā propriis condolens atq; afficitur. Quod ipsum efficit mutuus animorū corporumque consensus & conspiratio, quā ex geminato in vnum, ac velut singulare corpus homo coalescit ac conglutinatur. Hinc scite Horatius

*Lib. Carm.
1. Ode, 13.*

Felices ter & amplius,

Quæ irrupta tenet copulæ, nec malis

Tuulsu querimonis

Suprema citius soluet amor die.

*Mulieris
intemperis
temp est a
spolia.*

Ceterum mulieres omnibus affectionum ac perturbationum generibus esse obnoxias, illasque immane incandescere atque efferari, etiam si leuissima causa subsit, quotidiana exempla testantur, ita vt nō minor sit mulieris furor & intemperies, quā cœli atq; aeris, vbi tempestatibus, fulmine, tonitruis exasperatur: quod præter alios sapientia affeatores

Hebræos.

Hebraeos etiam quotidiano vsu ac vita consuetudine habuisse exploratum, illorum scripta abunde restantur: opinor enim domestica illos ac familiari intimaque necessitudine expertos esse & condocefatos, quid improba ac malitiosa mulier, si quando irritata sit & lacescita, moliri soleat, quas tragœdias excitare quam effuse effervescente atque afluare. Sic enim quidam illorum inter cetera concionem suam prosequitur desumpta similitudine a venenatis insectis que beluis; summum vulnus est animi, tristitia, summaque malitia, nequitia mulieris: quoduis esto vulnus, dum ne sit vulnus animi, quæuis malitia, dum sit mulieris rabies & nequitia. Nullum colubri capite nocentius, nulla ira muliebrem iram superat. Commorari leoni ac draconi magis expedit, quam mulieri nequam atque improba. Cum autem mulier à viro emerferit ac producta sit, animal placidum, mite, blandum, mansuetum, molle, imberbe, cuteque glabra ac lauore perpolita, & quod tractari à viro gestiat, illi que subiici; mirari subit, unde illi tanta ferocia, ac rixandi libido, affectusque tam enormes atque effrenati. Ego vero hæc omnia ex animi impotentia, metusque, ac iudicij imbecillitate in hoc sexu evenire conicio: quo fit ut mulier ira accensa sibi excidat, atque extra potestatem constituta, cupiditatibus suis moderari nequeat, aut perturbatos animi motus minus coercere, aut iis ratione mentisque iudicio obsistere, more pueri aut infirmioris ætatis, quæ cum sit rationis ac consilij inops,

Gestit paribus colludere, & iram

Colligit, ac pœnit temere, & mutatur in horat.

Siquidem mens mulieri minus, quam viro robusta, aut fortitudine sulca, animus prudentia tenuiter stipatus, oblata leuissima, nulliusque momenti occasio ne frenum rationis excutit, sic ut rabidi canis more, detori, sui que obliu, indiscriminatim, nulloque

Ecclesi. 25.

*Mulier quæ
le animal.*

*Mulieris
fragilitas.*

unde.

*Horat. in,
arte poet.*

*Mulier cur
subito in: ap.
disc t.*

*Simile ab i-
gnitis rebu.
Mulier cito
irata, cito
placabilis.
Mulier eur
irata lac ry
matur.
Viri qui cito
in lacrymas
proni. Furor
mulieris vn
de emergat.*

*Animi
nus irritan
tur.*

delectu notos ignotosq; adoriatur ac laceret. Quod si quis naturalem rationem exigat, hanc ego huius rei causam refero. quod mulier molli sit carne, laxa q; ac fluida; sic vt bilis incensa, confestim se p corpus diffundat ac sanguinis circa cor subitam ebullitionem excitet. Vt enim ignis leuiore s stipulas citius corrumpit, ac sublimem flammam excitat, sed quæ cito conquiescat ac sopiatur: ita quoque mulier celeriter ita inflammatur atq; ignescit, mirisq; modis tumultuatur, verum fremitus ac vociferatio in corpore minus forti atq; animoso, tum etiã humido confestim mitigatur ac reprimitur, omnisque ardor & ira effusis lacrymis diluatur, ac velut infusa aqua deferscit: quod in quibusdam etiam viris effeminatis perspicimus, quorum magnanimitas ac ferocia puerili more, in lacrymas fere desinit, vbi aduersarius acriter se illis opponit. Quod si quis propius rei huius causam explicari velit, ac rationem magis exactam exigat: ego nullam propiorem excogitari posse video, quam humorum virus ac colluicem, quam singulis mensibus ex lunæ decursu congerit atq; expurgat. Vbi enim illam irritari contingit, vt leuissime assolet, tota illa humorum sentina agitata effumat, ac per corpus diffunditur, sic vt cor & cerebrum huius fuligine ac fauillis affici contingat, ac spiritus tum vitales, tum animales, qui iis partibus deseruiunt, inflammari, eoque fit, vt mulieres irritatæ, iuniores præsertim (nam ancilæ effœtæ, pacatiore s ob mensures residues) rabiose latent ac vociferentur, complisq; manibus indecoros gestus ac fremitus proferant; & cū ratio in iis minus vigeat, iudicium debile sit & exile, mens inualida, acrius efferat, nec proprius impetus animi cohibere possint. Et quo quæque in eo sexu vilior est, eo magis tumultuatur atque efferuescit ira implacabili. Hinc plebeis & prostitutis (nam patriciæ aliquando decoro inferuiunt, tamen plerum-

plerumque corrugatis naribus obmutescant, nec viros respōso dignantur, *pronck* in Belgā vocant) quoniā corpus fere obtinent vitiosis humoribus contaminatum, summa impudentia pari malitia coniuncta est, ita vt velut furiis agitata, nec consilio, ratione, pudore, monitis, blandimentis, quibus etiam fera mitescunt, coerceri possint, quo minus fremant, atque ab infanis clamoribus desistant adeo,

Neg, ius neg, bonum, aut equum sciunt,

Melius, peius, profit, oblit, nihil vident,

Nesi quod libido suggerit:

Terent.

Heaut.

Scen. I.

Act. 4.

Sic sui oblita fidem, decus, pudorem, famam, probitatem, pudicitiam, existimationem vilem habent, ac periclitari patiuntur. Quo spectat illa de humana conditione Salomonis inuestigatio: reuocavi animum meum ad ea eruenda, quæ ratione & iudicio atque experimento assequi possunt, quo exploratum habere improbitatem hominum, illorum insaniam, furorē, amentiam. Et inuenio amariorem esse ipsa morte mulierem, quæ vna est instar venenatorum multorum, & cor eius simile retibus multis, & manus vinculis. Laboravi ad hanc vsq; horam, vt mulierem aliquam bonam & cordatam inuenirem, nec successit: ex mille enim viris vnum tolerabilem inueni, ex mille autem foeminis nullam. Nec prorsus aliena est ab hac, illa in Prouerbiis spercontatio, Mulierem strenuam, industriam, fortem, sedulam, cordatam, quis inueniet? quasi dicat, non facile in vlla regionis parte, in remotissimis terrarum angulis reperiri probam ac moratam foeminam, quæ si forte se offerat, aut commōstrari possit, æquari eam pretiosissimis gemmis, nec vllas merces, quamlibet raras ac sumtuosas, huic conferri posse aut comparari. Ceterum quos locos explorauimus in hoc argumentum incidi, ac foeminae conditionem excutiendam suscepi, obiter discutiendum, *Eccles. 27.* quid illud Sapientis designet: *Melior est iniquitas*

Eccles. 7.

Rara avis

mulier bona.

Prou. 31.

Salomonis

locus exploratus.

Eccles. 27.

Sapientis
Hebraei sen-
sentia ex-
suffa.

vir, quam mulier beneficiens. Cui sententiæ hunc
subesse sensum interpretor, vt vir etiam ignauus, in-
ers, somniculosus, negotiandi omnisque mer. aturæ
ac rerum gerendarum rudis atque imperitus, paulo
dexterius negotia sua perficiat, quam mulier, præ-
ceps & temeraria: que inani sapientiæ persuasione,
atq; inconsiderata confidentia nihil nõ aggreditur,
omnia quam vir deterius perficit. Vir enim sui diffi-
dens, cunctanter ac circumspicte, aliorum fultus ad-
miniculo, quos in consiliu adsciscit. singula confi-
cit atque exequitur, ita vt successum optatiorem con-
sequantur, quam si eadem a fœmina arroganti, ac

Proverbum
Belgicum in
fœminis.

sapientiæ opinione rurgida. vt fere conspici solent,
tententur. Siquidem huiusmodi mulieris conatus
& industria, magna ex parte in deterius deuegit,
quod ita efferi solet vulgato idiomate, *Het quaeste*
van ern man, is beter dan het beste van een vrouw vi: hoc est,

Cur fœmina
minus inges-
tiosa.

Si quid operis muliebri industria absolutum perfe-
ctumque sit, minus laudis promeretur, quam viri
rude & incoatum, ob mentis scilicet & consilii ino-
piam, tarditatem atque heberudinem, ob caloris na-
turalis defectum & quod animus languidus humi-
dæ materiæ incumbit atque immersus est, sic vt se-
gnius se proferant facultates animæ, atque ad res ge-
rendas sint inidoneæ, parumque appositæ. Quocirca

Romanorum
Lex de fœmi-
nis.

Romani, quibus summa fuit ornanda stabiliendæ-
que Reipublicæ cura, matronas, Cicerone teste,
propter naturæ infirmitatem in tutorum potestate
esse voluerunt, nec vlla ciuili administratione fungi.

Pro Mus-
vana.
Pauli de
muliere præ-
ceptum.
1. Cor. 14.

Paulus quoque, qui mentes hominum indefesso
labore ad solidam fidem instruit, ac sedulo pietati
informat: mulier ob animi impotentiam, hoc est,
affectum à temperantia ac moderatione auer-
sum, in cœtu confessuque solemnium silentium impe-
rat, nec patitur vel concionandi munus obire, vel in
comitijs quaestionem mouere, aut suffragiis inter-
esse,

esse, vllamq; proferre sententiam. Cum autem tanta sit muliebri natura fragilitas imbecillitasque & imperfectio, vt Plato non citra sexus huius contumeliam, ei fere mentem adimat, ac vix hominis nomen promereri censeat, aut nominis huius honore dignetur; tamen Paulus qui rerum domesticarum tranquillitati paterno affectu consulit, illi suum honorem exhiberi vult, nec prorsus despici: aut abiectum vilemque censeat, cum pari propemodum sit conditione ac dignitate, eiusdemque muneris cum viro particeps, nempe ex eo ab opifice desumpta. Ita vir imago & gloria Dei est, teste Apostolo, mulier viri gloria: non enim est vir ex muliere, sed ex viro mulier; cum non propter mulierem creatus sit vir, sed propter virum mulier. Ceterum neque vir sine foemina, neque foemina sine viro in Domino, qui sic temperat ordinem vniuersi, vt mulierem subditam viro esse voluerit. Quemadmodum enim ex viro foemina, sic vir per foeminam in generandi ratione ac producendis liberis: ita vtrouique ostenditur societas subcidiaria ac mutua vtriusque opera, amor, consensus, conspiratio. Quocirca æquum esse Petrus censet, vt mulieres maritis sint obsequentes, illi vero se commodos præbeant, ac faciles vxoribus. vt vasi infirmiori, leuiore errores condonent, offensiuunculas remittant, ad multa conniueant ac mullent: non enim par est, vt vir plus satis in sexum fragilem ferox sit, imperiosus, amarulentus, modo in officio persistat: nec vllam pudicitia iacturam sibi inferri patiat, quæ macula tametsi viro, vbi resciscit, plus indignationis, quam damni adferat, vt mœchi dictitant, nunquã ramentum ea labes in muliere elui potest: aut illatũ vulnus obduci, quanquam Christiana caritas, ac maritalis amor nõ nimis rigidus esse debet, aut inexorabilis: cum penes Deum sit reconciliatio, ac diuinum numen scelere, impietate, idololatria,

Platonis sententia de foemina.

1. Cor. 11.

Genes. 2.

Ephes. 5.

Coloss. 3.

1. Pet. 3.

Adulteriũ muliebri indelebili macula.

Mœchi adulteria tace eludunt pro uerbis.

*Mulieres
unde morosa.*

*Mulier
quando pas
sator.*

*Ecclesiast.
locus expli
catur.*

Ezech. 16.

exasperatum precibus ac pœnitentia placari soleat, atq. anteactæ vitæ errores ignoscere, vbi ea animus respiscens despicit ac detestatur, concepto seruatoq; melioris vitæ proposito. Ceterum magnæ molestiæ pars in hoc sexu ex gestationis tardio, ex lactandi nutriendiq; molestia, oboritur: non minima ex suppressa cohibitaque mensium scaturigine: quæ si stato fixoq; tempore profuant, iracundiæ atq. acerbitatis effus excutitur, auersa à corde & cerebro fuligine, tristicique halitu discussio, qui sursum effumare solet. Quam vero placidam ac blandam experietur vxorem maritus, vbi Genialis thorus identidē exornatur, ac concubitu amplexuque frequenti hic fundus excolitur ijs qui matrimonio addicti sunt, notius est, quam vt multis verbis amplificari debeat. Quamquam autem verbosius, pauloque fufius Sapientis Hebraei paradoxum, hoc est, inopinatam atque alienam à communi sensu, vulgataque consuetudine sententiam explicasse videri possim, aliam tamen interpretationem comminisci posse video, ita vt is sensus eruatur: Potior est nequitia viri, quam proba quidem mulier, sed quæ postmodum causa sit infamiæ, & ex cuius commercio nascatur dedecus, hoc est, præstat cura viro improbo contrahere aut negotiari, quam cum muliere fucata rem habere: tamen enim in speciem, primaque fronte probitatem ac decus præ se ferre videtur, nec aliquid fuci aut fraudulentiæ foris ostentare: postmodum tamen inconstantem experieris, versipellem, captiosam, lubricam, fallacem, fraudulentam, atque imposturam intentam, ita vt si vir quispian alicui imponat, aut in negotio quenquam defraudet, fraus & impostura viri iustitia sit, præ mulieris nequitia ac fallacia. Similes loquendi formulæ passim in Bibliis obuia sunt. Sic Deus apud Ezechielem exaggerat Hierosolymæ scelerata in immensum, & iustificatam Sodomam ac Samariam pronuntiat

ab ea: quo indicat ipsam sceleratiorem esse, illasque
gentes superare improbitate, nequitia, nefandisque
sceleribus, ita vt Samaritani & Sodomitæ infontes
videri possint si illi comparentur. Sic in opinionum
prauitate ac stabiliendo pernicioso dogmate aut se-
cta, alius alio nocentior ac magis perniciosus, ita vt
nonnulli hæretici, orthodoxi videri possint, ac salu-
tarem sanamq; doctrinam proferre, si cum aliis con-
feras, qui magis absurdas, impias, blasphemias, exse-
crâdas opiniones stabiliant: quod etiam populariter
efferi solet. *De see een Goddely kende heyligh man by den
anderen*: hoc est, tametsi uterq; nequam est & impro-
bus, tamen si ad æquitatis normam, ad iustitiæ am-
plissim omnia exigere velis ac metiri, alter innocens sta-
tui posset & absoluentus, si cum alterius sceleratis-
simis facinoribus conferatur. Ita etiam alius alio su-
perstitiosior, atq; à sincera religione ac pietate, cul-
tuq; diuinitatis remotior, ac magis alienus:

*Ezechielis
locus exoli-
catum.*

*Inter homi-
nes alius alio
nequior.*

*Hor. lib. 2.
Sermon.*

*Ignorantia
vix errares
paris.*

*Sic plerumq; agit at si ultio insecta veri, &
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinister sum, hic dextror sum abis, unus utiq;
Error, sed variis illudis partibus omnes*

Ita virum æque ac foeminâ inuoluit error, nequitia,
dedecus, improbitas; sed ista magis detestabilis &
exsecrâda. Sic melior est iniquitas viri, quam mulier
benefaciens, hoc est, vt Belgæ dicunt, *De deucht van
een vrouwe is ergher dan eens mans boosheit*. Quo prouer-
bio exaggerant malitiam eius sexus, vt si vitia vitiiis
componantur, ac fraudes, imposturas, fallacias, tech-
nas excutias, longe grauiora sint, ac praponderent,
quæ à muliere, quam quæ à viro prodeunt.

*Cur enim duobus extremis verticibus, quibus oblonga atque
angustiore sui parte (vt polus Arcticus & Antartici-
cus) submixtum fuerit, digitis aut complicata palmis
comminui frangi, nequeat, quam libet prenas. Et cur
asilo acri maceratum, intractabilem teneramq; mem-*

branam mollescat, de quo id ipsum aqua vita, hoc est, vino ac denti immersum, non secus quam ferrum ab aqua forti consumatur.

C A P. XIV.

Ouum in aceto liquefcere.

SI ouum in acerrimo aceto maceres quatuor aut potissime septem dierū spatio, pro liquoris illius acrimonia, putamen eius seu testam in eam membranæ tencritatem attenuari experieris, vt per anulum, qui humanis digitis gestari solet, adigatur. Patratione atq; affectu ouum aquæ vitæ immersum absumi, atq; in nihilum redigi, experimento comprobatur, sic vt etiam aceto perfusa silex, ac rophus lapis, cuius opera camentarii parietes incrustant & c.

Tephur. Teras, gyzosoffinu.

sternas conficiunt: quale Belgis *Teras* vocatur, liquefcet, atque in puluerem resoluatur. Siquidem vitæ liquor consumens igneaq; vis subest, ac penetrabilis, quæ solida quæq; depascit ac conterit, quo fit, vt qui horum vsu abluentius vtuntur, vt etiam salis immodico & cumini, macilenti efficiantur atque arefcant, profusq; extenuentur: adeo vt impuberam incremento officiant, & quo minus in decoram longitudinem adolescant, prohibeant. Depopulantur enim humorem natiuum, cuius adminiculo in spectabilem decentemq; proceritatem corpus assurgat. Sic humores falsi, mordaces, vrentes, nitrosi membranas in corpore, carnem, musculos, nervos, ossa solida, & quæ lapidosa sunt duritie, vt dentes & capitis ossa petrosa, erodunt, atq; vt erucæ caules atq; holetæ, vt vermiculi ac teredines lignum, arugo ferrum, exedunt, ac cariosa efficiunt. Ceterum ouo crudo tam solidam infractamq; inesse firmitudinem, qua parte in longum, ac geminus vertices se porrigit, vt ne à robustissimo quidem viro comminui possit: si cui explorare libeat, non vanū aut commentitium experietur: nisi ouum in obliquum non nihil inflectas, atque in latas inclines, non cedet prementis articulis, nec

Quid homines macilentos efficiat. Humores prauis ea corroduunt.

Simile à vermiculis.

col.

collisum durissimo obiecto frangetur: siquidem ita renititur testacea illa firmitas, vt rumpi, aut soluta compage dissilire nequeat, etiam si quis compressis manibus omne robur, omnesq. vires adhibeat, lateribus enim ut patet, vndiq. se facit, nec intorquetur, aut inflexum lentescit. Sic sudores, ligna, trabes, feramenta erecta, ac in sublimi cõlilitura, immensa pondera sustinēt, nec incuruescunt aut inflectuntur. Cũ aut huius rei non sint ignaræ villaticæ mulieres, quæ nuadinarum diebus vrbes frequentant, ac merces alimentarias oppidanis adferunt, oua in canistris non semper plana, aut in aluam depressa, in quã fere sponte decumbunt; sed erecta ac resapina constituunt, ita vt angustior pars quæ vtrinq. turbinata est, sublimis exsistat atq. eminentior, quod ea ratione ab iis perficitur, quo minus collidantur, ac pondus impositum perferant, quibus etiam partibus salisugine, aut aqua aluminoſa immersum frangat, quemadmodum etiam succinum, vulgo ambra.

Ouum salisugine immersum innat ab.

Luna mira natura vsingulis mensibus, sicquam alia astra, singulas corporu partes sanas latenter et tacite, valitudinarias manifeste, nec extra dolores seu sum p. reptat, ill. q. modo duobus, modo tribus diebus inhaere. Obster an in e parte, cui sedus incurabit, tuto v. natuendi possit.

○ A P. XV.

Sidera vim suam in res terrenas effundere, ortus & incrementa rerum, totiusque mundi vniuersitas demonstrant: neque enim otiosa est, iners igna natura rerum, sed viuida, alacris, erecta, efficax, magnisq. viribus ab opifice, cuius verbo omnia vigent, ac subsistunt, instructa. Nec solum ad oblectandos pacendosq. oculos (tanquam inanis pictura) exhibita nobis tam spectabilis cœli species aſtorum decursus, ordo, continuatio, series, sed vt aliquẽ ex his effectum atque vtilitatem consequamur. Siquidem Deus, qui p̄ter oblectamentum ac cõtemplati-
Sidera res in-fernas re-gunt.
Genes. 2.
Psal. 32.

Terrena a-
stris obsequi-
tur.
Natura res
rum astris
subiecta.

Mens ab
astris libera.

Paulus
Rom. c. 7.

Vulnera ex
effectu luna
lethalia.

Singula mē-
bra luna mo-
ris perci-
piunt.

tanti operis quam ex his concipimus, accumulate fruimur, ad vsum singularem omnia condidit, ipsaque stirpes, maria, amnes, flumina, metalla, gemmas, lapides, & quæcunq; vel e terra eruuntur, vel eius superficie exornant, ac varietate rerum distinguunt, ipsaque hominum corpora atque infitos humores cælo subiecit, sicut ex astris aliquam agitationem ac motum impulsuq; percipiant, atq; effectum experiantur. Nam mentes humanas à cōcretionem mortali solutas ac liberatas solus Dei spiritus, à quo decerpta sunt, impellit atq; incitat, nec vltimum cum astris commercium aut iocietas, nisi forte contentus & conspiratio corporis, cuius ministerio ac subsidio cuiusq; mens atque anima vitur, aliquando obliuente ratione transfuersa rapiatur; ac corporis voluptatibus obsequatur. Ceterū cum luna sidus sit homini familiare ac proximum: terraq; circum, præ ceteris in corpus humanum vim suam exferit, ac per singulas partes peculiari vi effectusq; voluitur, non sine acerrimo nonnunquam cruciatu seu. Si quid enim latentis occultiq; vitii vlli membro subest, doloribus acerbè concutitur ac dilaceratur, vellicante illas partes lunæ vi, aut agitaris humoribus, qui illi infixi sunt, ac tenaciter inhærescunt. Ita omnes morbi affectus intemperies, lunæ vi asperantur atque incrudescunt, vbi articulis insidet, adeo, vt vulnera ægre sanescant, aut cicatrice obducantur, ac nonnunquam lethalia efficiantur, si quando illi membro illata sunt cui incumbit. Pari ratione caput, fauces, pulmo, pectus, hepar, lien, renes, vesica, intestina, tum nervosa partes incommodum percipiunt, aut in his intemperies ingrauescit, subsistente in vis visceribus sidere: Si pectus adstrictum est, & anhelosum, nerui, membrana, muscoli contrahuntur, ac rigescunt, vbi hac luna decurrit. Humores enim quibus omnia membra imbuta sunt & aluntur, cū salubres,

tum infalubres & vitiosi, luna motibus effectibusq. *An pars in*
 expositi sunt & subditi. Caterum cum luna decu- *qua luna*
 sus magna ex parte damna ac detrimenta corpo- *est ferro*
 bus infirmis ac valetudinariis inferat, in contro- *tentanda.*
 versam ac disputationem vocari possit: an in ea parte
 qua consistit ac moratur luna, vena incidenda, nam
 in hac re pleriq; meticulosi sunt, nec tale quiddam
 tentare audent, etiamsi morbus virgeat, atque huius-
 modi praesidium confestim exposcat. Ego vero in-
 trepide magnaue subsidii morbiq; propulsandi fi-
 ducia, mature id aggrediendum iudico: acuti enim *Simile ab*
 celeresq; morbi nullas admittunt inducias, nullas *externis ca-*
 moras, aut deliberandi spatia: sed vt hostes in bello, *lamitatuibus.*
 vt incendium in aedibus, pestis in vrbe, in agro ac se-
 gere rubigo & depopulatio grassantur, atque in per-
 nitiam properant. Nec quis etiã detereri debet, aut
 ab incepto desistere, etiamsi aduerso aut maligno si-
 dere id tentari videatur. Sic in pleuritide, angina, *In acutis*
 pulmonis atq; hepatis inflammatione, neglecta *morbus ne-*
 strorum anxia obseruatione, ac siderum adpectu, *gligenda.*
 mature ad venæ sectionem properandum, etiam in *astra.*
 ea membri parte quam luna occupat. Vt enim in- *Simile à*
 gruente tempestate, ac fauentibus ventis, naucle- *nauarum*
 rus etiam æstu aduerso, ventoq; minus secundo ce- *industria.*
 lerrime salutis prospicit, ac fidam turamq; stationem *Ab agrico-*
 ac portum remis velisq; consequi tentat: vt denique *larum ins-*
 agricola vel sementis, vel messis tempore propere ac *dustria si-*
 festinanter pluuiæ metu, omnia perficit, matura e- *mle.*
 nim fatio sæpe decipit, sera semper: ita quoque Mes-
 dicus ratione atque experientia fultus, prima qua-
 que occasione atq; opportunitate, quam potest ex-
 pedite, salutare remedium adhibere satagit, ad hu- *Genes. 1.*
 morum redundantiam, morbiq; ferociam potius q̃ *Quatenus*
 ad astra intentus. Sunt quidẽ obseruandi caelestium *obseruanda.*
 corporum decursus, quos Deus in signa & tempora *astra.*
 in annos, dies & menses constituit, sed exulata.

Cap. 47.

Hier. 10.

2. Tim. 3.

Ephes. 3.

Religio non
astris, sed
Dei spiritui
subiecta.

Mens astro-
rum in Deū
erigenda.
Humores
sideribus
compositi.

meraria pronuntiandi vanitate atque impudentia, quæ in Esaias ac plerisque aliis infestantur atque impugnant, prorsusque indignantur illos de cuiusq; fato, hoc est re quæ eorumque Dei ordinatione constituta est & designata, illi que impendet, de hominum successu, & quid illis obuenturum sit, indubitanter atque exserte pronuntiare, suamque sententiam profiteri. Non desunt primarii ac præcipui nominis viri cum quibus mihi aliquando fuit disceptatio, quorum publicarum progressus & incrementa, vel etiam defectus atq; interitus, religionis innouata, vel inlaurata mysterium, & qui eius causa exoriuntur tumultus, & persecutio, quorum magna ad infantes, hoc est qui pie viuere volunt in Christo Iesu, deuoluitur, ac siderum aspectus ac reuolutiones referunt, cum propagatio Euangelii, quo per spiritum domini fides, & qua illi inuicemur, fiducia in mentibus nostris accenditur, ex diuinitatis arbitrio, ac voluntate patris æterni pendeat, ac profecta sit, quæ ab omni æternitate, vt Paulus ait, apud Deum, qui vniuersa per Iesum Christum condidit, abscondita fuit, ac suo tempore reuelata sit, quos heredes consortesq; promissionis constituit per Christum. Sic patefacta veritate, visum est illi coruscante Euangelii, ac verbi sui luce, nullo non tempore extirpatis erroribus, superstitione, idololatria, impietate conculcata, sacerum cultum inducere, suiq; agnitionem hominum mentibus inferere: quod ab illo conceptum, decretumq; & ante mundum conditum, ac cælum sideribus illustratum. Quocirca desinant, qui astris plus nimio inhaerent, nec altius assurgunt, aut cogitationes suas ad opificem referunt, res cælestes, hoc est, mentem atq; animum siderum inclinationibus subiacere; tametsi enim sanguis cæteriq; humores spiritus quoq; cum naturales, tum vitales astrorum visus influxusq; manifesto percipiant, mens tamē atq; anima

animo ab archetypo diuinitatis deprompta, nec fide- *Mens ho-*
rum vi impellitur, nec vlla ab iis, vel incommoda, vel *m dicit ab*
commoda percipit: nisi forte cōsensu quodam, cum *astru altina.*
corpore affici statuas. Mens siquidem in homine ra-
tio, intelligentia, voluntas, fidei cognitio, & qua Deo
inuitimur fiducia, religionis amor & veneratio, qua
summus Dei cultus subsistit ac continetur, ab aeter-
na illa mente atq. immutabili emergit ac pmanat, *Mens ha-*
nec humanus animus vi alia, quam afflatu numinis *mina dicit*
ac diuini spiritus instinctu, ad optima quaeq. ac salu- *spiritus no-*
taria incitatur. Sic cum cetera animantes natura *at astru ita-*
impetu ferantur solus homo ratione ducitur & con- *pellitur.*
silio, modo intra conditionis suae limites consistat,
nec prorsus à dignitate & praestantia, qua à Deo ex-
cultus est, degeneret.

*Consilium quo iuuenibus gratificari soles, ut mature pubescant
venustaq. lanugine mentum decoctur: ebiter gratiam
fruticumq. cum crinibus ac capillis non infusa comparatio.*

CAP. XVI.

Pvella nubiles, quae primo quoque tempore maritis *Pvella teo-*
destinari cupiunt, hoc potissimum habent in vo- *nista. iusta*
tis, ut in decentem venustamq. proceritatem adole- *nes viri non*
scant ac iam matura aptaq. matrimonio cēseri pos- *videt exco-*
sint, atq. à prociis ambitu. Iuvenes vero hoc exoptant, *ptant.*
ut aliquid virilis roboris consequantur, ac mature
pubescant. mentumq. speciosa barba decoretur. Hoc *Iuvenes*
enim persuasum habent praeter Belgas, ceterae natio- *m nno v d*
nes, glabros atq. imberbes, minus virilis roboris eb- *riles cen-*
tinere in praestanda Venere, ac procreandis liberis, *setur.*
ita ut pleriq. grauate suas filias iis elocari sustineant:
tametsi aliquando secus res habeat, atq. imberbes,
quique nulla lanugine criniti existunt, in cōgressu ma-
ritali viros praestent, licet frequentius caloris natura-
lis inopia illis vires langueant, ac facultates natura-
les flaccescant, sperataq. proles desiderio frustrentur.

*Barba ut
adulescat,
sapius ras-
denda.*

*Capillorum
ac gramis
num comis
paratio.*

Lib. I. c. 7.

*Barbā qua
præstant.*

Cæterum qui barbatuli videri affectant, alenda que barba studiosi sunt, sæpius illam segetem sibi adimant, quod laxatis spiramentis, atque agitatione crebra excitato calore, qui humorem elicit, affluenti-
tius pili erumpant: quod vernis potissimum mensibus tentari debet, quo anni tempore calor & humor in corpore augetur, atque in illas partes diffunditur. Vbi enim sæpius barbam refecari contingit, ut gramina, densius fruticantur pili ac cæsaries, habent enim cines rationem cum gramine ac virgultis, quæ crebrius detonsa ac demessa, celerius succrescunt, ac se proferunt vberius. Quocirca iuuentulis qui nullo sunt barbae apparatu, nec virili specie, nouaculam cultrumque tonforium identidem admouendum suadeo. Siquidem si mentum ac supremum labrum subinde aqua egelida madescat atque elixetur, excitato calore & humore, qui in eas partes confluit, crinita efficiuntur ac pilosa. Cæterum quo glabri ac depiles, hirsuti efficiantur, atque eleganti comæque barba nitescant, remedium alias à me descriptum in libro, de corporis habitu, quo iuuentus maturius venusta lanugine cohonestari queat, ac supremum infimumque labrum syluescere, quo socero non displiceat generi cui filia destinanda, quæ nonnunquam non minus appetens est, auidaque sponsum, quam sponsus illius, plerumque in rem voluptariam, quam in dotem intentior. Inter ea quæ barbam emolliuntur, ac passim obuia sunt, minimeque operosa, mel statuo, butyrum salis expers, succum capre rubicundi, radicem arundinis internodiis distinctam, colore candido: sapore mellito, axungiam melis, vulgo taxii, vel *Du*, ursi, leonis, radicem bryoniæ, betæ, raphani, lepidii, liliorum alborum, iridis, ex his linimentum confici potest: Nam mentum eo delibutum primum teneram lanuginem profert, postmodum densam promissamque barbam, quæ nec præmature canescit.

ſcat, aqua frigida potius cui momentum vini admis-
xtum ſit, irrigari debet, ſi quando ardorari illam
cōtingat: nam calida aut egelida, hoc eſt, quæ repe-
ſcit, & rugoſam faciem efficit, & præpropere canitiem
accelerat, ſic iuuenibus aqua calida barbam confe-
ſtim elicit, prouectioribus vero incanam reddit. Ce-
terum eunuchis vel natuta, vel quibus teſtes exſecti
ſunt, omnia fruſtra tentantur in emolenda barba,
ob caloris inopiam, qui humores excitare nequeat,
Quo ſit vt voce exili exiſtant & fœminea, tūm cor-
pore glabro, licet antea criniti eſſent.

*Aqua caa-
lida canam
barbam &
faciem ru-
goſam effi-
cit.*

*Eunuchi
cur inu-
berbeſ.*

*Quatenus, aut quæ ratione medicina conſeruatrix in peſte atq;
aeris contagione adhiberi debeat, tum qua hæc vi effectus
polleant.*

CAP. XVII.

Obſeruauit in Gallia Belgica, graſſante peſte, ac ſæ-
uientibus morbis aliis popularibus, complures
diu inuictos ſubſtitiffe atq; illa ſos aduerſus ingruē-
tis mali contagia, quorundam antidotorum vſu ac
conſuetudine, cuius generis ſunt theriaca ardroma-
chi, Galeno miris encomiis celebrata, mithridaticū,
ſcordium zedoaria, angelica, laſerpitium, cui affine
oſtrucium herba imperatoria, vulgo *Mysteru vortel*,
aut magiſtrantia. Verum vbi illos peſte cortipi con-
tingeret, nulla remedia tam efficacia excogitare po-
tuerunt, quæ morbum diſcuerent; quamlibet enim
præſentanea antidota adhiberentur, omnia fruſtra
tentata ſunt, nec ſucceſſit curatio. Siquidem cum
valida eſſet ac furioſa veneni vis, quæ munitum val-
latumq; antidotis corpus inuaſit, illiſq; præſidiis in-
tuenda valetudine nihil effectum ſit, nulla erat aut
perexigua in ſreliquis medicamentis ſpes, ſic vt re-
propemodum conclamata.

*Quæ peſti
objiſtunt.*

*Præſerua-
tina car te
adhibenda.*

*Virg. lib. 2.
Æneid.*

Vna ſala viſta nullam ſperare ſalutem.

Quocirca vbi me ad illos acciri contingat, exquiſi-

tissima remedia eaq. duplicato pondere exhiberi cu-
 ro vt, iuxta prouerbium, malo nodo malus adhibea-
 tur cuneus, ac primum roborato corde, omne virus
 ad extimas corporis partes elicio, nulla tentata in e-
 iusmodi affectibus (nisi aliter expedire visum sit, &
 res exigat) venæ sectione, ne contagio, vt in fumanti
 igne agitato assoleat, latius se diffundat, maiorque in
 corpore ad præcipuas partes, ad quas omnes venarū
 atq. arteriarum riuī producuntur, veneni fumus at-
 que exhalatio se proferat. Quamobrem cū imperita
 vulgi multitudo etiam pleriq. patrii, nullo delectu
 ac discrimine omnium consilia admittāt, etiam cer-
 donis ac prolerarii, magno valetudinis detrimento,
 hoc cuiq. persuasum esse cupio, vbi regionem inua-
 sit morbus pestiferus, vel ex aeris contagione, qui om-
 nes indiscriminatim, cū nobiles tum plebeios cor-
 ripit, vel al menti vitio, aut comæatus inopia, qui
 postulares vexat, ne quibus remere iis antidotis ad-
 suecat quib. vti solent, atq. in corpus admittere pes-
 ste contaminati, ne desint postmodū remedia, quib.
 illa expugnari ac confici possint: sed victus tempe-
 rantia, & frugalitate sedatisq. affectibus se muniat
 at tueatur. Hac enim ratione subsistisse legimus So-
 cratem in sæuissima pestilentia ac vastitate, qua to-
 tam Græciam atq. Asiam exhausta ac depopulata est,
 ea vsus moderatione vitæ, vt à tanta clade liber per-
 stiterit & immunis. Interim non improbo (quod in-
 ipsum crebro factitare soleo) lenioribus remediis im-
 minenti malo obsistere, ac ne vllam contagionem
 concipiat, corpus obdurare ac præmunire, ita vt ne-
 mo extra limen pdeat, atq. aeri se committat impa-
 flus aut ieiunus, modo intemperantia atq. ingluuius
 excludatur, rebus autem odoratis ac redolentibus,
 aqua rosacea, vino, acero, floribus sambuci, ac rubē-
 tibus rosis medicatis, os, nares, oculos, aures, manus
 faciem perfundere, atq. irrigare, salubre est: fauces
 fouere

*Alquan-
do in peste
non inciden-
dam venam*

*Non omniū
consilia in
re medica
admittenda.*

*Pestis ex
aere omnib.
communis.*

*P. stis ex
prauo cibo
plebi pecu-
liaris.*

*Socratis
potentia.*

*Sane vt con-
tra pestem
subsistant.*

fouere attrito coriandro, cinnamomo, zedoaria, caryophyllis, mali Medici cortice. Hac enim ambientis acris contagia dispellunt, qua vtro citroque reciprocante anhelitu, cor ac vitales spiritus inficiunt. Ego vero cum grassante peste nusquam non intrepide, succurrenda plebis ac ciuium studio me conferrem, illis praesidiis, ac potissime mali citrei aut eiusque citrangi aut limonis nomine passim innotescit, attrito dentibus succulento putamine recens dissecto, me munire soleo, ac coniecta in Deū Opt. Max. fiducia pestiferos halitus discurre; nihil enim huius pomi cortice, succo, semine magis efficac ac praesentaneum quod Virgilius etiam non subicit:

*p. asirua-
tina m peste.*

*Medita fert tristes succos tardumque saporem,
Felix cui mali, quo non praesentius ullum.
Pocula si quando saue infecere nouerca,
Auxilium dabit, & membris aget atra venena.
Felix apprimere tenax, animas & olentia Medici;
Ora forsenti vlla, ab sensibus medicantur anhelis.*

2. Georg.

*Mali Me-
dici aut Ci-
trei vites.*

Fortissima autem illa antidota expugnanda pesti conficiendisque venenis dedicata, parcissime deglutire soleo. Corporis liquidem habitum eiusque qualis rare, quae in calidi frigidi, humidi, siccis mixtura consistit, immutant ac destruant, & si qua libet corpori humorum redundantia (nisi prius exhibita purgatione) illam vndeque diffusam inflammant, atque accensa bili febres vrentes excitant.

*Cuius rei assignanda tanta innumeratissima hominum multitudo
dine, forma dissimilitudo, ac tam multis diuersaque in
facie, vultu, oculi species, ita ut nonnunquam ne vterini
quidem partem confusos sint, ac sibi assimilentur.*

CAP. XVIII.

VT in natura rerum mira ac spectabilis varietas; ita quoque in specie formaque humana, calore, vultu, oculis lineamentis, oris habitu & constitutione innumerabilis

Dissimilitudo hominum cui adscribenda,

Imaginatio mulieris multa molitur.

Vitia natura corrigi possunt.

Vt oculorum orbis nigrescant.

mirandaq; dissimilitudo ac dispar conditio. Hanc cum nonnulli ad siderum influxum referant, ego aptius magisque apposite ad feminis naturam ac matris imaginationem referenda censeo. Siquidem mulier in ipso conceptu totoque gestationis tempore ac nouem mensium decursu multa animo concipiat, ac singulo momento in diuerlas cogitationes rapiatur, oculis quoque in obuia quæque continenter defixis sit, vt quæ in oculos influunt ac cogitationi infixius inhaerent, in foetum deoluantur. Cum enim natura muliebris solícite formationi foetus insistat, nec aliud quam decentem formam atque effigiem meditetur, omnesque vires eo conferat, si qua species aut simulacrum oculis influat, aut mente concipiatur, in pullulantem embryonem, deriuatur ac confluit. Interim matres iam recens in lucem edito infanti operam sedulo impendunt, quo corpus concinnum, elegans, venustum, lepidum, speciosum, membris articulisq; distinctum consequatur. Nam pueri le corpus vt cera & argilla sequax est ac tractabile, omnemq; in partem flecti potest. Itaq; si os distortum est, atque indecore constitutum: fingunt, conformant, restitunt, yultum componunt, faciem (si ea terrena sit & torua) blandam perficiunt, speciosam, amabilem: oculis decoram venustatem: conciliant, atq; ex glaucis seu caecis: quos fere impuberes obtinent, humiditatis ratione, nigros efficiunt, copioso lactis vsu ac potissime, si nutrix calidæ naturæ existat, ipseque infans in loco opaco ac subobscuro contineatur: nam luminosum conclaue, ac sole vel luculento igne illustratum, tenellis oculis officit: lusciosos vero, paros, strabos, atq; in obliquum obrortos oculorum orbis in suam sedem reuocant inclinata in oppositam aduersamq; partem oculorum acie, ita vt musculi obtuta contratio in naturalem situm reducantur, retortiq; resiliant: nares resimas ac collapsas

contrectatione placida ac molli erigunt atq; instaurant. Aquilinas vero acrostratas, premendo ad decentem figuram reducunt, ita vt nali perpendicularum à fronte ac superciliis ad supremi labri lacunam tanquam gnomon & recta linea vt solariis aut horologiis asolet, nec extorsum nec introsum defixa, porrigatur. Similiter si labra tumida sint & obesa, quod Æthiopum generi familiare, vt nalis simus ac depressus, arte ea tractant, atque identidem premunt, quo attenuentur ac subsidant: paritatione metum, vel propensum, vel contractum, frontem, caput, genas, supercilia deformata, in decoram speciem confingunt atque artificio habilitate decenter conformant ita si qua parte claudicat natura, atq; ab optima absolutaque formatione alienata est, vt sunt nonnulli obtorto collo, varis repandisq; atque incuruis cruribus, aut gibbo deformati, huiusmodi errores in aetate tenera facile corriguntur, ac membra oblique torta, luxata, suisque sedibus mota, cura atq; indutria hominum instaurantur. Sic efficit nutricum sedula sollicitaq; cura, vt infantes speciose adolescant, nec vllis membrorum vitiis reddantur obnoxii, pleuricq; vero matrum incuria ac supina negligentia non solum in deformem ac despiciatam speciem degenerant, sed gibbosi, claudi, lufci, torui, ad aspectuq; inamabili efficiuntur, atq; ab humani corporis dignitate ac praestantia desciscunt. Nonnullae nutrices plus fati sedule atq; officiosa impuberum iis partibus, quae mixturientibus ac reddendo lotio inseruiunt: quaeq; aliquando propagandis liberis futurae sunt vsu, aliquam etiam operam impendunt, quo mature pubescant, nec à spe proli excidant, & matrimonio ad dicti pudore suffundantur, si minus strenue officio maritali perfungi contingat, cum obseruent acerbis contentiones atque intemperies hac de causa inter affines exoriri, ita vt subinde genero diuortium mini-

*Nasi forma
qua decora.*

Vnde corporis deformitas.

*Nutrices
notantur.*

*Prematura
veneri in-
sommod.*

tentur, nisi se virum præbeat, ac melius nupta gratificetur: quanquam hoc molle & effœminatum nutricum officium improbare soleo, cum impuberes hac vellicanda mentule ratione intempestive ac præter ætatis rationem, cum nondum virili robore polleant in Venerem incitentur, eaque præfidia consumant, eos humores ac vitales spiritus profundant, quibus postea validos vegetosque liberos possent procreare: cum intempestiva Venere, vel nullos vel flaccidos proficiant, minusque vitales: Quocirca consultum arbitror, ne premature ex se natos coniugio alligari patiantur, nisi vires robustæ sint & confirmata, ut lumque in matrimonii societate insultum perferre possint, quod ipsum ætati tenera denegatum est, ut quidem prima quoque impressione labascunt, atque virantur, præstat enim ut sponte sua, ipsoque naturæ impulsu abdita partes targetcant potius quam aliqua illecebria inelitata.

Multa animalium, piscium, & virum, insectorum genera absque semine progenerant, ut etiam herbas, mulosque, animalia atque aves, ut solentur, ac modo ab alijs, quibus masculi opera concipere.

C A P. XIX.

*Multa ex
sordibus ena-
ta.*

Multa emergere ac propagari in natura rerum sponte, nulloque alterius complexu aut foetura, ex sordibus ac putredine, ut glires, sârices, cochleas, limaces, erucas, bruchos, velpas, crabrones, cimices, ranas, blattas, bufones, anguillas, in corporibus humanis vermes, licet intrus semine seateant, quo postmodum numeroso sobole se propagant, quotidiana exempla commoustrant. Inter herbas quoque multa ex limosa terræ pinguedine atque vligine progerminant nullo sparso semine, aut conmissis solo, subactaque serobe plantariis ut sunt zaniz, zania, soliu, vitica, oleaster, alga, & q̄ iniussa sponteque viretunt oramana. Ita sunt apud Belgas etiam cole, quas monedulas vocant.

*Qua cornicu-
la ore concipiant.*

cant petras, quod in prærupis faxis atq; excauatis
 petris, non in arboribus nidulantur, vulgo *Sreenca-*
ze, qua se non ineunt ceterarum alium more,
 quod passim in gallis multisque aliis aurbus obserua
 mus, quæ in dorsum insilientes, cōpressoq; tæmellæ
 corpore Venerem perficiant: sed in conuiuentibus
 fixisq; oculis sese obtuantur, ita vt fœmina ex maris
 oculis obtutu continuo lacrymas, ac rosidas guttas
 eliciat, quas absorbet, atq; ex iis, vt existimât nonnulli
 concipiunt. An vero ore concipiant ac pariant, vt
 apud nos sepia, squilla, loligo, locusta, polypus & ga
 leus, piscis plebeius, vulgo *Hoye*, cute scabra, qui fœ
 tum etiam in foro piscario euomit, non ausim certo
 statuere. De galeo vero pisce nihil exploratius, nec
 magis compertum, ore illum factū effundere. Cum
 enim nuper rusticus quidam aliquot galeos vili pre
 tio emtos humeris geitaret, spectantibus ciuibus ac
 popularibus, eropserunt ex hianate ore aliquot pisci
 culi, ita vt rusticus à plebe irrisus, ac fastidio affectus
 erga pisces illos insterquilinum abiiceret. Est autem
 galeus alterius differentix, læuore perpolitus, cuteq;
 molli nec scabrosa, qui circa umbilicum dehiscente
 ruptaque aluo fœtum excutit, ita vt longo omento
 maternis visceribus adhærescat. Audiui enarrantes
 piscatores fide dignos, vidisse se recens è mari exem
 tos subductosq; galeos dilatatis faucibus, orisq; hia
 tu senos septenoq; pisciculos eiecisse mire agiles, ita
 vt confestim in mare coniecti se natatu exercerent:
 quemadmodum videmus pullos testa exemptos scul
 pturæ ac rostro quæque impetere. Hoc autem ad
 miratione dignum, cum galeus piscis per oris hia
 tum pariat, pisciculi aluum maternū identidem sub
 eunt, vterique latebras repetunt, ac subinde intra vi
 scera se recondunt, mox lufitantes eripunt, p. flua
 tarch admiratus galei paternæ quadā suæq; abun
 dentia, nulli animalium palmā credidit, quæ p. flua

*Galeus piscis,
 ore parit. Er
 qui alii.*

*De industria
 animalium.*

mox animalia aquatilia, numeroſo partu non foris, vt cetera, ſed in ſe ipsis edunt, educantq; ac geſtāt in vtero, velut ſecundo quodam partu, ac vbi adoleuerint, euagati patiuntur, ac rursus per os recipiunt, incolendumq; corpus præbent atq; inibi tantisper hoſpitiū ac refugium, cibumq; indulgent, dum ex ſe præſidium ſit, & natandi peritia penitus ſint inſtructi, quod quo expedite conſequantur, & ludere & natare docent, tū voluere ſe atq; agilitate inſueſcere, quo tutius aduerſus marinas beluas periculo ſe ſubducant. Sunt autem in noſtro mari multa Galeorum genera, quorum aliis alii artibus ſunt inſtructi, inter hos Galeus glaucus à colore, Belgis *Sprinckhays* dictus, quod incredibili agilitate quatuor cubitorū altitudine è mari exiliat, ac celerrimo curſu extra periculum ſe ſubducit, ne præda acianiæ pateat, eſt nobis etiā Galeus maculoſo ac variegato tegmine, velut nigris guttis inſperſo, noſtrates *Goffickeldhays* vocant, quemadmodū videmus canes & equos maculis infulcatis: hunc noſter Geſnerus ſub carniculæ ſaxatilis nomine depingit. Aduehitur etiam in forum piſcarium Galeus Centrina, vulgo *Speerhays* quaſi dicas, lanceatos aut aculeatos galeos: nam duobus in dorſo aculeis armati ſunt, quibus hominibus periculoſo vulnere infeſti ſunt: noſtrates aculeos hos argento infulcos expurgandis dentibus accommodant. Hæc de aquatilibus, quæ ore concipiunt & parent, noſtratibus compertiffima. De cornicularum vero conceptu, qui ore, vt fertur, perficitur: non auſim indubitanter quiddam pronuntiare, cum illæ columbarum naturam mihi exprimere videantur, quæ roſtro ſubinde ſe baſiant, ac quodammodo oſcula figunt, vt proci amaſiis aat nouis naptis. Vnde in illos, qui ſatis inter ſe iuuenantur ac laſciuunt, atque identidem in oſcula atque amplexus prorunt.

Colum.

Columbare proverbum iactare solet, ac Columba *Columbare*
 tim se inire atq. amplecti: Quod Belgice *Duuebeckens columbarum*
 à columbarum gestu, dici solet, ita vt incunte vere *proverbum.*
 illa sint Veneris praeludia ac velut proemia. Non de-
 sunt Plutarcho teste, qui mures citra virilem operā
 concipere ac grauidos effici asserant, si crebro salem
 lingant. Virgilius quoq; huic rei quiddam non absi-
 mile memorat de equarum conceptu:

Georg. 5.

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum.
Continuoq; avidis ubi subdita summa medullis,
Vere magis (quia vere calor redi ossibus) illa
Ore omnes versa in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptamq; leues auras, Et saepe se vllis
Contingit vento grauida, mirabile dictu,
Diffugiunt.

Non dissimile quiddam equino generi euenit quod
 nonnullis famelicis qui nidore culinae saturantur, at- *Simile à fa-*
 que alimentorum penuria odoribus reficiuntur, aut *melici.*
 puellæ nubili, cui cum amasio frui negatum est, illum
 tacite fouet gremio, illum animo menteq. etiam abs- *Imaginaria*
 sentem concipit, ita vt ex crebra imaginatione mas- *venus quid*
 sam quandam informē concipiat, conglobatis colle- *in utero mo-*
 ctisq; in ijs partibus humoribus, qui conceptu in *ferunt.*
 ferunt, quæ informis concretio imaginaria Venete *llatur.*
 perficitur, nullō conceptu, iriq; opera.

Manus vel alia corporu partes frigore gelug, aut pruinis obstu-
puscentes ac rigida, vt resoluantur, ac calore rursus imbuta
reuiuiscant.

CAP. XX.

Contingit aliquando cœlo aspero atque incle- *Frigore obris-*
 menti, sanneque hybernis mensibus Aquilone, *gescunt cor-*
 aut vento alio rigido, quo omnia passim concreta *pora.*
 conspiciuntur ac conglaciata, hominibus etiam ma-
 nus, partesque alias corporis intolerando cruciatu
 obrigescere ac stupore affici, ita vt emortuæ deci-
 dant, vel sectione adimi debeant, atque vt arefren-

tes rami, detruncari, ne pars sana inficiatur. Vbi autem tale quiddam incidit ut ijs assolet, qui per loca gelida ac pruinosa iter faciunt, aut illiſa naue, tabularis insident, ac fluctibus hinc inde iactantur, non confestim sic affecti igni admouendi, sed paulo remotius ab hoc collocandi, ne dolor repentino atque immodico calore exasperetur atque incrudescat. Interim affectæ partes placida mitique frictione demulcendæ defricantis manu oleo chamamelino, aut anethino vel amygdali non perfusa, mox aqua egelida fouendæ, aut lacte bubulo tepenti ac recens multo, cui incocta sunt, lauri folia viridia, quæ oleosa sunt, rosmarinus, salvia, stœchas, spica celtica vel lauendula, quo reuocari sanguis possit, ac partes emortuæ reuiuiscere. Omnia autem hæc sensim perfici debent, ne dolore irritari contingat. Nemo autem, opinor, non aliquando in se expertus est, quam acerbo dolore articuli neruorum ratione, qui exquisitissimo sensu polent, afficiantur, vbi intensiore ac penetrabili frigore regeſcunt, vel extincto vel refugiente ad intimas partes sanguine, ita ut primo frigoris occurſu rubescant manus, mox frigeſcente sanguine liueſcant atque emoriantur, vitali spiritu ac sanguine destituta. Quocirca molli agitatione vellicandi articuli, atque admouendum liquamen, in quo decocta quadrupedum intestina, pedes, farcimina, omasa: quod in omnibus urbibus passim obuium est ac parabile: in quo liquamine, ut etiam lacte bubulo elixari possunt herba paulo ante memorata, quo postliminio calore viuifico membra imbui queant atque instaurari: fouent enim membra huiusmodi fomenta ac roborant, doloresque mitigant, ut etiam thermæ, hypocausta, aquæ dulcis balneæ partes quoque sic affectæ, modo ne prorsus frigore rigeſcant, ac nonnullus sanguis subsit, aqua gelida immersa, eaque subinde irrigatæ, in pristinum vigorem restituantur.

Frigus ini-
uriam neruis
& ossibus.

Membrâ fr-
gore oppres-
sâ qua au-
scilientur.

Nix & aqua
gelida odore
excitant.

tur, ac sensim incalescere incipiunt: per antiperistalsim. n. seu contrarium expulso frigore calor inducitur: quod ipsum experiri quisque potest, contrectata niue aut glacie; confectis enim manus feruescunt ac rubore suffunduntur. Sic poma cōgelata, in aquam frigidam demersa ad naturam suam redeunt, totaq; illa congelata concretio liquefcit ac resoluitur. Ita glacies in puteum dimissa, euestigio liquefcit ac diffunditur. Sunt enim aquę puteales hybernis mensibus calore quodam imbutę, vt penuria; ac subterranei specus: æstiuis vero mensibus intensissima frigiditate Ceterum quo ab internis etiam partibus ad externas calor & vitalis sanguis propellatur, intus exhibendę sorbitic nes ex vino ac calorificis reb. cōfectę quib. natiuus calor, vt ignis sopitus, exuscitari possit; propinandum quoq; ex vino lectissimę theriaica momentum, foris corpori applicandę lagenę stanneę aut fictiles aqua calida oppletę, in qua herba incoctę sint, quę sudorē eliciunt, ac corporis spiramenta relaxāt, vt sunt fœniculus, apium, palustre, ligusticum, olusatrum, & smirnum, lauri folia, melissa, angelica, ruta, origanum, satureia, &c. q̄ ipsum etiam in peste facillime soleo, quo à corde omne virus & contagio discutiatur. Quod si quis à naufragio in littus eiectus, præter membra artusque frigore rigentes aquam etiam marinā affatim hauserit, quę vinam affluenter puocant illi exhibenda, & ne falsugo internas partes exulceret, potiunculam confici iubeo ex hordeo ficibus, vuis passis, semine anisi, fœniculi, eiusq; radice, ac rubenti cicere, addito radice glycyrrhizę momento: hæc enim marinę aquę ardorē atq; acrimoniam retundit partesq; exulceratas lenit ac mitigat. Quod vero ad cibirationem attinet, omnia salia, acida, acerba, aëria euitentur: Aqua mellis, lactis, bubuli potus cum modico sacchari, ne coaguletur, præclare ijs auxiliatur. Ptisana &

*Putei astate
frigidis, hyeme
calidis.*

*Lagenę coris
poris applicas
ta sudorem
eliciunt.*

*Naufragi
qua ratione
restaurandi.*

*Potio salutaris
qui marinam
habent.*

*Veterata cu
ti ex aqua
falsa lini-
mentum.* quicquid ex hordeo conficitur vel in sorbitionis, vel
pulmentarii aut cremoris modū mirifice confert. Quā
si cutis foris (vt affiolet) exurenti salſugine erodatur,
linimenta ex recenti butyro, adipe ſuillo non ſalito,
axungia anaris, anſeris, gallinæ, unguento roſacco,
atq. e populo nigra, vulgo *Popelſter*, admouenda.
Vnde exortantur atq. emergant in homine conſcientia ſtimuli.
*Et an, vt affectus & animi perturbationes humoribus adſcri-
bendi: an in animo menteq. ac voluntate conſiſtant.*

CAP. XXI.

*Conſcientia
quid.*

Conſcientia, hoc eſt, bonorum malorumque in cu-
iusque mente teſtificatio, qua recordatione qua-
dam actorum, recte facta approbat, vitioſa ac nequi-
ter tranſacta arguit ac deteſtatur, omnibus à Deo in-
ſita eſt. Ita pura atq. integra mens nullius ſibi crimi-
nis conſcia ex bene actę vitę recordatione emergit,
perturbata autem, tumultuoſa, pauida, inquieta ex
ſcelerata vitę conſuetudine oritur, ſeſeque vel inuis-
tis profert, ſic vt nonnullos in deſperationem ac dif-
fidenciam impellat. vt Cain, Saulem Regem, Iudam,

*Conſcientia
viſ.*

alios in ſpem ac fiduciam cōſequenda ſalutis erigat,
vt Dauidem, Petrum, Magdalenam. Homo itaq. an-
gore quodam mentis atque animi cruciatu afficitur,
ſi quando conſcientia patrati ſceleris memoriam a-
nimo objicit, vindictęque metu terret ac concutit.

*Timor
quando ſalu-
ris ac reſpi-
ſcentia cauſ-
ſa.*

quibus ſtimulis mens nonnunquam in Deum ere-
ſcit, vt in filio prodigo contigit, reſpiſcit ac diſcuſſa
repudatione, tranquillitatem conſequitur, ſic vt
mens rurfus exhilaretur atque engatur, ac diſſuſo
per corpus ſanguine, ereſcit que ſpiritibus qui paulo
ante ſopiti erant, color effloſceſcat, qui tabeſcente
corpore, contracto que in errore animo exſtinctus e-
rat atque exſanguis. Cum enim ſe proferant vitia af-
fectuſq. animi in vultu ac corporis habitu, ſi quando
aliquid latentis occultiq. facinoris in mente reli-
det, huiuſmodi fere homines, oblata vel leviſſima

occasione expallefcunt, tumultuantur, æftuant, contremifcant, fufpiciofi funt, gembundi, taciturni, fufpiciofi, exanimés, variifque cogitationibus diftrahuntur. quod vt Dauid ait, peccatum iugiter animo obuerfetur; ita vt non pro voto aut animi fententia excuti poffit, aut obliterari admiffi criminis recordatio. fed fubinde recrudefcat ac redintegretur: quo fpectat illa Dauidis precatio, cū in tali affectu eler conftitutus atq. huiufmodi fluctibus æftuque iactaretur: Redde mihi lætitiã falutaris tui, ac fpiritu principali confirma me. Tum illa cum animo fuo expoftulatio vel potius deploratio, Quare triftis es anima mea, & quare conturbas me? fpera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi Rurfus parta animi tranquillitate, difcuffuque mœrore: Introito anima mea in requiem tuam, etenim Dominus benefecit tibi; dedit lætitiã in corde. Ita fi omnia nobis aliter peracta funt, quam æquitas exigit, ac praua voluntas, ipfaq. in malum inclinatio alia quam intellectus concipit, mens dicitur, fuadet ratio, impellitur, poftmodũ exercuat animum hominis male actorũ recordatio. Cum alii fepti ac muniti confcienziã hinc fiducia, ac mentis fecurã testimonio fulti, nihil metuunt aut exhorrefcant, nec ingruentibus etiam calamitatibus, peſte, bello, fame, rerumque penuria, perfequutione tyrannorum læuitia delectantur aut labafcant: tametsi enim ea fit humana natura fragilitas, vt nemo inopinato infultu conuertatur, cuius rei Chriftus fpecimen edidit iam iam immolatus: vir tamen integer & qui propugnatore Deo nititur, impauide atque intrepide aduerfus imminentes tempeftates fubfiftit illoq. munimento ac præfidio fe fulcit ac tuetur. Sic Dauid anguftiis vndique circumfeptus, inuictum infractumque animi robur periculis opponit. Spiritu fiquidem potenti fultus ac vallatus, confidentius loquitur. Etiamfi conſiſtãt

*Pſalm. 50.**Pſalm. 43.**Pſalm. 4.**Conſcientia**fiducis quod**efficiat.**Matth. 26.**Pſalm. 16.*

Cap. 13.

Prov. 12.

Lex natura
quid.
Rom. 2,Conscientia
speciem cor-
poris immu-
tat.Argumen-
tum val-
dum immor-
tali.

aduersus me castra, non timebit cor meum; etiam si
exurgat aduersus me praelium, in hoc ego sperabo.
Similiter Iob. Eriam si occiderit me, in ipso sperabo.
Impii vero, scelerati, fortes, nefarii, facinorosi tam-
etsi sepi sint ac stipati magna clientela, muniti opi-
bus, aucti latifundiis atq; amplissima agrorum pos-
sessione, rerumq; omnium affluentia fruantur, cari-
nificinam tamen animi percipiunt, omnia metuunt
atq; exhorrescunt, ipsaq; mens conscientia scelerum
tanquam gladio; vt Sapiens ait, pungitur. Cum enim
subit animum maleficii recordatio, confestim tan-
quam furis agitati, contremiscunt, pallescunt, circum-
spectant, omniaq; vel tuta timent. Est enim cuique
natura insitus delectus rerum, iudicium, boni mali-
que discrimen, impressaq; Dei notitia, quam Paulus
appellat legem, seu instinctu ductumq; naturæ, qua
ferimur ad honesta, auersamur turpia, attestante, vt
is ait, cuiusq; conscientia & cogitationibus inter se
accusantibus aut etiam excusantibus. Magna itaque
in omni vita actione vis & effectus conscientia, sic
vt homo quamlibet atrociam illi impingatur, con-
stantiam tueatur, semperq; in proposito susceptoque
consilio persistat, nihil metuat, non contremiscat,
aut vllis minus conceuiatur, si nihil commiserit: qui
vero aliquo crimine contaminatur, aut labem ali-
quam in mente conceperit, pœnam continenter ante
oculos versari imaginatur, paratumq; interitum.
Timor enim, quo & sanguis se recondit, ac spiritus
consopiantur, ex peccatorum conscientia exortus,
homini mentem eripit, ac vultum totiusq; corporis
speciem immutat: ita etiã in medijs delitijs, in tri-
pudijs, in symposijs, in amplexu coniugis, carnifi-
cinam ac mortis animi experiuntur: cum vita inte-
gritas omnia pacata efficiat, tranquilla, placida, quie-
ta, minimeq; turbulenta aut tumultuosa. Quod vnũ
argumento esse potest, mentem hominis à Deo pro-
fluxisse.

fluxisse, illius vi incitati, illius spiritu & afflatu impelli; deniq; superesse à morte animã, quæ reuolutis annis, vbi supremo iudici cū hominib; disceptare visum erit, corpus postliminio est amplexura. Mane autem atque antelucano magis elucet ac se profert cōscientiæ vis ac stimulus, dissipatis fumis ac discusso faliginoso vapore, quo mens ex hesternis ac pri-dianis vel actionibus, vel epulis, symposiis, cruditate, crapula, ingluuie, a lea fuit oppressa: ita vt eo potissimum tempore iubeat animo antea cœ cogitationes, eaque in mentem recurrant, quæ derelictari solet, vel improbare. Sic Propheta, Mane exaudies vocem meam, Mane adstabo tibi & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Mane, mane eriget mihi aurē Dominus, De mane vigilabo ad te. Iustus tradet animam suam, vt vigilet ad Deum, qui fecit illum, Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Ita euigilatis ieiuniis, impransis, abstemiis magis se ingerunt conscię mentis affectus, ac Deus dilaculo autem homini vellicat. Quis enim vino obrutis, crapula, ingluuie, ebrietate oppressis cultus adferri possit, aut salutaris vel admonitio vel afflat⁹ adhiberi? Ita noui plerosq; quibus cum identidē suboriri soleat ac repullulascere rei male ac cœ recordatio, vino affatim se obruisse, ne obreperet animo ac tacite se inclinaret facinorū memoria; quæquam postridi e malū recrudesceret; ac mentē ob cruditatem sauius infestaret. Simile enim quiddam iis euenit, quod morbo infectis, qui non detegunt, sed celant vlcera ac tumores quibus scelerant; quo sit vt acerbius intus dilaniari illos contingat. Ad quod exemplum alludit Dauid cū inquit: Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamatē tota die: ita peccatum, terror animæ, mentis inquietudo, cōscientiæ angustia confessionē sceleris extorsit, & tamen non induci potui, vt commissum scelus confiterer, ac pœnitentia id expiārē.

EE 4.

*Conscientia
quo diei
tempore se
profer.*

*Cur mane
se profert
conscientia.*

Psal. 5.

Esa. 50.

Esa. 29.

Eccles. 39.

Psal. 20.

*Simile ab
agros.*

Psal. 31.

*Locus Da-
uidi expli-
catus.*

*Quib. deest
conscientia.*

*Simile à re-
gibus.
Mat. 23.*

Job. 13.

*Jobi locus
explicatus.*

*Simile ele-
gans ab are
alieno op.
pressu.*

Ceterum multum momenti adferunt in permouenda mente, in excitandis sopiendisq; conscientia motibus, vitæ institutio, corporis habitus, insiti humores. Sic nautæ, milites, baiuli, caupones, trapezita, v-furarii, lenones, plerique negotiatores seu minuti mercatores non magnopere mouentur conscientia impulsu, ita vt eam largam sint consequuti, & qui vt laxiora ac patentiora retia, omnia transmittant, colantes culicem camelum, & vt Christus ait, deglutientes. Nonnulli solitarii, atq; umbratili vitæ addicti, plus satis anxii sunt, ac trepidant timore, vbi nullus timor. Sic superstitiosos plusquam par est aut res exigit, conscientia motus agitat, nec inanem perusionem sibi eximi patiuntur. Ita melancholici præ ceteris anxii sunt; cholericis ob humorum tenuitatem & feruorem, vilem habent conscientiam, eamque vel excutiunt vel extenuant, vel obliuiose obruere tentant. Sanguineis non magnopere cordi est ille animi motus, nec assurgit vlla in mentem transactæ vitæ cogitatio: quo spectat illud, Scribis contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Quæ enim nobis in ætate iuuenili insolenter transacta sunt, nec magnopere commouebant, ea in senectute, in morbis, in calamitatibus, ingruente clade aliqua, recrudescunt ac menti, tanquam rationes expunctæ atque oblitteratæ obijciuntur: vt iis, quibus cum olim multum æris alieni conflatum sit, ac iam pridem rerum creditarum solutio animo excussa, rursus appellari incipiunt, atque vt debita refundant, iure adiguntur. Phlegmatici autem desides ignaui, veterinosi, socordes ne cogitant quidem, quid sit conscientia, nec eorum mens aut incalcescit, aut vllis stimulis excitari potest ad ea concipienda quæ salutaria sunt, vtpote immodica humiditate immerfi. Impii qui in profundum sunt demersi, quique vel à verbo vel Dei cognitione alienati

existunt, omnia contemnunt, irrident, subfanant. *Psalm. 1.*

Nonnulli intermedii palliant, excusant, tergiuerfantur, alio transferunt, quod ipsum deprecatur Dauid, nec in eum errorem deuolui exoptat: Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Multa itaq; conscientia luxuriam, id q. obumbrant, adulescētia, crapula, ingluuies, intemperantia, amor, nox, delicia, voluptates, quæ omnia pudoris ac modestiæ frenum excutiunt. Sic Plautus:

Nox, vinum, mulier, nihil perniciosius homini adolescentulo, *Amor: lib. 1.*

Cui Ouidius consonat: *Eleg. 6.*

Nox & amor, vinumq; nihil moderabile suadent;
Illa pudore va sat; Bacchus Amor que metu.

Siquidem consultores illi parum salutare ad deteriora animum rapiunt, mentemq. a sanioribus consiliis auertunt, & si quis horum conscientiam pungat ac stimulet, si ad optima quæq. impellat atq. exhortetur, contemnunt, negligunt, irrident, cauillantur, omniaque obnubilant, eleuant, extenuant, ac causantur iuuentutem, ac florentes annos genialiter nulloque nubilo transigendos: postremo cogitationes tetricas ablegandas atq; in senectutem transferendas. ita cum rationis documenta respuant, ac conscientia dictamen cauillatione illudant, ad voluptatis amissum potius, quam ad æquitatis ac moderationis normam omnes suas cogitationes exigunt. Vnde apposite Salomon, Adulescentia vana, præceps, temeraria, lubrica, incogitans, improuida, inconsiderata, & quæ illam comitari solet voluptas & delicia fugaces atque euanida, nonnunquam damnosa & quæ luctuosum funestumq; exitum consequantur. Quoniam autem huic ætati fere comes sit imperitia, incogitantia, consilii inopia, ob id minus perspicit quæ ipsi salutaria sunt, frugifera, fructuosa. Est etiam nonnullis qui in consistenti, ac firmata

Iuuentus conscientiam negligit.

Eccles. 19. Adulescentia consilio inopi.

xitate constituti sunt, & penes quos summa rerum
 publicarum, ac religionis columen consistit, aliquan-
 do errore & caligine involuta conscientia, ita ut ple-
 rumque non omnia exacte, atque ad amissim demen-
 tiantur aut excutiant, aut adhibita in consilium ra-
 tione, iudicio, delectu rerum. Dei verbo ac Spiritus
 diuini afflatu negotia sua perficiant, sed non nunquam
 illos impellat vel affectus humanus vel principum
 fauor & gratificatio, quod Paulum factitasse legimus,
 vel etiam stabiliendæ superstitionis inueterata er-
 ror, & inq̄lita vitiosa consuetudo. quæ irrepsit non
 bonorum consensu & auctoritate, sed imperita ple-
 bis errore; quam tamen nemo, tanquam legem ac re-
 gulam vitæ, aboleri sustinet & obsolescere; quo fit ut
 in delectu rerum, in boni malique discrimine, in
 erigenda instaurandaque ac propaganda sincera re-
 ligatione ac Dei cultu hallucinentur ac excutiant,
 prorsusq; à scopo aberrant, magno conscientie de-
 rtimento. Sic Iudæis persuasum erat se obsequium
 præstare Deo, cum in illos sauirent, qui Christo no-
 men dederant. Pari impulsu ac studio incitatus Pau-
 lus Christianis infestus erat, illosque minaciter per-
 sequebatur, zelo quidem pietatis, sed qui errore in-
 uolutus esset, & qui, ut Apostolus ait, non secundum
 scientiam perficeretur, hoc est, non iudicio, non ra-
 tione, non excussa cognitaque causa, ut Gamaliel
 factitauit, non animaduersa cognitaque Dei volun-
 tate, non Spiritus diuini impulsu atque afflatu, quæ
 probare vult expresso Dei verbo, atque an ex eo profi-
 ciscatur, explorari: itaque erratum est in delectu re-
 ligionis, non affectu & propensione pietatis, quod
 Spiritu diuino, qui certa atque indubitata mentibus
 hominum ingerit, essent destituti. Sic videtur via
 homini iusta (ut Sapiens ait) & nouissima eius du-
 cunt ad mortem. Cuius rei specimen nobis exhibet
 Paulus, ex persecutore factus præco ac propugnator
 allec.

*Homines
 non confit-
 entia motu,
 sed affecti-
 bus ducun-
 tur.*

*Erroris in-
 ueterati a
 gre. eximun-
 tur.*

Ioan. 16.

Act. 9.

Rom. 10.

Act. 5.

I. Ioan. 4.

Præc. 14.

assertorque Euangelii Christi, qui se misericordiam
 consecutum proficitur, quod ignorans fecerit per
 incredulitatem, & quo in eo ostenderet omnem cle- *1. Tim. 4.*
 mentiam Christus Iesus, ad exprimendum exem-
 plariis, qui credituri essent in ipso, ad vitam æternā.
 Hæc autem de conscientia mota videbuntur fortas-
 se quibusdam verbosus à me amplificata, præfer-
 tim cum hoc argumentum ad sacrarum literarum
 professores atq; Ecclesiæ ministros spectet, quorum
 interest, & munus exposcit, cuiusque mentem salu-
 bri exhortatione tranquillam ac pacatam efficere,
 animoque pauores eximere. Verum cum hi affectus
 qui ex conscie mentis angore emergunt, valetudini
 officiant, ipsiq; spiritus atque humores vitiatu huic
 rei fœmenta ministrent: Medici quoque officium
 est, huiusmodi perturbationes menti eximere, ut iis
 sublatis corpus omnib. suis numeris inculpate sub-
 sistat. Operosum enim est atque admodum diffici-
 le corpus à sanitate collapsum restituere atque in-
 staurare, vbi mens vitiorum ac labe conscientia
 contaminata est, vbi sensuum organa ac spiritus ani-
 males ac vitales sunt vitiatu. Nec minus molestum
 est viro Ecclesiastico animo medelam adferre, vbi
 corpus vitiosis humoribus oppletum est: Siquidem
 ob arctissimam vtriusque partis cognationem & cō-
 sensum, animi vitia redundant in corpus, corpo-
 ris vero morbi in animum mentemque transferun-
 tur. Exemplo, sunt lymphati, melancholici, phre-
 natici, amantes, deliri, ebrii, apoplectici, veter-
 nosi, paralytici, maniaci, lunatici, tum plerique alii
 quorum morboſi affectus ex cerebri intemperie q-
 riuntur; quocirca capiti, quod mentis fedes
 est, cum vtriusque partis sanitati
 accurate prospicien-
 dum.

*Animi &
 corporis cō-
 sensus.*

Ad quotum mensum homini gestatio in utero proacata, partusq; tempestivus censei debeat. Obitèr de corporu humani formatione, quove dierum aut mensum numero factus absolvatur, ac vitalis existat. In qua narratione omnia tractantur accuratius, quod hinc acerba contentiones extoriantur, non solum in legitimo congressu, sed alia quam geniali solutaq; Venere. Cap. XXII.

Cum magna subinde contentiones ac controversie inter plerosque suboriri soleant de gestationis ac partus tempore ac querentur nonnulli, qui finistram opinionem de his concipiat, quas olim vel in matrimonium, vel vitæ societate adiciuerunt, non expletum legitimū patiendi tempus, sic ut aliquando in suspensionem deveniāt vel pellicatus & violata pudicitia, quodque aliis furtim corporis sui potestatem usumque fecerint: non inconsulte visum est hac de re nonnulla commentari, eoque magis quod

Iudicium de ventre inspicendo Medicis de fertur. Digest. tit. 2. de statu homini. Lib. 3. c. 6. Lib. 7. c. 5. Septimi mensis partum vitalis.

Iurisperiti, qui lites dirimūt huius rei iudicium Medicis deferant, illamq; causam per illos transigendam statuant. Sic enim Paulus Iurisconsultus lib. 19. Responsorum: Septimo, inquit, mēse nasci perfectū partum iam receptum est propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis, & ideo credendum est, eum qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est, istum esse filium. Tractat hoc argumentum Gellius, sed hominum opinione potius, quam rei veritate, aut naturali ratione nixus, ut qui nullum certū tempus pariendi statutum existimet, idque ex Plinii auctoritate, qui decimo tertio mense quendam gestatum in utero pronuntiat. Ceterum quod ad septimum mensem attinet novi complures apud Belgas maritimos etiam gemellos, qui ad extremam deuexamque ætatem crudo ac viridi corpore menteq; vegeta deuenierunt. Quocirca futile est, nulliusque momenti illorum persuasio, qui septimi mensis partum in absolutum, minusq; vitalem statuunt, & non

nisi exactis nouem mensibus, infantem omnibus
 membrorum numeris cōsummatum, in lucem pro-
 ducendum. Sic exorta est nuper apud nos non leuis
 sane uelratio; sed atrox & cruentum certamen, fu-
 nestaque ac fūctuosā dimicatio, ob expugnatam pud-
 citiam cuiusdam uirginulae, non ambigua quidem
 fama aut nominis, sed cerebri imbecillis aut vacil-
 lantis, quæq; mentis iudicio minus polleret, quarum
 pleræq; omnium citissime labascunt, minusque forti-
 ter aut animose, uel minis, uel insidiosis blandimen-
 tis oblitunt aut obluantur, secus quam feroculae
 quædam puella & clamosa, q̄ se unguibus & dentibus
 uelissentur, ac strepitu insidiarorem integritatis abi-
 gunt. Acrius autem magisque acerbe in hac tragœ-
 dia incruduit disceptatio, quod pater, qui ex ea pro-
 lem sustulisse, uel concubitu extorsisse ferebatur
 (nam id aduersarij sunt criminati tanta acerbitate,
 ut illum ad cruciatus exposcerent; & tormentis ex-
 plorandam rei ueritatem contenderent) constanter
 factum pernegaret, atque nec uteri uestibula pri-
 mosque aditus ingressum, aut perfregisse hymena
 integritatis uelamen, nec prorsus intimos uteri re-
 cessus penetrasse; per sacra (qui iudicijs præesse ac sa-
 cra tractare sit solitus) deierare se paratum confiden-
 ter pronunciauit; quocirca nulla ratione pater desi-
 gnari sustinuit, nec prolem sibi addici passus est; in-
 ter alia eo quoque innixus argumento in sui inno-
 centiam, quod infans uix septimo mense, eoque in-
 coato potius, quam expleto in uitam productus sit,
 membris omnibus exacte elaboratis, præter unguū
 appēdices, quod obseruamus in noni etiam mensis
 partu nonnunquam deesse ac desiderari, præ septim
 ubi grauidæ immoderatus salsamentis utuntur, aut
 salem liguriunt, ut est is sexus in appetendis salis &
 acidis maxime procliuis. Itaque non septimi mensis
 partum euincere contendit, se noni, eoque sup-

*Narratio
 comitionis
 de p̄le
 suscitata.*

*Stupri illati
 inficiatōi*

*Quando ino-
 fanti unguis
 desunt.*

putato mensium decursu, atque observata temporis ratione, alium inquirendum patrem, qui paulo ante cum illa congressum inierit, eiusque consuetudine sit usus. Cum vero ex sententia Iudicum infans conspicendus explorandusque Medicis exhiberetur, ac cita obstetrix, atque honestis aliquot matronis, quarum una patricia vnde viginti liberorum parens erat, & cui non se vel septimestris partus editus, nec profusus explerum septimi mensis curriculum. Pronuntiatum est ab ijs, non excussa facti causa, nec vlla habita ratione patris, hunc ne an quem alium deputerent septimi mensis partum esse, qui septem & viginti septimanis in utero sit gestatus. Quod si in nonum mensem proferri potuisset, futurus erat infans magis solidis firmisque membris atque ipsa conpages seu structura corporis magis compacta ac coagmentata, minusque dissoluta: erat enim os pectoris, quod velut scutum ac munimentum cordi incumbit, Belgæ *Brastilste* vocant, denique ensiformis cartilago, quæ stomacho imminet, eminentior quam natura fert, nec in planum redacta, sed incurva ac turbinato mucrone, ut conspicitur solet pulorum gallinaceorum thorax, qui incunte vere, ac præsertim mense Martio, excluduntur Vngues quæ huic infanti, qui sexus femineus erat, in manibus deerant, atque extremi digitorum articulis, in quibus ex cutis musculosa vel cartilaginosa materia vngues lauore perpoliti indurescunt, vix tenues quasdam notas & exigua vestigia exhibebant, non cornua duritie, sed mollissimæ membranæ tenuitate. In pedum vero articulis nulla se proferebant vnguium indicia, quod illæ partes non tanto calore imbutæ essent, quanto manus, atque à corde caloris fonte remotiores: cum manuum articuli per brachia pectori annexa, beneficio caloris, qui à corde diffunditur, omnia conspectiora in digitis exhiberent.

Vngues
in de.

rent. Itaque Medici obseruatis multis naturalibus *Medicorum*
 causis, solidisque rationibus fulti, nullius partis vel *de parte*
 fauore, vel iniuria. Ita vt patiantur reo, si aëtori vi- *pronuntiatio*
 sum sit, constare suam innocentiam, vitæque & mo- *multis vel*
 rum integritatem, pronuntiantur adstantibus iu- *fauore vel*
 dicibus, quib. ea res demandata erat ab ijs, qui apud *inimici.*
 Belgas, in aula Bruxellana Regis Hispaniarum vices
 obeunt, non noni, sed septimi mensis partum status
 endum, producta gestationis tempore per septem &
 viginti hebdomadas, qui partus etiam septimæ tris
 centeni debet, tamen non prorsus expletus sit: at-
 que vna aut altera septimana desideretur, atque ali-
 quot adhuc dies ad complementum restent. In hoc
 autem negotio luna circuitus obseruari debet, qui
 quatuor septimanis, hoc est, plus minus octo & vi-
 ginti dierum reuolutione perficitur, quo temporis
 decursu, agitato luna vi sanguine, menses mulieribus
 decurrunt, quibus defluxus, utereque a men-
 struo profluuium defocato, vt plerumque quinto die
 affolet, vel septimo, si ab eo dierum numero vir fo-
 emina congregiatur, conceptum maxime naturalem
 perfici contingit, adeo vt post septimi vel noni men-
 sis decursum infans in vitam productus, saluberrimus
 existat, ac nullis morbis, quibus infantia expo-
 sita esse solet, obnoxius. Multis enim morbis ætas
 puerilis infestari solet ob sanguinem menstruum
 conceptus tempore utero inhaerentem, vt sunt
ἔκτασματα, hoc est, eruptiones floridæ, vulgo
 varioli & morbilli, Belgice *Maeselen ende Pockens*, a-
 liæque rubentes vel liuidæ pustule, quæ ex mensrua
 illuue contractæ in extrema corporis parte se vere
 vel ætate proferunt: his accedit *ἑπιληψία*, seu *Epilepsia*
 morbus comitialis & caducus, qui hinc Belgis *Val-*
lende sickte nominatur. Quem morbum, quoniam *seu morbum*
 plures differentias haberet, superstitiosa gentilitas *puerila.*

Luna mensis
constituitur
in puerperis.

Post menses
siua conceptus
naturalis.

Epilepsia
seu morbum
puerila.

olim in certos Diuos referre solet ante lucem Euan-
gelicam mortalibus exhibitam; cum ex naturalibus
causis, atque præsertim ex spumosa tanacique pi-
tuita excitetur. In ore quoque tenellæ ætatis ipso
fere vitæ aditu vligo quædam palati ac faucium
hulcuscula innascuntur, Alcolam Arabes, Græci
Alcola quid ἄφραν, Belgæ de *Spreuwe* vocant, Subter linguam
Ranula vero Ἀγκυλόγλωσσον, vulgo Ranula, Belgice *Spa-*
quid. *naré*, quæ vel incisione, vel vngue, vel salis frictione,
aut, vt ego facitare soleo, vbi ferrum metuunt oxy-
melire Scyllitico aboletur, ne ijs addâ ὑδροκέφαλον,
Fungosum hoc est caput tumore fungoso ac pituita turgidum,
caput. multasque alias humorum collectiones ex vitioso
lacte ac menstruo sanguine constatas, quæ etiam
adulram ætatem comitari solent, ac cum iam con-
Simile ab sanuisse visa sint, idem tamen recrudescere. Quocirca
agricolator. cum in agricultura ac satatione, tum in adeundo con-
cubitu, excolendoque fundo muliebri ac procrean-
dis liberis, etiam ex Moysis præscripto, obseruan-
dus est Lunæ decursus, cuius vi statis vicibus men-
strua fœminis vel defluunt, vel subsistunt. Perficitur
autem Lunæ ambitus emenso Zodiaco septenis vi-
cenisq. diebus, & tertia diei parte, qui dies plus mi-
nus quatuor septimanas complexi, Lunarem men-
sem constituunt, præsertim si id tempus eximas, quo
Luna quot sidus hoc occultatur, nec fit conspicuum. Siquidem
diebus cur- triduo plus minus in coitu, hoc est, vt vulgo dicunt,
sus perfis- in coniunctione morata iuisibilis est, quo tempore
ciat. nondum in hac terrena vim suam exserit, nec
Vide Gale immutare est idonea, verum vbi conspici incipit,
nium de die- hoc est, noua existit, & cum in orbem circinata est,
bus decreto hoc est, cum Soli ex aduerso opposita, plena appa-
viii. ret, mirificos effectus in conceptu ac plerisque alijs
rebus obtinet: nam & frumenta segetesque adau-
get, conchyliis implet, carnes laquearibus affixas
radijs,

radiis suis in tabem resoluit, somnoq. sopitis vel diu-
tius sub eius lumine moratis pallorem tremoremq;
ac capitis grauedinem inducit, pueris epilepsiam, stu-
porem, paralyfin adfert, multaque alia perficit, non
quod ceteros planetas potestate superet, sed vicini-
rate. Siquidem in infimo orbe collocata ac terrę pro-
xima, ortus & incrementa rerum moderatur sic, vt
huius effectu post seminis conceptionem etiam fœ-
tus in vtero materni sanguinis irrigatione augefcatur
ac vegetetur. Totum quoq. gestationis curriculum
siue diebus, vel mensibus, vel septimanis metiri ac
dinumere a re libeat vt grauida fere supputant, ad Lu-
næ motum exigi referri que debet. Explicat autem
vires suas in corpore efficacius, vel quum primum
cum Sole congressa illustrari incipit, aut quum in
orbem conglobata, plena conspicitur: medio autem
orbe diuisa, minus virium obtinet. minime omniũ
quam falcata est, sensimq. deficit & obscuratur. Eo
enim tempore nullus in Oceano cõkursus aquarum,
nulla in corporibus humanis humorum redundan-
tia, nulla in ossibus medullarum collectio ita vt tũc
expediat tenellis corpusculis e concubitu desuescere
atq. inducias sibi imperare. Ego autem multoties
gravidis ac prægnantibus placidum facilẽq. partum
denunciare soleo atque illarum mentes in optimam
enitendi spem erigere, si quando Luna noua aut ple-
na parturire occipiunt, præsertim quum Lunę vis pu-
bi incumbit aut inguina femoraque occupat; nam
fidus hoc singula membra percurrere, usq. biduum
nonnunquam triduum insidere alias testati sumus.
Quum enim circa illas partes moratur, vterus vdu-
& lubricus promptius dehiscit ac dilatatur. ipsiq. in-
fanti expeditum exitum perficit. Quod si Luna se-
nescente atque imminuta partus incidet, laborio-
sus fere esse consuevit, magnoque conatu ac molimi-
ne elidi. Hac quoniam sæpius à me obseruata sunt,

*Luna fides
terra proxi-
mum.*

*Gestatio in-
fantis ad Lu-
næ cursum
referenda.*

*Quando par-
tus placidus.*

*Partus quan-
do laboriosus*

nec à ratione aliena videntur, huic argumento adijcere visum est. Ceterum quum Lunæ vires aliqua ex parte sumus complexi, hoc in mentem reuocare expedit, quod paulo ante monui, etiam in excitandis tempestatibus, ac constituenda aeris temperie nullas vires proferre, nisi à sole illustretur, atq; amplissimum illud sydus sua facie, suoque fulgore illam irradiat: quo efficitur, ut minimo effectu polleat, primo ipso cum Sole congressu: verum ubi tertius, aut potissime quartus dies elucescit, manifesto vel tempestatē portendat, vel serenitatē polliceatur, ita ut quartus dies totius mensis temperiem vel intemperiem constituat. Quos Lunæ Solisq; effectus eleganter his versibus expressit Virgilius, obseruata colorum varietate, quæ ex aeris terræque exhalationibus suffundit solet:

*Prognostica
Luna.*

Geor. lib. 1.

*Luna reuertentes quam primum colligit ignes:
Si nigrum obscuro comprehenderit arra cornu,
Maximus agricola pelagoq; parabitur imber.
At si virginum suffuderit ore ruborem,
Ventus erit: vento si mærrubet aurea Phœbe.
Sin ortu in quarto (namq; u certissimus auctor)
Fœra nec obtusis per cælum cornibus ibit:
Totus & ille dies & qui nascuntur ab illo,
Ex ælium ad mensem, pluuia ventosq; carebunt.*

Totidem versibus Solis potestatem cōplectitur, quæ res mortalium, ac non solum corpora, sed animos quoq; hominum immutat.

De hominis procreatione utilis & iucunda narratio, in qua illustratur altera argumenti pars.

C A P. XXIII.

Quum multos in naturæ rebus, præsertim quæ ad corporis humani structuram attinent, hallucinari ac excutire contingat, multaq; nugamenta adferre soleant de formatione fetus, eiusque situ, de gestationis tempore, & mentium decursu: atque

an septimus mensis tempestiuus ad partum statui debeat, atq; is sit vitalis: consulto me facturum sum arbitratus, si obiter hominis formationes explicare aggrediar. Est enim diuini huius opificii artificiosa constructio, omniumq; membrorum, quæ vel foris se proferunt, atq; oculis conspicienda exhibent, vel intus ad singularem vsum delitescunt, elegans & concinna conformatio.

Constat autem homo ex vtriusq; sexus semine, ac primis septem diebus, confluente materno sanguine, in oui speciem coalescit ac conglobatur. Subest vero vis & facultas formatrix, diuino quodam celestiq; munere, semini, quod spiritu vitali atq; ætherio abunde imbutum, atq; vndiq; perfusum effigiem formamque sætui imprimit, sic vt singula membra, totaq; corporis moles, quæ tanto mensium decursu perficitur, ac sensim in decentem speciem, decorâq; hominis figuram absoluitur, in eo consistant, & quodammodo adumbrata sint. Quod etiam obseruauit atq; admiratus est Dauid rex maximus, diuinorum operum contemplator vnicus. Constituuntur autem à Medicis, qui naturam humanam intime sunt contemplati, quatuor discriminata tempora, quibus hominis formatio perficitur.

Primum, quod ab inito statim congressu, amplexuque mutuo seminis naturam obtinet, quo tempore conceptus & genitura dicitur. Quoniam semina inter se fermentata coalescunt, vt cremor & velut lactis quædam concretio: quod ita designat Iob: Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? His conceptus ac seminum maris & feminae coalitus & conglobatio (modo ne affluxus oboritur, vt lubrico fere, hiantiq; vtero assolet) prima septimana perficitur.

Secundum formationis tempus constituitur: quum natura vterique facultas suis viribus atque insita vi

Humani corporis origo.

Seminis humani efficacia.

*Psalm. 138.
Quatuor formationis instantis tempora.*

Primum.

Cap. 10.

Secundum.

vasa manifestam seminis mutationē efficit, adeo vt
 tota substantia carnea potius & sanguinea quam se-
 minalis conspici incipiat, idque duodecimo fere aut
 decimo quarto ab incoato formationis die: & quan-
 quam hæc concretio, massaque carnea sanguine ex-
 stuant ac calido redundet, rudis tamen est & infor-
 mis, nullamque membrorum figuram, nulla linea-
 menta exhibet; nam corporis partes præcipuæ non-
 dum distinctam formam sunt consequutæ, quo fit
 vt nulla hominis species ac figura conspiciatur, sed
 rudimentum tantum & incoatio humani officii,
 infantem effigiare condiscens. Exemplum à figu-
 lis desumi potest (imitatur enim ars naturam) qui ex
 vda tenaciq; ac tractabili argilla imagunculas atq;
 testacea confingunt, primum informia atque indi-
 gesta, mox artificiosa tractatione figurata. In picto-
 ribus tale quiddam obseruare licet, qui primum ru-
 dieri penicillo vel denique carbone aut creta susce-
 ptum opus adumbrant, Belgæ *Bewerpen* vocant:
 mox expoliunt vltimamque manum admouent, sic
 vt quæ ante horrida visâ sunt, abdita, inculta, opaca,
 obscura, umbrosa: mox nitida, peramœna, collu-
 strata conspiciantur. In statuariis quoq; atq; opifici-
 bus argentariis tale quiddam imaginari licet, qui vel
 æs vel lignum rude & impositum dedolant, atq; ex-
 cauatum manubrio, adhibitaq; adscia poliunt, atq;
 opus affabre cælatum exhibent. Par est ratio, pro-
 fusque huic rei affinis satio, quæ sparso humi semine
 perficitur: id enim terra gremio mollitum ac tepe-
 factum vapore sensim adolescit, atque in stirpem e-
 mergit, fructumq; profert, & semen omni illi ex par-
 te simile. Vt itaq; terra fertilis & fœcunda complexu
 suo semen fouet, atq; eiusdem speciei stirpem vnde
 prognatum est, elicit: sic vterus mulieris nisi prorsus
 effœtus sit ex recondito in ipso semine fœtum effin-
 git atque emolitur, flatoque tempore, hoc est, exa-

ctis

*Similitudi-
 nes ab opifici-
 bus.*

*Apictoribus
 simile.*

*Simile à
 statuaria.*

*De satione
 simile.*

*Simile à ter-
 ra fœcundi-
 tate.*

ctis vt plurimum nouem mensibus, hominem sexu maris vel foemina, ea qua progenitores sunt, forma ac specie in lucem producit. Caterum vt reliquam instituti nostri partem exsequar.

Tertium statuitur construenda fabricæ tempus, cum euidenter & perspicue se profertunt tres illæ partes principes. Cor, ex quo arteria emergunt, Cerebrum, ex quo vt filamenta quædam ex colo, nerui producuntur. Hepar, ex quo venæ propagantur. Quibus elaborandis, ab ipso conceptus tempore ad vicesimum octauum primi mensis diem vteri facultas insitit atq; occupata est. *Tertium.*

Postremo autem, quod tempus ad vicesimum octauum aut trigessimum diem porrigitur, extrema membra articulationi atque exquisite elaborata conspiciuntur, ac iam pullulascere ac palpitare foetus incipit; à quo dierum progressu, quoniam omnes artus discreti sunt, totumque opificium exacte formatum conspicitur, non amplius foetus aut embryo, hoc est, pullulans concretio, sed infans aut puer indigetari incipit. Mares autem vt plurimum trigessimis die perfiuntur: Foemina quadragesimo secundo aut quinto. Quod autem masculi properantius absoluantur, caloris ratione id euenit, qui humorem vt mollem ceram extendit, diffundit, dilatat, suaque vi fingit formatque. Sic calor & vigor corporis, ipsaque naturæ alacritas maribus trium mensium spatio, foeminis quatuor motu accelerat: quo tempore erumpentibus etiam capillis & vnguibus, agitari infans in vtero, ac calcitrare molitur: ita vt grauidæ motum non obscure percipiant, ac nausea cibique fastidio infestentur, denique absurda quædam edulia, atque à natura aliena appetant, rudera, carbones, testas, putamina: non desunt, quæ crudos pisces, arnosq; viriles appetât. Sic noui quæ spiritus. *Quartum.*

*Mares cur
citius quam
foemina abs
soluantur.*

*Infans quæ
do mouetur.*

*Exemplum
abortus ge-
mellorum.*

*Situs in
fanti in
utero.*

anguillos, at congnos dentibus attritos frustulatim deuorarent. Sunt tamen multa patricia, qua hoic affectui atque enormi appetentiæ non sint obnoxia, vt quibus minimum excrementi aut vitiosi humoris in corpore aceruetur, secus quam plebeis, quæ voraces sunt, multumque sordidi humoris ac faeculenti sanguinis in conceptaculis internis cogerunt, ex quibus circa tertium à conceptu mensem nausea, fastidium, ructus acidus, ac præter naturam multarum rerum desiderium & auiditas excitatur. Conspectus est mihi in superioribus annis Brugis ciuitate Flandrorum abortus gemellorum trimestris, sexus masculini, qui ex huiusmodi affectu, negataque re quapiam, cui grauida auide inhiabat, excisus est. Erat autem digitali aut paulo plus longitudine, parique crassitudine, membris omnibus exacte elaboratis, nec vlla sui parte mutis, adeo vt se oculorum orbis nigricante pupilla puncto signari nares, aures, digiti discreti, umbilicus, mentula, femora, suræ, tibiæ, tali, & quibus forma pedis distinguitur, digitorum articuli perspicue se spectanda exhiberent. Cum autem infantium vterque palpitaret, atque indubitata certa que vitæ argumenta præberet, ad sacrum baptisma concursus est, quo peracto nullum amplius vitæ indicium præferbant. Cæterum quem habeat in utero situm infans, obiter indicandum. Gestaturis in aluo matris longo à mento umbilico annexus, vt pomum petiolo suo affixum arbori, per quem vena umbilicalis ad nunculo, purissimi sanguinis scatebra alitur atque nutrimenta capessit, non per os ac labra, quæ nondum illi vsui sunt ad edendum, vt nec podex aut vesica ad egerendum. Vena siquidem umbilicalis à matrice orta iecur diuisa eius parte, ingreditur, atque in venam Portæ terminatur, à qua sanguis purissimus per vasa feminaria in uterum deriuatur, quo efficitur vt sanguis & spiritus tanquam auxiliares & succens

succenturiata copia continenter deorsum ferantur, ne quando horum aliquid desideretur. Per hos itaq; venarum ductus, atque arteriarum riuos, qui ex corpore materno emergentes, in uterum deferuntur, atq; mox umbilico infiguntur fœtus alitur, ac facultate feminis, quod uteri calore fouetur, ac sanguine irrigatur, omnibus suis membris, spatio temporis perficitur. Infans autem in media uteri capacitae ac velut centro libratus sustinetur, totus in se conglobatus; atque oblongo velut productu in orbem conuolutus, ita ut capite paululum inclinato, mentum pectori, talos calcēsque, natibus; manus genis oculisq; applicet, crura vero ac femora incuruato poplite sursum elata, in unum ventrem attingant, priora uerū corpore pars, nempe frons, nares, facies dorso materno imminet, capiteque deorsum inclinato oculos

ossi sacro annexum Belgæ *de Stiet* vocant, in partu una cum osse pubis dehiscit ac relaxatur: quo fit ut plerumq; mares proni prodeant, aut capite nonnihil in obliquum inflexo, ut facies cōspici queat, fœmellæ uero aduerso situ magna ex parte collocantur, ita ut egressu resupino, ploratuque edito cœlum obtueantur. Verum hæc non semper ordine natura procedunt, cum multi contra naturam partus eueniant, ac nonnulli infantes non semper capite præuiose proferant, atq; in longum exprorecto corpore manibus femoribus applicatis exitum affectent, sed alii pedibus nonnunquam distortis vel diuaticatis, ostio se obuoluunt; nonnulli inflexa ceruice, contortoq; in obliquū capite, manib; exprorectis, ac natiuitate in ore expansis, pronisq; humeris, p̄cidūt, magno suo & enitētis periculo, nec minori obstetricū anxietate & molestia. Quū aut̄ omnia decenter, naturaq; ordine p̄cedūt, infans expleto gestationis curriculo eruptionem molitur, seseq; inclinās deorsū uoluitur

Partus contra naturam ordinem.

nec enim diutius in his latebris delitescere potest, quam illi per umbilicum alimentum superat, ac calor cordis abtq; externa respiratione possit subleuare: quocirca grandior factus, alimenti lucilq; est avidus, atq; aciem captare nititur a deo, vt ruptis membranis atque inuolucris, quibus obductus ac contra attritus munitus erat, acerrimo parturientis cruciatu in vitam producat. Idque non solum ob astricta minusque laxa vteri vestibula, sed quod hæc calamitas & pariendi angustia ob Adam atq; Eux lapsum à Deo inuecti sit, illique hoc onus impositum, viro quoque in non mittiorem miseræ sortem deiecto. Magna autem ex parte nono, mense vterus dehiscit relaxato osse pubis, parturiente pro virili enitente, quæ quod grauat, excutere nititur, infante inlita vi, ductuque naturæ erumpente: quo adiumento in partu mortuo, aut inualido mulier destituta est. Infans enim viuus atque alacer non minus quam mulier operi insistit, atque aeri inhiat, auramque captare nititur. Cæterum sunt complures qui exacta completoque nono mense in decimum deueniant, quos partu decimestres Hippocrates vocat, incoato quidem decimo mense Lunari, qui viginti octo dies perficitur, non prorsus finito. Sic Sapiens decem mensibus in vtero se confirmatum memorat, atque ex sanguine virique semine coagulatum, voluptate concubitum comitante Pariratione qui iam expleto sexto mense (in quo partus nulla ratione vitalis existit, quod membrorum firmitas desideretur) septimum sunt ingressi, atque vel duas aut tres septimanas in eo sunt constituti; septimo mense editi dicuntur. Eadem est ratio in supputandis hebdomadibus & mensibus, qui certo dierum numero terminantur, siquidem elapsa antecedente septimana vel mense, atque insequente incoata, ab hac desumitur temporis ratio illique generatio.

*Vni labor
part. 11.
Gen. 3.*

*Decimo
frui partu.*

Sap. 7.

stationis curriculum adscribitur, atq; ab eo mense, quem pręgnans ingressa est aut partus incidit (vt affoter vel septem vel nouem Lunę cursibus) denumeratio sumitur. Par est ratio de annorum supputatione vel à Christo incarnato vel passo, ita vt inscriptio obseruetur insequentis anni, etiam primi mensis, initio, oblitterato neglectoq; precedente. Quod autem septimi mensis partus vitalis existit, non prater rationem est, sed certa huic rei causa subest. Siquidem infans eo tempore insita vi ac naturę ordine circumagit se ac conuoluit, locumque suum mutat, ac commodiorem captat. Et quemadmodum militię Dux vel angustia ac difficultate loci, vel commeatus aut rerum necessariorum inopia, exercitum alio transfert, sic tamen vt in metandis mutandisque castris miles continenter in excubiis agat, ac velut in proinctu constitutus ad omnem euentum belli, atque inopinatum imperum, insultumque hostium erectus sit atque expeditus: ita si illo temporis momento, quo septimo mense is natura motus cieri solet, pariendi tempus incidit atque vltro, citroque collatis viribus infans in lucem prodeat, citra omnem dubitationem vitalis est. Simile autem quiddam huic infanti euenit, quod noctu, enigilatis solet, qui se in aliud latus deuoluunt, ac meliorem, culcitra partem, minusque pressam captant: quibus si quid inopinati obuenerit aut à re quapiam repentina interpellari contingat, quo minus se denuo in lectum deuoluant, confestim cubile deserunt, exuulsoque somno, tamen si aliquid noctis reliquum est, ad ea peragenda que urgent, ocyus se accingunt: alioqui si somno oppressis prater opinionem aut spem aliquid euenerit, tumultuari illos contingit ac contemiscere, omniaque confuse ac nullo ordine vel aggredi vel perficere, ita vt res nec felicem, nec optatum exitum consequatur: vt ia,

Partus septimi mensis cur vitalis.

Simile ab enigilatis.

octauo mense afolet, in quo impetrata quiete de-
 nuo refocillari incipit infans, ac materno hospio
 eiusq. alimēto perfui. Sunt quidē nonnulli septimo
 mense editi, corpore flaccido, minusq. firmo, & qui
 calorem natiuū languidā obrineant, sed nutritū cu-
 ra atq. industria fulti diu subsistunt, vitamq. in mul-
 tos annos pferunt. Simile enim quiddam his euenit,
 q̄ pomis alijsq. fructib. arboreis, qui pramaturē vel
 decidunt vel decerpuntur, quos arboratores, qui ex
 his quastū venantur, recondunt stramentisq. fouēt,
 ac paleis obruunt, quo tempestiue maturefcant, atq.
 esui reddantur idonei. Siquidē huiusmodi infantes
 opera studioq. matrum aut quib. alendi cōmittun-
 tur, vires concipiunt, atq. adhibitis fomentis robur
 consequuntur: quo subsidio vitam in multos annos
 progāt: quod nullā ratione obtinetur in octimestri
 partu, qui rarissime vitalis esse solet, q̄ sedatus sopi-
 tusq. sit motus ille naturæ & agitatio, quæ ex certa
 causā excitari consuevit, septimo mense cum à ma-
 tre, tum ab infante: quocirca ab inquietudine septi-
 mi mensis lassus, vires colligere incipit, atq. ad praxi-
 mum gestationis tempus in materno gremio refoue-
 ri. Quo fit, vt si oborta aliqua vel intemperie vel per-
 turbatione, infantem sedib. statuisq. suis exturbari
 contingat, lethale existat ppter causā extraneam
 atq. à naturæ ordine alienam, quam etiam Saturnus
 fidus ferale & noxium exasperat, suaq. frigiditate in-
 fanti vires deiicit, quamobrem ad nonum mensem
 in sua statione consistere salutare est, quo vires colli-
 gat, iustumque robur assequatur. Quum autem no-
 nus mensis aduētare incipit, infans alimenti inopia
 subsidit ac deorsum deuoluitur, vterique vestibula
 primosq. in lucē aditus persequitur, atq. exitum af-
 fectat nonnunquam in ipso pariendi calore, ac festi-
 natione, imperu quodam per lubrica labitur, ac de-
 hiscente vtero, nullo obstetricis adminiculo, dicto
 citius

*Simile à
 fructibus
 maturan-
 da.*

*Octimestris
 partus non
 vitalis Sas-
 turnus in-
 fanti grauis.*

citius (vt pomum maturu leui attractu) accidit. *Quo*
 tis potissime vsu venit, quibus vterus amplissime di-
 latatur atq; infans omnia cum late et consecutus,
 suisq; viribus abunde instructus. Nam que strictioris
 sunt, infantemq; gestant valetudinarium vel imbe- *Moralè à*
 cillè difficulter enituntur, ac laborioso conatu, sum- *partus ans*
 moq; molimine partum excludunt. Ex hac pressura *angustia.*
 atq; enitendi difficultate desumit appositissimam si-
 militudinè Seruator, suosq; animat atq; vnice sola
 tur, ne animo deficiant ac labascant ob calamitates *Ex parte*
 ac clades illis Euangelli causa inferendas, cū exem- *Et pariente*
 plo parturientis, mceror in effusam solidamq; letitiã *exempla.*
 ac subitum gaudium sit commutandus itaq; periculis
 lum imminere indicat, anxietatem, tristitiã, trepida-
 tionem, sed hæc omnia confestim exorto inopinato
 gaudio, ac suauissima spiritus paraclæti consolatione
 discussum iri. Impiis autem minatur passim Deus, ac
 desumpto ex partu exemplo, inexpectatum ac repẽ-
 tinum interitum imminere denūciat. Sic n. illorum
 mentibus apud Esaiam terrore incutit, *Cap. 2.*
 niam ppe est Domini dies, quasi vastitas: virorũ cor
 tabescet & manus dissoluentur, terrores, cruciatus,
 & dolores illorũ animos occupabunt & vexationib.
 correpti, parturientiũ ritu dolēbunt & ingemiscunt. *Cap. 4.*
 Hieremias quoq; quum Israelitas in summo luctu
 atq; extrema calamitate constitutos describit, Vocē,
 inquit, audio quasi parturientis angustias & crucia-
 tus primo partu enitentis, qui fere infuetis acerri-
 mus esse solet, quod nunquam tale quiddam incide-
 rit, aut huiusmodi laborem sint perpeße. Sic etiam
 regibus Deus formidabilis est & tremendus, quum *3. Cap*
 aduersum illum cristas erigunt, vt apud eundẽ pro-
 phetam de ioachimo rege Iuda refertur, quem in
 eas angustias contecit, vt dolorem & anxietatẽ per- *H. er. 48.*
 pessus sit, qualis conspicitur dolor parturientis. Mili-
 tum quoq; Moabitarum animis (tametsi hoc genus

Cap. 26.

Esaiæ locus
explicatus.

Afflictio
religiosos
facit.

I. Thess. 4.

hominum ferox sit & impavidum) eam trepidationem ac pauorem iniecit: qualis est animus parurientis foemina; que dissoluitur ac liquefcit, nisi adstantium solatio fulciatur, nisi matronarum subsidio subleuetur. Est autem apud Esaiam elegans cum primis ac consolatoria concio, ornata exultaque insigni comparatione: Propheta siquidem illos, qui afflicti ac castigati resipiscunt, ductique poenitentia ad Deum confugiunt parurienti comparat, qua in angustia constituta, atque enitendi difficultate non sine vita discrimine oppressa, adstantium opem implo rat, ac dimotis undiquaque oculis, suspiriis, gemitibus ac lamentis, subsidium ac solamen exposcit. Sic enim concionis huius seriem prosequitur. ut obiter quaedam delibem: In semita iudiciorum tuorum sustinuimus te Domine, & memorabile tuum in desiderio animæ nostræ. Anima mea desiderauit te in nocte, sed in spiritu meo, & precordiis meis, de mane vigilabo ad te. Quo testatur, se inniti Domino, ingruente calamitate & ad motis flagellis, in eoque spem fixam habere atque oculos intentos, denique memoriam Dei impressam esse animo suo, totaque mente atq; animo inuigilare mandatis illius, ac nullo non tempore meditari in salutari illius, doctrina, non solum media luce, sed in tempesta etiã concubiæ nocte, atq; antelucanis horis. Quid autem obliuifos ad hunc mentis feruorem impulit, ac tam solida fiduciam extorsit, mox subiicit: Domine, inquit, in angustia & tribulatione rebusque aduersis ac deploratis nominis tui maiestas & amplitudo in mentem venit, tuique subit memoria ac recordatio: res afflictæ ac desperatæ tacito tuæ diuinitatis afflatu atque impulsu ad resipiscenciam nos pertrahunt. Sicut qui concepit, quum instat tempus partus, clamat & vociferatur; ita facti sumus coram te Domine. Paulus quoque scordes atque oscitantes ad excubias ad

Vigilandi industriam exstimulat atq; parturientis ex 2. Petr. 3.
 templo in Dei aduentū expeditos paratosq; esse vult, Apoc. 3. 16.
 irritum enim vt far & nocturnus oppressor, dies illius,
 & tanquam dolor repentinus parturientis. Hac studiose lector, quoniam non prorsus ab instituto aliena sunt, visum est adhibere, quo quisque ex iis aliqua vitæ documenta desumat, ac consideret quam luculentas appositatq; similitudines sacri vates suis conuersionibus accommodent, ex notissimis naturæ rebus depromtas, quod eo obseruant studiosius, quo auditorum animis efficacius influant, ac concepto emendationis vitæ proposito, alacri promptaque voluntate ad frugem, Dei que cultum se conferant.

Quoto ætatis anno puella pubescentibus concubitus desiderium excitatur: & conceptui efficiuntur id ea. Rursus quando prouentibus secundæ desinat, ac desinentibus mensibus uterus sterile fiat. In qua narratione virili quoque natura conditio excutitur.

C A P. XXIV.

QVo optime consulant pudicitia virginum suarum progenitores, illorum interest curiose obseruare, quando expediet aut sit tempestiuum ex se progenitas, aut quarum iis cura incumbit, elocare ac coniugio destinare. Est enim is sexus fragilis ac sollicitantibus vndique ad defectionem procis, ad ruinam procliuis. Multis autem argumentis huius rei propensio, ac naturæ puellaris inclinatio deprehendi potest: Siquidem pubescente corpore, ac profluentibus statò tempore mensibus, vt assolet decimoquarto aut quinto ætatis anno, aliis serius, aliis maturius pro cuiusque habitu & constitutione, semen *Virgo cultus* augetur, ac sanguis qui non amplius in corporis *studiosa.* augmentum assumitur redundans, rei Veneræ imaginem menti infert, quocirca in ætate nubili constituta se comunt ac poliunt, oculosq; ac genas non

*Virgines ma-
tarius cla-
canda.*

*Virgines
frugiles.*

*Proverbium
de virginib.*

*Proverbium
de viduis.*

*Mulier quan-
do primum
facunda effi-
entur.*

*Mulieri quã
do mensis de-
finunt.*

solum speculo, sed iuuenibus continenter obliuunt
seleq; spectandas exhibent: adeo vt à procis demul-
ceri tractariq; cupiant, ac blandius appellari, oculis
eius rei causa in obliquum detortis, atq; in amafios
suauiter coniectis, quæ res efficit, vt oborta rentigi-
ne, atq; intumarum partium titillatione, prurite virg;
incipiant, atq; impotentius ad concubitum incitati,
eoq; fit vt plerunq; excusso pudore, nec obseruata vo-
luntate parentũ, qui aliquando tardi sunt & difficiles
in conferenda dote, aut ægre illas ab se diuelli pati-
untur, vltro se procis offerant, subiiciantq; magna cõ-
pudicitia iactura, tum totius profapie infamia & de-
decore. Vnde nostratibus proverbium iocatur: Percu-
culosa merx virgo nubilis maturaque viro, *Ryne doct-
eta, Zörgl Icho ende boeibe Waere* Quamquam quod ad
continentiã attinet, virginum q̃ viduarum conditio
Belgis commendatior. Tale enim ipargitur de iis di-
ctetium, Virgines in amore stabiles & sedate mentis:
Vidua tumultuosa, lubrica, instabiles, inquietæ nec
vnius mentis aut sententiæ, *De maciden hebben eenen
zin: de Wetren ebben den Duuelin*, ob degustatas, opi-
nor, rei Venereæ illecebras, quas animo conceptas a-
uidius expetunt, q̃ virgines, quibus nunq̃ illa volu-
ptates delibata sunt, ipsiusq; Genialis thori sunt ex-
pertes & ignare. Ceterum quũ virgines decimoquar-
to a tatis anno aut paulo serius aliquod specimen e-
dant maturitatis, defluentibus iam mēstruis, con-
ceptioni aptæ efficiuntur, quæ vis illis porrigitur ad
annum vsq; quadragesimũ quartum, nonnullis quæ
valido sunt corpore & vegeto, ad quinquagesimum
quintum fœcunditas producitur, vt in nostratib. ali-
quando obseruauit. Scio equidem fluxum mēstruum
in nonnullis boni habitus vltterius proferri, verũ id
rarum est, nec semper ex naturali causã humor ille
excrementitius profuit. Quocirca explodenda illo-
rum sententia, qui existimant, vt muliebris profuuii
ita

ita conceptus indefinitum esse terminum, nec stata
 his rebus fixa; tempora posse assignari. Quamquam
 enim nonnulli anno sexagesimo huic fluxui sint ob-
 noxia; non tamen ex naturali causa is prouenit, sed
 ex affectu aliquo contra naturam oborto, qui etiam
 partum excutit. Siquidem ira, indignatione; excan-
 descentia, subitaq; atque inopinata consternatione
 dehiscere contingit conceptacula, ac meatus refera-
 ri, sic violento humorum concursu tale quiddam
 proli contingit, pleriq; ex casu & ruina conuulsis
 venarum fibris. Quum autem magna ex parte mu-
 liberibus circa annum quadagesimum quintum, aut
 ad summum quinquagesimum menses subsistant, ac
 nulla ex harum congressu soboles sperari possit, præ-
 ter naturæ rationem faciunt, quæ se iuuenib. in ma-
 trimonium addicunt, aut viri, qui tales aniculas pe-
 cuniarum auiditate ambiunt, aut in coniugium ad-
 foscunt. Frustra enim virimq; opera infumitur non
 fecus quàm si ieiuno, sterili, arido, ac frigoso agro ge-
 nerosum semen committatur. Tolerabilius est, si se-
 nex succulentus ac vegetus cruda, viridique ætate se
 iuenculæ addicat. Nam ex ea societate aliquod spe-
 rari potest posteritatis oblectamentum: cum vir nun-
 quam tam effectus tamq; exhaustus, & exoletus cen-
 seri soleat, quin prolem excitare possit. Ceterum quæ
 sit viri natura, & quousq; se proferat vis procreandæ
 prolis, obiter indicandum. Cum autem adolescen-
 tibus plurimum calidi sit innati, ut Hippocrates ait,
 circa ætatis annum 16. aut plus paulo aliquid virilis
 roboris concipiunt, abditæque partes pubescere ac
 mentum decora decentique lanugine exornari inci-
 piunt, quæ naturæ vis atq; ardor propagandæ sobo-
 lis indies magis magisq; augetur, atque incrementa
 concipit vsque ad annum 45. aut quinquagesimum;
 atque in 65. desinit. Tunc enim magna ex parte flac-
 cescere virile robur & semen infecundum effici-

*Anicula non
 iuuenibus se
 addicant.*

*Vir quousq;
 fecundus.*

incipit, extinctis spiritibus naturalibus, & arescentibus humoribus ex quibus caloris beneficio semen confici solet. Sunt quidam nonnulli validi robustique senes, quibus adolescentia continenter ac moderate transacta est, qui ad septuagesimum annum fecundi sunt, & in peragendo concubitu viriliter subsistunt, quorum multa exempla Brabanti, Gothi & Sueci suppeditant. Sic enarrantē audiuimus Nauclerum quendam fide dignum, quum Stocholmiæ negotiaretur, imperante Gustavo patre inuictissimi Regis Sueciæ Erici, qui nunc rerum positus, se accitru regis interfuisse nuptiis viri cuiusdam centum annorum, qui in matrimonium alicuius rat triginta annorum sponsam, ex qua comites illum sustulisse liberos indubitata fide memorabat, erat enim vir (ut sunt in ea regione plurimi) adeo cruda viridique senecta, ut vix impleuisse annum quinquagesimum videretur. Apud Tungros quoque atque in Campania Brabantica, ubi mira aeris clementia, & gens temperans & frugalis, inauditum non est, sed propemodum vulgare, octoginta annorum viros virgines non admodum a uenas in coniugii societatem adsciscere, atque ex iis proles excitare. Quocirca annorum numerus viro nihil officit ad procreandos liberos, nisi prorsus ætatis iuuenilis incontinentia exhaustus sit vigor, ac genitales partes effœta emarcuerint. Vnde Belgæ in exoletos, atque intempestiue Venere fractos pro uerbo ludunt. *Vroech hengst, vroech ghoye*, à caballis ad missarius defumta comparatione, qui si uel frequentius uel maturius equas ineant, citissime consenscunt, nec ullis munis bellicis accommodari possunt. Quid autem discriminis sit inter viros & mulieres, & uel causæ uel rationis subsit, quod mulier citius sterilecat quam uir, ac profundere semen desinat; si quis foriere querat, calorem natium deligno, quo uir præcipue possidet.

*Rei gesta
narratio.*

*Brabantii
annos.*

*Prouerbium
in exoletos.*

*Simile à
caballo exha-*

*stus.
Vir calidior
fœmina.*

si quis

Siquidem quum mulier virum humoris copia vincat, vt menses indicant, & corporis mollities; tū vir illam infito calore superat. Calor autem præcipuus est, qui humores concoquit, atq. in foeminis substantiam immutat, cuius alimento destituta foemina, pinguescit quidem ætatis accessu, ac sterilitatem consequitur, secus quam vir, cui calore liquefcit pinguedo, ac dissoluuntur humores, verum eius beneficio in semen elaborantur. Huic rei etiam adscribo, quod mulier minus viriam obtineat, minus prudentiæ & consilij, minusq. ratione polleat, nec ea sit dexterritate in rebus gerendis quam vir.

Qui potissimum alii ab aliis morborum contagia concipiant.

Et quæ ratione efficitur, vt infantes conualiscant exhibitis nutritici medicamentis. CAP. XXV.

Quum morbi contagiosi obuios quosq. inficiant, tum in nullos se citius diffundunt, quã quorum natura multum inter se habet affinitatis: vt sunt parentes & liberi, sorores, fratres, consanguinei, quibus fere vltro citroque periculū imminet, ac labes adspertur. Et quo quisque sanguine coniunctior, ac magis propinquus, eo celerius ab altero malum concipit, propter sympathiam, hoc est, naturæ cognationem atque spirituum & humorum consensum. Quocirca graffante peste, ac sauientibus passim morbis popularibus, denunciare soleo sanguine propinquis, vt absistant, pauloque remotius ab agrote se subducant, ne pestifero halitu infici contingat, qui notos potius & consanguineos, quam externos ignotosque corripit, tamen si reliqui qui adsunt, à periculo non sint imminentes. Par est ratio de nutrice, pueroque vberibus inhiante: agrotante enim nutrice tota vis morbi in infantem deuoluitur, ipsaque nutrix subleuatur ac malū discutit. Quum enim morbi vis per venas sanguinis conceptacula diffunditur, atque ex ipso sanguine exacte confici atque elaborari lac solet, in

*Viri diutius
fecundus
quam foemina,*

*Consanguini
nas cito con-
tagium con-
cipiunt.*

*Nutrices
infantibus
morbos ad-
ferunt.*

*Pueri mor-
bidi nutrices
infectant.*

fans impurum minusque syncerum alimentum elicit. Quo fit ut tota vis morbi in infantem decumbat, quod sanguis, qui lactis substantia est, sit infectus, ac febrili qualitate imbutus. Quocirca, confestim ab lactandi, ne quid morbi contrahant ac vitio succo inficiantur. Mulieres quoque nutrices nonnunquam à lactente puero morbos contrahunt, sed qui non sint tam exitiales, quoniam non tanta vis mali aut contagio ab infantibus promanat, quam à nutricula, cui sanguis magis feruet, & plus putredinis concipit. In disutiendis autem puerorum morbis (quoniam ea a: as medicamenta respuit atque auersatur) eo vtor stratagemate & actu, ut nutricibus ea prescribam atque ebibenda offeram, statim enim diffusa per sanguinem (ex quo lac conficitur) medicamenti vis, vbera subit, ac lac illius qualitate imbuit, ita si purgatrix sit medicina, puero aluum soluit: si adstrictionis particeps, eundem sistit & cohibet. Similiter si rufficula infestentur atque anhelosi sint natura, que pectus dilatant ac pituitam abstergunt, exhiberi curo, nempe hyssopum; marubium, iridis radicem, inulam, glycyrrhizam, ficus, scatureiam. Nonnunquam medicamenta quæ infantia exigit, linteolo aut sindoni includi inuoluique iubeo, eorumque dilutum (infusio nem triuales vocant) offerri, presertim vbi ea atas bibere est edocta, ac pocula ori ad mouere adsueta, itaque pueros teneriores, seniculos, pregnantas, puerperas, valetudinarias, atque ex pariendi labore afflictas, arte tractare meditor, ut exigit cuiusque corporis conditio & natura morbi exposcit, sic ut semper menti obuerferetur illud Hippocratis, Multa danda esse aetati: regioni, consuetudini. Et quemadmodum nauæ pro aeris tempestate, vel auræ temperie vel intemperie vela nunc complicant, nunc dilatant atque extendunt, ac clauem modo huc, mo-

Aphor. 17.

do illuc detorquent: vt coriarij calceos pedibus ac
 commodant: sartores vestes membris aptant: vt nu- *Similia ill-*
 trices pueris pro aetatis infantia mansum in os infe- *quot & re*
 runt, non solido cibo illos inferiunt, vt Præcepto- *bus vulgatis*
 res adolescentium ingenia tractant, ac primum ele-
 mentis mox solida doctrina imbuunt, quod etiam
 Paulum studiose obseruasse legimus in tradendis fi-
 dei nostræ mysterijs, in erudiendis Corinthijs, qui *1. Cor. 5.*
 quum non essent sublimioris doctrinæ capaces, vel
 ut adhuc infantes lacte aluit, hoc est, sermonem
 suum deiecit ad illorum captum & imbecillitatē:
 ira exercitatus peritusque Medicus singulos tractat
 pro naturæ suæ conditione, eaque offert quæ pro-
 sint; nec minima sui parte officiant. Huiusmodi au-
 tem rationibus & exemplis obturare os soleo sciolis
 quibusdam, qui non sustinent aliquid medela ad-
 ferri infantibus, senibus, puerperis, & quibus ex
 parte vires deiectæ sunt, quorum nemo non summa
 cura fulciri debet, ac commoda victus ratione, vsu-
 que medicamentorum salubri ac minime noxiæ in
 pristinum statum reduci. Sic non veritus sum puer-
 peris triduo etiam à partu angina aut pleuritide cor-
 reptis venam incidere, atque exhibita potione pecto-
 rali sputum promouere. Circa prægnantes quoque
 si quando acuto morbo corripiantur, magna ad-
 hibetur consideratio, ne vel ipsa, vel fœtus peri-
 clitetur: si res venæ sectionem vel purgationem po- *Lib. 7.*
 stulari, illam moliri studeo, iuxta Hippocratem, à *Aphor. 4.*
 quarto mense vsque ad septimum, idque in supernis
 brachij partibus, nulla ratione circa pedes, femo-
 ra, aut talos seu malleolos, quibus ne cucurbitulæ
 quidem admoueri debent, ne abortus periculum
 immineat. Impuberibus etiam peste correptis, aut
 acuto morbo oppressis, salutaria remedia mature
 adhiberi curo, atque omnibus modis vitæ fontem
 cor muniri, & vim morbi à principe parte auoliri.

Obiter in huiusmodi tenellis corporibus accuratè vires fouenda morbusq; deiciendus Mala est enim Medicina vbi aliquid natura perit. Quocirca Medicus aut proſit, aut ne noceat, imo omnibus modis prodeſſe ſtudeat ratione artis; quod facile confequitur, ſi omnia recte ratione, atque ex artis præſcripto, exſequatur.

*De pelle ſeu plumoſo tegmine vulturis, quod mira vi pellet in-
corroborando ventriculo, atq; excitanda cibi aviditate, paulo
efficacius, quam Zinziber, cuius natura quoq; hic expris-
mitur non cuius obſervata.*

CAP. XXVI.

*Vulturis
natura.*

Quum multa ſunt, quæ foris admota ventriculo robur adferant, ac concoctioni adminiculentur, tum nihil efficacius, aut magis præſentaneum, quam vulturis tegmen vel detracta pellis, ceterarum pelliū modo ſubacta ac concuſſione complanata. Eſt autem hæc ales, vt miluus rapaciſſima atque inexplebilis edacitatis, ita vt hanc Belgæ ab inhiandis cadaueribus & q̄ ſemper ſamelica prædam venetur *Gber* vocant, à cuius natura auaros, & qui habendi cupiditate ſunt inflāmati, *Gherich* nominant, Latine Vulturios. Quū aut̄ eius ſit conditionis, ac natura hæc auis, vt omnia auide appetat, & inoffenſe conſumat, tegmini eius ea vis inſuſa eſt, vt ventriculum humanum ſulciat ac ſaſtidioſo nauſeantiq; ſtomacho vires appetendi & concoquendi cibi cōferat, quin & alui p̄fluuium cohibet & vomitum compeſcit, ſed diuerſo modo ventriculo applicatum. Hoc enim experimēto comprobatum habeo, vt ſi quis tegmen è corpore alitis exem- rum, arteq; pellicea concinne elaboratū, ſubactumq; ſtaccido ac languenti ventriculo admoueat, fluxum ſiſtere, ac leuitati inteſtinorum auxiliari; præſertim ſi eo ſitu applicetur, vt plumoſa pilorum congeries deorſum ſpectet: quemadmodum in ſuffultis veſtib. ſecundo, vt ita dicam, ſumme, pelles palma demul-
ceri

veri solent: confortat enim fouetq. calorificis vi &
 astringendi ratione facultates seu potestates natura-
 les, quib. alimenta attrahi contingit retineri, con-
 coqui, & expelli: tres quoq. ventriculi diuersas me-
 nosas, & totidē fibras, Rectas, vt Galeno placet, vt
 attrahendi munere funguntur; Obliquas, quæ reti-
 nendi vi possent; Transuersas, quæ concocta foras
 propellunt, corroborat, vtq. suo officio perfungun-
 tur, efficit. Ceterum regmen id contrario aduersoq;
 situ collocarum acuminis piloso sursum expositio,
 atq. in sublimi nitente, vomitum compescit, deor-
 sum detractis stomachi musculis, quibus cibum am-
 plectitur & retinet. In huiusmodi autē affectib. qui-
 bus vel superna vel inferna partes infestari solent,
 non dissimile quiddam moliri soleo. Sic in vomitu
 os ventriculi inungi iubeo, deorsum producta manu
 versus umbilicum, In fluxu vero alui à pede sursum
 reducta palma: quod ipsum etiam factitare soleo, si
 quando mulier vteri affectibus est obnoxia. Sic in
 matricis, vt vocant, strangulatione, quæ suffocari vi-
 detur fœmina vaporibus sursum delatis, vel venam
 circa talos incidi iubeo, vel coxis cucurbitulas affigi,
 omniaque auerti ac deorsum ferri curo, vel iniecto
 rlystere, aut ano subditis balanis, seu vt vulgo vocāt,
 suppositoriis. In procidentia vero vteri, vbi omnia
 deorsum feruntur, tanquam resoluta corporis com-
 page supernas partes ligamentis adstringi, vberibus
 cucurbitulas affigi, vel venam humerariam pertrun-
 di iubeo, quo omnia in contrarium reuellantur. In-
 tus quoque in iam memoratis affectibus exhiberi
 possunt, quæ morbi conditio exigit. Sic staccido &
 nauseanti ventriculo, vel vbi minimum cibi appē-
 rit, aut ægre assumpta alimenta concoquit præter vi-
 na aliquot generosa & calorifica, vt sunt Hispanis
 ca & Cretica, Zinziberis radix succosa, melle con-
 dita, *Green ginger gbecofit*, Belgæ vocant, præ-

Potentilla
in alia

Zinziberis
effectus.

clare concoctioni auxiliatur, ac flatus ex cruditate
& humoribus pituitosis contractos discutit. Quocir-
ca & oculorum caligines ex dentis crassiq; humoris
bus è stomacho sursum delatis naros dispellit. Non-
nullis hanc in obsoniis & condimentis præscribo,
præsertim vliginoso vdoq; stomacho obnoxius, aliis
qui ex zythi vel cereuisiæ immodica portione, dolore
vel gravitate ventriculi, crebritque ructibus infe-
stantur, aliquot ramenta cum momento salis deuo-
randa præcipio. Dici enim vix queat quanto opere in-
flationes & tormina mitiget. Accendit quidem vrit-
que primo gustu hæc radix linguam, verum nullam
siccitatem excitat, sed quum salivam & pituitosum vndi-
que humorem è capite, faucibus, stomacho eliciat,
linguam vdam præstat, ac salivali humore fluan-
tem, eoq; fit vt nulla vel sit, vel siccitate eos afficiat,

Quocirca magno commodo septentrionales
Belgæ huius radicis vsu ventricu-
lum fulciunt.

De oculis natura miraculis Finis.

LEVI.

*Zinziber f-
tum non ex-
istat.*